ڕۆژی وپەیاما رەمەزانێ

بسم الله الرحمن الرحيم

ڕۆژی

وپەیاما ڕەمەزانێ

تەحسین ئیبراهیم دۆسکی

ڕۆژی وپەیاما رەمەزانێ .
تەحسین ئیبراهیم دۆسکی .
بەرگ : عصام حجی طاهر .
ژمارا سپارتنێ : (٣٧٧).
چاپخانەیا هاوار ـ دهۆك ـ چاپا ئێکێ سالا ٢٠٠٥ .

پێشگۆتن

حەمد وسوپاسی بۆ وی خودایی بن ئەویَ شەڤەكا ب خێرتر ژ هزار هـەیڤان د رەمەزانیَ دا دای ، ژ بەر ویَ خێرا مەزن یـا كـو تێـدا چێبـووی كـو هنارتنـا قورئانا پیرۆزە ، دا بـۆ ئومـەتا ئیسـلامیَ ببتـە بەرنامـە ودەسـتوور ، وصـەلات وسلاڤێن بەردەوام ل سەر پێغەمبـەریَ وی بـن سـەرووەریَ هـەمی پێغەمبـەران ، وهەمی صەحابی ودویكەفتییێن وی .

ژینا مرۆڤی د دنیاییَ دا یا تژییـە ژ ئاسـتەنگ ونەخۆشـییان ، وحـەتا ئـەو بشێت ب سلامەتی بگەهتە ئارمانـجـیَ پـێـتڤییە ل سەر وی ئەو ڤان ئاستەنگان ژ رێـكـا خـۆ لادەت ، وبـیَ گـومان لادانا ڤان ئاسـتـەنگان ئـیـرادەیەكا مەزن و ب هێز پیَ دڤێت ، چونكی ئیـرادەیە دشێت فرەهییَ وتەنگاڤییَ بێختە ژینـا مرۆڤی ، ئەگەر ئەو یا ب هێز بوو دیَ خودانیَ خۆ سەربەست كـەت ، و ژ بـن پێبەستا دلـچوونان دەرێخت ، وهنگی ئەو دیَ هەست ب بێنفرەهیـیَ كـەت ، وئەگەر ئیـرادەیا وی یا لاواز بوو دلـچوونێن وی دیَ وی بـن دەسـتی خـۆ كەن ، وهنگی ئەو دیَ هەستیَ ب بەرتەنگییا بــن دەسـتییَ كـەت ، مـەعنا : ئیـرادەیە هێزیَ ددەتە خودانی .

وچونكی ئیسلامیَ دڤێت مرۆڤـەكیَ نموونـەیی دورسـت بكـەت ، شـریعەتی خەمەكا خەم ژ لاییَ ب هێزكرنا ئیـرادەیا مرۆڤی خوارییە ، وهندەك شریعەتێن تایبەت بۆ ڤـیَ هـێزكرنیَ دانایـنـە ، وئێـك ژ وان شـریعەتان شـریعەتیَ فـەركرنا رۆژییَ رەمەزانیَ یە .. وئاشكەرایە كو رۆژی مەزنتـرین فێرگـەها ئیسـلامییە ئیــرادەیا مرۆڤـیَ موسـلمان ب هـێز دئێخـت ، چونكـی رۆژی پـتــر ژ هــەر

تشتەکێ دی زالبوونا لەشی ل سەر رحێ و (مادییەتێ) ل سەر (ئنسانییەتێ) سنۆر ددەت ، وئەڤ چەندە پتر بۆ مە بەرچاڤ دبت دەمێ ئەم ڤان ڕاستی‌یان ل بیرا خۆ دئینینەڤە :

١ ـ ئەو حەلالێن ڕۆژی ل سەر مرۆڤی حەرام دکەت هەمی ئەون یێن پەیوەندی‌یەکا موکم ب ژینا مرۆڤی ڤە هەی ، وەکی : خوارن وڤەخوارنێ ، وپێ نەڤێت بێژین ئەگەر ئەو شیا ب دلێ خۆ خۆ ژ وان تشتان بدەتە پاش یێن ئەو د ڕەفتارا خۆ یا ڕۆژانە دا هەوجە دبتێ ، ئەو دێ شێت وان تشتێن دی ژی یێن کاری بۆ بن دەستکرنا وی دکەن لاواز بکەت .

٢ ـ ڕۆژی وێ ڕووتینێ دشکێنت یا ژینا مرۆڤی چارچووڤە دکەت ، ژ بەر ڤێ ئێکێ ڕۆژی گوهۆڕینەکا سەرەکی دئێختە دەست وداریێ ژینا مرۆڤی ، وئەو مرۆڤی بشێت ل سالێ هەیڤەکێ سەروبەرێ ژینا خۆ بگوهۆڕت ، دێ شێت چی دەمێ بڤێت پێ ل وان ئاستەنگان دانت یێن دکەڤنە ڕێکا وی ، چونکی ئەو دێ فێری خۆ (تەکییفکرنا) د گەل کاودانان بت .

٣ ـ دبت مرۆڤ د ژینا خۆ دا گەلەک جاران هەوجەیی هندێ ببت وی عەدەتی وڕووتینی بگوهۆڕت یێ ژینا وی ل سەر ب ڕێڤە دچت ، ڤێجا ئەگەر ئەو ژ وان نەبت یێن ڕۆژی‌یێ ئەو فێری شکاندنا ڕووتینی کرین ، هنگی ئەو دێ ڕووتینی هلبژێرت ، و د ئەنجام دا ئەو د گەل خۆ دێ کەفتە هەڤڕکی‌یەکا نەفسی یا دژوار .

وپێخەمەت بەردانا هندەک سیناهی‌یان ل سەر شریعەتێ ڕۆژی‌یێ ووێ پەیاما رەمەزان دگەهینت ئەڤ بەرپەڕە مە بەرهەڤکرینە ، کو د بنیات دا هندەک پەیڤ بوون د ئێزگە وتەلەفزیوونا کوردستان کەنالێ دهۆکێ دا ل هەیڤێن رەمەزانێ هاتبوونە پێشکێش کرن .. هیڤیدارین مفا ژێ بێتە وەرگرتن .

ئەگەر تو
گەهشتییە رەمەزانێ

مرۆڤێ خودان باوەر ل یازدە هەیڤێن سالـــێ ب کـەیف وشـەوق ل هیڤییـا هـەیـڤـا رەمەزانێ دمینت ، ژ بەر وێ خێرا مەزن یا ئــەڤ هەیڤـە د گـەل خـۆ دئینت ، ودەمێ ئەو دگەهتە ڤێ هەیڤێ وخودێ هاریکارییـا وی دکـەت وڤـێ هـەیـڤـێ دگـــرت ئـــەو شوکرا خـودێ سـەرا ڤێ قەنـجـییا مەزن دکـــەت ، و ژ صەحابییان دئێتە ڤەگوهاستن کو ئێك ژ وان شەش هەیڤا پشــتی رەمــەزانێ شوکرا خودێ دکر کو تەوفیقا وی بۆ گرتنا ڕۆژییان دای ، وبەری رەمـــەزانێ ب شەش هەیڤان دوعا ژ خودێ دکر کو وی بگەهینتە ڤێ هەیڤێ ..

وئەگەر هات وخودێ کەرەم د گەل تە کــر ـ برایـێ خـودان بـاوەر ـ وتـو گەهاندییە ڤێ هەیڤێ ، هندەك مەسەلێن گرنگ هەنە دڤێت تو ل نك ڕاوەسـتی وبـیـرا خۆ لـێ بینیەڤە ، و ل ڤێرێ ئــەم ژی ب کـورتـی دێ بیـــرا تـە لـــێ ئینینەڤە ، وهیڤییا مە ژ خودێ ئەوە ئەو تەوفیقا مە بۆ باشییێ بدەت .

مەسەلا ئێکێ :

ل سالـێ هەمییێ ، و ب تایبەتی ل هەیڤا رەمەزانێ باش بـیـرا خـۆ ل گۆتنـا خودێ بینەڤە دەمێ دبێژت : ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلا لِيَعْبُدُونِ ﴾ (الذاريـات : ٥٦) وتو بزانە کو خودێ تو د ڤێ دنیایێ دا یێ دای دا پەرســتنا وی بکـەی ، ڤێجا هندی ژ تە بێت تو کاری بۆ ڤێ ئارمانجا مەزن بکە ، وبەرگەڕیانێ بکە کو بەری تو ژ ڤێ دنیـــایێ بارکـەی بـارێ تـە ژ خـێرا یـێ تـژی بـت ، دا ل وارێ

پەشێمانیێ د گەل پەشێمانان کۆم نەبی ، وتــو بزانــە خــودێ د ڤــێ دنیــایێ دا گەلـەك قەنجی یێن د گەل تە کرین ، وئەگەر جـارەکێ تـە بڤێـت وان قـەنجی‌یان بهژمێری ژێ تو نەشێـی ، وەکی خودێ دبێژت : ﴿ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ﴾ (إبراهيم : ٣٤) ، وگاڤا بـیـرا تە ل قەنجی‌یـەکێ ژ وان قـەنجی‌یان هاتەڤـە تـو شوکرا خودێ سـەرا بکـە شـوکرە قـەنجی‌یێ زێـدە دکـەت ، وەکـی خودایـێ قەنـجیکار دبێژت : ﴿ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ﴾ (إبراهيم : ٧) ، وشـوکرا ژ هەمی‌یێ مەزنـتـر ئەوە ب وێ قەنجی‌یا وی د گەل تە کری تو بێ ئەمری‌یا وی نەکەی .

مەسەلا دووێ :

وئێك ژ وان قەنجی‌یێن مەزن یێن خودێ ڤان رۆژان د گەل تە کری ئەوە وی تو هێلایە ساخ حەتا تو گەهشتی‌یە ڤێ هەیڤا پیـرۆز ، هەیڤا رۆژی‌یێ وعیبادەتێ خودێ ، وئەگەر پیچەکێ تو هزرا خۆ د ڤان هەیڤێن بۆریـن دا بکـەی گەلــەك کەس دێ ئێنە سەر هزرا تە رەمەزانا پار وەکی تـە وڤـێ گـاڤێ دسـاخ بـوون ، نوکە ل بن ئاخێ درازاینە ، ئەو وعەمەلـێ خۆ یێن ماینە د گــەل ئێـك ، ئەگـەر چێ ببا تە پسیار ژ ئێك ژ وان کربا کانێ وی چ خوزی هەیە ، دویر نەگرە ئـەو بێژتە تە : خوزی من دەمەك ژ رەمەزانا خۆ یا پار زەعێ نەکربا !

ڤێجا هێشتا تو یێ ساخ تو بزانە کو هەر رۆژەکا ژ عەمرێ خـۆ تـو دمینی‌یـە ساخ ئەو دەلیـڤـەیـەکـە خودێ ددەتــە تـە ، دا بـارێ خـۆ تێـدا ژ طاعـەتــی زێدەکەی ، وپـتـر خۆ پێ نێزیکی خودێ بکەی ، وتو چ دزانی کـانێ سـالەکا دی ل ڤێ هەیڤێ تو دێ ژ ساخان بی یان ژێ دێ ژ مری‌یان ئێیە هژمارتن ؟!

وسەرمالــێ مرۆڤێ موسلمان ئەڤ عەمرەیە یێ خــودێ دایــێ لــەوا تـو وی نابینی ئەو دەمێ خۆ ب تشتێن بێ مفا ڤە دبۆرینت ، یـان وەختــێ خـۆ ژ قەسـتا

زەعیٚ دكەت ، چونكی ئەو دزانت هەر تشتەكیٚ ئــەو بكــەت یــان بیٚــژت رۆژا قیامەتیٚ دیٚ د تــەرازییا كــارێن خــۆ دا بینــت : ﴿ وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِراً وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَداً - وكیتابا كریــارێن هــەر ئێكــی د دەســتیٚ وی یــیٚ راستیٚ یان ییٚ چەپیٚ دا هاتە دانان ، ڤیٚجا تو دیٚ بینــی گونــەهكار ژ وی تشــتیٚ ئەو تیٚدا و ژ بەر وان تاوانێن وان كرین ب ترسن ، ودەمیٚ ئەو ویٚ كیتابیٚ دبینن ئەو دبیٚژن : وەی بۆ تیٚچوونا مە ! ئەڤە چیە ڤیٚ كیتابیٚ نە تشتەكیٚ بچویك ونــە ییٚ مەزن نەهیٚلایە هەمی ییٚ نڤیسی ؟! وهەر تشتەكیٚ وان ل دنیــاییٚ كــری ئــەو دبینن ییٚ ئامادەیە . وخوداییٚ تە هندی دندكەكیٚ زۆرداری‌ییٚ ل ئێكی ناكەت ﴾ (الكهف : ٤٩) .

ودەمیٚ زەلامەكی پسیار ژ پیٚغەمبەر - سلاڤ لــیٚ بن - كــری كــیٚــژ مــرۆڤ ژ هەمی‌یان باشتــرە ؟ وی گۆت : ﴿ من طال عمره وحسن عمله - ئەویٚ ژی‌ییٚ وی دریٚژ بت وكاریٚ وی باش بت ﴾ ودەمیٚ گۆتی‌ییٚ : كیٚژ مرۆڤ ژ هــەمی‌یان خرابتــرە ؟ وی گۆت : ﴿ من طال عمره وساء عمله - ئەویٚ ژی‌یــیٚ وی دریٚــژ بت وكاریٚ وی خراب بت ﴾ (١) .

ڤیٚجا بۆچی تو ئێكا هند ناكەی كو تو ژ وان بی یــیٚ چــەند رۆژەك ل ژی‌یــیٚ وان دریٚژ بت كاریٚ وان ییٚ باش پــتــر بت ؟

مەسەلا سی‌ییٚ :

تو بزانە هەر كارەكیٚ باش ییٚ مرۆڤ بكەت خودیٚ ژ مرۆڤی قەبویل ناكەت ئەگەر دو شەرت تیٚدا نەبن :

---

(١) وەكی موسلم ژیٚ ڤەدگوهێزت .

يـێ ئێكێ : دڤێت ئنيەتا مرۆڤى بۆ خودێ بت ، يەعنى : (ئيخــلاص) تێـدا هەبت .

يـێ دووێ : ئـەو كار دڤێت ب وى ڕەنگى بت يێ خودێ وپێغەمبـەرێ وى ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆتى ونيشا مە داى ، يەعنى : (ئـتـتـبـاع) تێدا هەبت .

ڤێجا دەمێ ل هەيڤا ڕەمەزانێ تو كارێ بـاش دكـەى ، هشـيارى هنـدێ بـە ڕويـمـەتى ڕێكا خۆ ل نك تە نەبينت ، چونكى ڕويمەتى ومەدحــە كـارى پويـچ دكەن ، وهندى ژ تە بێت باشىيێن خۆ ب بەرزەيى ڤە بكە ، خودێ بەسە شاهد بت ل سەر كارێ تە ، ودوير نەگرە ڕۆندكەكا ب تنێ يا ب بەرزەيى ڤە ل نيڤـا شەڤێ ژ ترسێن خودێ دا ژ چاڤێ مرۆڤەكى دبارت ، ڕۆژا قيامـەتێ د تـەرازىيا خێرێن وى دا ژ سەد باشى وخێران گرانـتـر بت يێن وى ل بەر چاڤێن خــەلكى كرين ..

وكانـێ چاوا ڕۆژى مـرۆڤى فێرى تەقوايێ دكەت ، چونكى ئەو عيبادەتەكـە د ناڤبەرا مرۆڤى وخودێ ب تنێ دايە و ژ وى پێڤەتر كەس نزانت كانێ مـرۆڤ ب دورستى يـێ ب ڕۆژىيـە يان نـە ، وەسا بەرگەڕيانێ بكە ڤێ دەرسێ بۆ خۆ ژ ڕۆژىيێ وەرگرە و د ژينا خۆ هەمىيێ دا ب جـه بينە ، تو برسى دبى ودلـێ تە دچتە خوارنێ ، وخوارن يا ل بەر دەسـتێ تـە وكـەس تـە نـابينت .. د گـەل هندێ ژى گاڤا دلـێ تە چوو خوارنێ عەقلێ تە دبێژتـە : نـە .. نـە وەبيـت !! ئەگەر كەس تە نەبينت ژى خودێ تە دبينت . هـزرا خـۆ بكـە دێ چـاوا بـت ئەگەر تو ڤێ (قاعيدەى) د ژينا خۆ هەمىيێ دا ب كاربـيـنـى ؟ هـەر جارەكـا دلـێ تە چوو بێ ئەمرىيەكا خودێ عەقلێ تـە بيــرا تـە ل زێرەڤانىيـا خـودێ بينتەڤە ، وبێژتە تە : هشيار بى خودێ يێ تە دبينت ؟!

چەند دەرسەكا مەزنە ڕۆژى نيشا مە ددەت ئەگەر ئەم تێ بگەهين .

مەسەلا چارێ :

د حەدیسەکا دورست دا پێغەمبەر ـ سلاڤ لــێ بن ـ دبێژت : ﴿ رب صائم حظه من صيامه الجوع والعطش ـ دبت ڕۆژیگرەك هەبت بارا وی ژ ڕۆژییا وی برس وتێناتی بت ﴾ وزانا دبــێژن : ئەڤ ڕۆژیگرە ئەوە یێ ژ ئـــەندامێن لەشــێ وی بەس دەڤ ڕۆژییێ ژ خوارن وڤەخوارنێ دگرت ، وەکی دی تو دێ بینــی ئــەو ئەزمانێ خۆ د دەر حەقا خەلکی دا بەرددەت ، نە خــۆ ژ غەیبــەتێ ددەتــە پاش ، ونە درەوێ دهێلت ، وچاڤێن وی خۆ ل چو توخویبان ناگرن ، بــەطالییا رەمەزانێ ژ خوارن وڤەخوارنێ بۆ خۆ ب دەلیڤــە دزانــت کــو ب شــەڤ وڕۆژ کارێ خۆ بکــەتە ئەو ل بەر تەلەفزیوونێ ڕوینت نەهێلت (حەلقەکا بێ تۆرە) و (ستــرانەکا بێ هەتك) ژێ بچت ، هەر وەکی چاڤی چو بــار د ڕۆژییــێ دا نینن !

وڕۆژیگرەکێ دی دێ بینی رەمەزانێ بۆ خۆ ب دەلیڤە دزانت کو هندی ژێ بێت پــتــر (ئستغلالا) خەلکی بکەت ، و ب هــەمی ڕەنگێــن حیلــە وحــەوالا مالــێ وان بــداهــێــلــتــە بەریکا خۆ ، و ب (موناســـەبا هاتنــا هــەیڤا رەمــەزانا پیــرۆز !) بهایێ وی تشتێ دوهی ب دینارەکێ ئەڤرۆ بکەتە پێنج دینــار ، مــانێ عــەیــد وعەرەفاتن وخەلکێ مەجبوورە ، د گەل هندێ ژی خۆ حسێب دکــەت ژ ڕۆژیگرێن تەقوادار !

ئەڤە تو گەهشتییە رەمەزانێ ، وتە دەست ب گرتنا ڕۆژییان کــر ، هشــیار بە خۆ نەکە ژ وان کەسان یێن بارا وان ژ ڕۆژییێ دبتە برس وتێنـــاتی ـ وەکــی پێغەمبەری سلاڤ لــێ بن گۆتی ـ وەخت ژ هەمی تشــتان ب بــهاترە گاڤــا چــو نازڤڕتەڤە ، وتو نزانی کانێ دێ گەهییە رەمەزانەکا دی یان نە ، شەڤ وڕۆژێن رەمەزانێ ب عیبادەتی ڤە ببۆرینە ، نە ب (غەیبەت وموسەلســـەلات وستـــران

وشەڤبیریان) ڤە ، رۆژەك دێ ئێت ل سەر ڤی وەختی هە یێ مە ژ قەستا بۆراندی دێ پەشیمان بین ، بلا ئەم ئەڤرۆ ئێکا هند نەکەین سوباهی د گەل بەخترەشان بێژین : ﴿ يَالَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴾ (الفجر : ٢٤) .

ل شوینا کو تو سەعەتین دویر ودرێژ ژ دەمێ خۆ ب دیتنا (حەلقان) ڤە زەعی بکەی ب زکری خودێ وخواندنا قورئانێ ڤە ببۆرینە ، ئەزمانێ خۆ ژ ئاخفتنێن زێدە بگرە ، وکارێ خۆ بکە گۆتنا خێرێ ، رەمەزان دەلیڤەیەکە بۆ تە کو دلێ خۆ ژ کەرب وکینێ پاقژکەی ، رەحمێ ب کەسێن هەژار وپێتڤی ببەی ، وصولحێ د گەل وان کەسان بکەی یێن تە دلێ وان هێلای وخۆ پێ بدەیە ئازاکرن ، و ژ وان ئاشت ببی یێن سلبوون وهەڤرکی کەفتییە د ناڤبەرا تە ووان دا ، چونکی پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دبێژت : ﴿ ل هەمی دوشەنب وپێنج شەنبان دەرگەهێن بەحەشتێ دئێنە ڤەکرن ، ڤێجا هەر عەبدەکێ شرك ب خودێ نەکربت گونەهـ بۆ دئێنە ژێبرن [1] ئەو مرۆڤ تێ نەبت یێ دوژمناتییەك د ناڤبەرا وی وبرایەکێ وی دا هەبت ، دئێتە گۆتن : ئەڤان بهێلن حەتا پێك دئێن ، ئەڤان بهێلن حەتا پێك دئێن ﴾ ڤێجا ئێکا هند نەکە تو ژ وان بی یێن خودێ دبێژت : ئەڤێ بهێلن گونەهێن وی ژێ نەبن حەتا ئەو وفلان کەس پێك دئێن !

مەسەلا پێنجێ :

گەلەك مرۆڤێن خودان باوەر هەنە ئەگەر تو پسیارێ ژێ بکەی وبێژییێ : هێڤییا تە یا ژ هەمییان مەزنتر چیە ؟ دێ بێژتە تە : هێڤییا من ئەوە خودێ حەز ژ من بکەت ، ڤێجا ئەگەر تو ژێ ژ ڤان کەسان بی یێن ڤێ هێڤییێ

(١) ئەگەر داخوازا گونەهژێبرنێ بۆ خۆ ژ خودێ بکەت وتۆبە بکەت .

دخوازن گوهی خۆ بده ئایەتی دا بزانی کانی ئەو کیژ مرۆڤن خـــودی حـەز ژی دکەت ، ئایەت دبیژت : ﴿ إن الله يحب التوابين ويحب المتطهرين ـ هندی خودیـیه حەز ژ وان دکـەت یین گەلـەك تـۆبـه دکەن ، وحەز ژ وان دکەت یـیـن خـــۆ پـاقژ دکەن ﴾ (البقرة : ٢٢٢) ، وئەگەر تۆبه ل هەمی دەمان و ژ هەمی گونـــەهان یا فەر بت ل هەیڤا رەمەزانی هیشتا ئەو فەرتر لـــی دئیـت ، چونکـی رەمـەزان هەیڤا ژیبـرنا گونەهانه ، ڤیجا ڤی دەلیڤی ژ دەست خۆ نەکه ، ل دەمی فتاری .. ل دەمـی پاشـیـڤـی .. پـشـتـی هـەر پـیـنج نڤیژان دەستین خۆ سەرئەڤراز بکه و ب دلـەکـی پاقـژ داخوازا ژیبـرنا گونەهان بۆ خۆ ژ خودی بکه ، تو چ دزانی بەلکی ل جارەك ژ ڤان جاران خودایی ته بەرسڤا ته بدەت وبیـــژت : تـــۆبا ڤـی عەبدی من قەبویل بکەن و گونەهین وی ژی ببەن . ڤیجا تـــو ببی‌یـه ژ وان روی سپی‌یان یین بەری وان بۆ بەحەشتا بەردەوام دئیته دان ؟!

ئەڤرۆ هیشتا تو یی سەرخۆ وچو یی ژ ته کیم نـه هەوجـەیی‌یا خـۆ ببـه نـك خـودایـی خۆ وژی بخوازه ئـەو شکەستی‌یین تـه ڤـەگرت و ل خەلـەتی‌یین تـه ببۆرت ، بەری ئەو رۆژ بیت یا پەشیمان تیدا دبیـژن : ﴿ رب ارجعون . لعلي أعمل صالحا فيما تركت ﴾ (المؤمنـــون : ٩٩-١٠٠) بەلـــی داخـــوازا وی ب جـه نائیت وبەرسـڤا وی ب ڤـی رەنگـی دئیتـه دان : ﴿ كلا إنها كلمة هو قائلها ومن ورائهم برزخ إلى يوم يبعثون ﴾ هنگـی داخوازا وی ب جــه نـائیت ، رۆژا کریـاری چوو ، ودمینته ل ویری جزادان :

﴿ فإذا نفخ في الصور فلا أنساب بينهم يومئذ ولا يتساءلون . فمن ثقلت موازينه فأولئك هم المفلحون . ومن خفت موازينه فأولئك الذين خسروا أنفسهم في جهنم خالدون . تلفح وجوههم النار وهم فيها كالحون . ألم تكن آياتي تتلى عليكم فكنتم بها تكذبون . قالوا ربنا

غلبت علينا شقوتنا وكنا قوما ضالين . ربنا أخرجنا منها فإن عدنا فإنا ظالمون . قال اخسئوا فيها ولا تكلمون . إنه كان فريق من عبادي يقولون ربنا آمنا فاغفر لنا وارحمنا وأنت خير الراحمين . فاتخذتموهم سخريا حتى أنسوكم ذكري وكنتم منهم تضحكون . إني جزيتهم اليوم بما صبروا أنهم هم الفائزون ﴾ (المؤمنون : ١٠١-١١١) .

يا رەببـی تـو بـۆ خاترا وی عیبادەتی کەیە یی ئەم ل دنیایی بۆ تە دکـەین ، ل ئاخرەتی تو مـە ژ وان حـسـیـب بکەی یین تو سەرکەفتنی ب رزقی دکەی ، تو تـۆبـەکا دورست ب رزقی مە بکەی ، تۆبەکا د گەل عەمری مـە بمینـت نـە کو د گەل رەمەزانی دەست پی بکەت ، و د گەل رەمەزانی ب دویماهی بیت !

ب خیر بیت .. رەمەزان

ب خیر بیت رەمەزان ، هەیڤا تۆبەکرنا گونەهکاران ، ئەو هەیڤا گونەهـ تیدا دئینە ژیبرن ، وبۆ تۆبەداران بەحەشت دئینە خەملاندن ، هەیڤا زیدەبوونا باوەری وچاکییی ، وبەلاڤبوونا خیر وقەنجییی ، یا بۆ قەنجیکاری تیدا دئینە گۆتن : وەرە پیش ، وبۆ خرابکاری دئیتە گۆتن : هەرە پاش ، دل تیدا ژ داڤین شەهوەتی دئینە ئازادکرن ، چونکی شەیتان تیدا دئینە زنجیرکرن :

بۆ وە مزگینی گەلی یار وبران

بۆ مە جارەك دی ڤەگەریا رەمەزان

یا کو تیدا هاتی قورئانا بلند

بۆ شەڤا ڤی عالەمی بوویە ئەلند

عاشقی رۆناهییی کەیفە وسەما

تارییا بی فامییی ئیدی نەما

ب خیر بیت هەیڤا قورئانی ، ئەو قورئانا هاتی دا بۆ دلان ببتە دەرمان ، وبۆ مرۆڤینییا حیبەتی وری بەرزە ببتە دەلیل ورینیشان ، ئەو کیتابا تەقواداران ب شەڤی صەبرا خۆ ب خواندنا وی دئینا ، و ب رۆژی ئەو بۆ خۆ دکرە ریبەر و د هەمی سەروبەری ژینا خۆ دا ب کاردئینا ، لەو د ناڤ میرگین بەحەشتا دنیایی دا بەری وان دا گەشتی بەری کو ل ئاخرەتی سەرکیشییا وان بکەت بۆ بەحەشتی .. ئەڤ قورئانا هندی مە کار پی دکری د ناڤ خەلکی دا ئەم بووین پیشەوا ، ورۆژا مە ئەو ب کۆرە ریکان گوهارتی ل دویماهییا کاروانی ئەم هاتینە هیلان لەوا !

گازىيـە ئـيـرۆكـە قـورئانا مـەزن

كا چ لـىٰ هاتـن ئەڤيندارىٰ د مـن

بـۆ د دەستى دا نەمايە صەولـەجان

تاج وتـەخت وناف وئالايىٰ د وان

ب خـێــر بێـت هـەيڤا ڕۆژيگرتنـــىٰ ، وەرزىٰ لێبۆريـــن وگونـــەهـ ژێـــبرن ولێنەگرتنىٰ ، ئەو هەيڤا دەسـپێكا وىٰ دلۆڤـانى ورەحـمـەت ، ونيڤـا وىٰ گونـەهـ ژێبرن ومەغفرەت ، ودوێماهىيا وىٰ بوو ڕۆژيگرى ئازاكرنە ژ ئاگرى .. ب خێر بێت ئەو هەيڤا خێرخواز وقەنجيكار تێدا دكەڤتە كارى ، وتەقوادار دبتە هەڤالـىٰ شەڤێن وىٰ يێن تارى ، تـۆبـەدار تێـدا ڕۆندكێـن گـەرم ل سـەر بۆرىيـىٰ خـۆ دباريـنـن ، وخودان باوەرێن ڕاست بازارا ل سەرێك زێدەكرنا خێران دشارينن ، ل سەرێن سحاران .. ل سپێدە وئێڤاران .. هەوارێن خۆ دگەهيننـە وى خوداىـىٰ يىٰ ب ڕۆژى زك د ڕێكا وى دا دئێنە برسيكرن ، و ب شـەڤىٰ ژ ترسێن وى دا چاڤ ژ ڕۆندكان دئێنە تژيكرن .

دل ژ شـەوقا هاتـنـىٰ وچاڤــى ژ بـەر

خـۆشـىيا ڤـىٰ ديـتـنـىٰ لادا كـەسەر

دەڤ ب مەدحا تەى موژيلە بەردەوام

بـرس وتـێـنـىٰ لەو نزانـيـتـن مـودام

ب خـێـر بێت ئەو هەيڤا شەڤەك تێدا هەى د قەدر وقيمەتىٰ خۆ دا ب خێرتر ژ هزار هەيڤا ، يا كو ملياكەتێن عەسمانى هەمى تێـدا دكەڤنـە شـاهى وكـەيفا ، جبريل ب ئانەهىيا خوداىىٰ خۆ دئێتە خوار ، وئاشتى وتەناهى لـــىٰ دبتـە كـار ، دەرگەهێن عەسمانى ل بەر دوعايێن دوعاكەران ڤەدبن ، وهيڤىيێـن هيڤيخـوازان تێدا گەش دبن ..

ئەی خودایێ (لەیلەتولقەدرا) مەزن
یێ هەوار وهیڤی بۆ نك وی دچن
هیڤیکارم ئەز ژ رەحما تە خودێ
ئوممەتا ئێتیمە ئیرۆ تان بدێ
بێ رویە وێ ناڤ نەمایە ل چو درا
داجرینە لێ ژ تەڤ لایان خورا
کۆم بکە وانا ل دۆرا سوننەتێ
دا بزڤریتەڤە رۆژا عززەتێ

ل رەمەزانێ ئالایێن مە ل مەیدانا جیهادێ بلند دبوون ، وپێشییێن مە بەردەوام ل سەر رێکا سەرکەفتنێ دچوون .. هێشتا ل بیرا رەمەزانێیە دەمێ ل مەیدانا بەدرێ ئالایێ شرکێ ب عەردی کەفتی ، وکۆما کوفرێ پاشدا شکەستی ، ورۆژا مالا خودێ ل مەکەهێ ب دەستێن پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ژ صەنەم پەرێسییێ هاتیە پاقژکرن ، وجارەکا دی ئالایێ تەوحیدێ لێ هاتیە بلندکرن ، ورەمەزان چ ژ بیر بکەت وێ ژ بیر ناکەت رۆژا ل (حطین) ێ صەلاحەددینی کۆما زۆرداریێ ژ ناڤ بری ، وئالایێ خاچپەرێسییێ ل ئاخێ دای وستوینا وێ خوارکری ..

ب خێر بێت هەیڤا جیهادێ وڤەکرنێ .. هەیڤا صەبرێ وسەرکەفتنێ .

ئەڤە رەمەزان
هاتەڤە ..

ئەڤە هەیڤیێ ب کڤانیێ خۆ یێ زراڤ ڤە جارەکا دی خۆ نیشا چاڤێن ئەڤیندارێن خۆ داڤە ، پشتی یازدە هەیڤان ژ خەریبییێ .. جارەکا دی وێ ب هەلاتنا خۆ شەڤان چاڤەرێیان گەش کرەڤە .. بەرێ خۆ بدەنێ چاوا هەردو لایێن کڤانی ب خۆچەماندن ڤە یێ قەستا ئێك ودو دکەن وەکی دو کەسێن ژێك خەریب بووین ، دا بچنە سەر وستوێن ئێك !

هەر جارەکا هەیڤ ژ نوی سەری هەل ددەت و ب رۆناهییا خۆ یا زەلال دێمێ عەسمانی دشۆت ، خودان دل وە هەست دکەن کو عەسمان ب رێکا گەشاتییا هەیڤا خۆ دلێن وان دئاخێڤت ، (ئیلهامەکێ) پێدا دکەت ، ژ جوانییێ تژی دکەت ، جوانییا شویندەستێ وێ هێزا ئەڤ هەیڤ ل عەسمانی دانای یا عەردی گەش دکەت وەکی کو ئەو دل ل عەردی دانای یێ رۆناهییا عەسمانی د ناڤ خۆ دا دحەوینت .

جارەکا دی هەیڤێ خۆ نیشا چاڤێن مە دا .. دا جارەکا دی دلێن مە ب بیرهاتنا خۆ یا مەزن زێندی بکەتەڤە ، بیرهاتنا ئاهەنگا مەزن ، دەمێ عەسمانی عەرد ئاخافتی وخودێ کەرەم د گەل نفشێ مرۆڤان کری ورۆناهییەکا بێتە خواندن بۆ ئینایە خوارێ ، دا بۆ وی ببتە رێبەرێ رێکا سەرفەرازییێ ..

رەمەزان هاتەڤە .. پشتی سالەکا دی ژ دەفتەرا عەمرێ مە هاتییە پێچان ، هاتەڤە دا جارەکا دی مە ل بۆرینا دەمی هشیار بکەت وبێژتە مە : کارێ خۆ بکەن ، چو نەمایە دێ بارکەن ، هاتەڤە دا ل هنداڤ مزگەفت ودایوانخانە

ومالێن مە ببتە شاهد کو هەر گۆتن وکریارەکـا مەخسـەد پـێ کنـارێ خـودێ نەبت د دنیایێ دا دێ یا خرش بت ، و ل ئـاخرەتێ بـۆ خودانـی دێ بتـە کـول وکەسەر .

رەمەزان هاتەڤە .. دا جارەکا دی دلێن بێ ئاگەه هشـیار بکـەت ، وچـاڤێن کەتینە بەندا دنیایێ ل ڕاستی‌یێ ڤەکەت ، ودەسـتێن دارا غەفلـەتێ د قورمـی ڕا گرتی ب قورئانێ ڤە گرێ دەت ، وئەزمانێن بـۆ شـەیطانی کەفتینـە زبـارێ بـۆ حەقی‌یێ بکەتە پالـە .

سالـێ چەرخا خۆ زڤڕاندەڤە ، وجارەکا دی ئەم ورەمەزان گەهاندینە ئێك ، جارەکا دی دەلیڤە دا مە کو ئەم پـەیمانا خـۆ د گـەل خـودێ نـوی کەینەڤـە ، ولـەزێ د تۆڤچینێ دا بکەین بەری وەرزێ تۆڤچاندنێ ژ دەست مـە دەرکـەڤت وکەسەرا چنینێ بمینتە د دلێن مە دا ..

رەمەزانە بهارا سالێ :

د سالـێ دا وەرزەك هەیە تۆڤچینان کەیف پێ دئێت ، چونکـی عـەرد تێـدا قەلـەو دبت وخۆ بۆ حەواندنا تۆڤی ئامادە دکەت ، دا بۆ دەمەکی د ناڤ خۆ دا بهێلت وجوان ب خودان کەت وشین بکەت ، حەتا ڕۆژەك ب سـەر دا دئێـت وئەو دبتە خودان بەرهەم .. مەتەلا رەمەزانێ ژی د ناڤ سالـێ دا بـۆ خـودان باوەری وەکی مەتەلا بهارێیە بۆ وەرازی ، خێر تێدا دئێنە وەرگرتن ، و ل بـەر چاڤێن خودێ دئێنە ب خودانکرن ، وبۆ خودانـی دئێنـە هلگرتـن ، حـەتا ڕۆژا حسێبێ جزایەکێ چەند جارکی مەزنتـر بۆ دئێتە پێشکێشکرن .

ڤێجا بلا ئەم لـەزێ بکەین ، وهەچی‌یێ گۆتنـەك ژ خـودێ ستاند بـت کـو هێشتا گەلـەك ژ عەمرێ وی مایە بلا ئەو لـەزێ نەکەت ، بلا خۆ ل رەمەزانـەکا دی بگرت ، بەلـێ کێ ئەڤ عەهدە ژ خودێ وەرگرتی‌یە ؟ کێ گۆتی‌یە وەکـی

فلانی وبیڤانی ئەڤە رەمەزانا مە یا دویماهی‌یێ نابت ؟ ڤێجا بۆچی لەزێ د کاری دا نەکەین بەری دەمێ کاری ژ دەست مە دەرکەڤت ؟

ڕۆژی وبناخەیێن دینی :

ژ تشتێن بەرعەقلە کو ئاڤاهی ئەگەر بناخەیێن خۆ یێن موکم د عەردی ڕا نەبن ، هەردەم دێ ل بەر گەفا هەلوەشیانێ بت ، وباوەری‌یا مرۆڤی نائێت پشت ڕاست لێ ڕوینتە خوارێ ، یان خۆ ل دۆر ورەخان ژی خۆ گیرۆ بکەت .. بیر وباوەر ژی هەر د وەسانە ، ئەگەر د سەر ئاخ بن ورەه وریشالێن وان د کویراتی‌یا دلی دا دداهێلای نەبن ، هەردەم دێ د بەر ئاتاف بن وخەلکی باوەری پێ نامینت !

وئیسلام دەمێ خودێ هلبژارتی دا بۆ مرۆڤان ببتە دین ومەنهەج هندەك بناخەیێن موکم بۆ دانان دا خەلك پێڤە بێنە گرێدان و ژ مەترسی‌یا د سەردا چوون ولادانێ بێنە پاراستن ، وئەڤ بناخەیێن دینینە وێ ئاخا قەلەو پەیدا دکەن یا چەق وتایێن دینی لێ شین دبن وبەرەکێ باش ژ خۆ ددەن .

وبەروڤاژی‌یا ڤێ مەسەلێ دێ بینی ئەو کەسێ خۆ ب چەق وتایێن دینی ڤە بگرت بەری باوەری‌یا خۆ ب بناخەیێن دینی موکم بکەت ، مرۆڤێ ژێ پشت ڕاست نابت کو ئەو ڕێکا خۆ ب سلامەتی دێ بەتە سەری بێی چ چەپدانێن کوژەك ڤێ بکەڤن یێن گومانێ د دلێ وی دا پەیدا دکەن .

وئەگەر مرۆڤ هویر هزرا خۆ بکەت دێ بینت ئەڤەیە ئەگەرا سەرەکی د پشت وێ بەرسڤێ ڕا یا هندەك کەس ددەنە مرۆڤی دەمێ مرۆڤ دبێژتێ : بۆچی هوین نڤێژان ناکەن ؟ یان : بۆچی هوین ڕۆژی‌یان ناگرن ؟ ئێکسەر ئەو دبێژن : بۆچی ئەم نڤێژان بکەین ؟ یان : بۆچی ئەم ڕۆژی‌یان بگرین ؟

دیسا !! ئەو مرۆڤێ سەرمالــێ وی ژ وان بیـر وباوەران چوننە بـت یێـن بـۆ دیـنـی دبنە بناخە ، حەقێ وی هەیە پسیارەکا مەزن بدانتە سەر وان ئــەحکامێن (فەرعی) یێن دینی ژێ خواستین ، ئەوێ ب دورستی باوەری نەبت کو ئیسلام دینێ خودێیە چاوا دێ ژێ خوازی قەناعەتێ ب ڕۆژییێ بینت ؟!

مرۆڤی ئەگەر باوەری ب خودێ هەبت ، وباوەری هەبت کو ئیســلام دینــێ وییە ، وئێك ژ سالۆخەتێن وی (عەدالـەتە) قەناعەت دێ ل نك پەیدا بت کو هەر حوکمەکێ ئەڤ دینە پێ هاتی یێ د جهێ خۆ دایە وهنگی ئــەو دێ زانـت ڕۆژی ـ بۆ نموونە ـ ئێك ژ وان ئەحکامانە یێن مفاییێ مرۆڤی تێدا هەی ، ئەگــەر نە .. خودایێ کاربنەجهـ ئــەو بـۆ مـە نـەدکرە شـریعەت بەلــێ مرۆڤــێ ئـەڤ باوەرییە ل نك نەبت ، یەعنی : د بناخەیێ دینی دا بکەفتە گومانێ ، یا بەرعەقل نابت ئەوی قەتاعەت ب گرتنا ڕۆژییــێ هــەبت ، ئەگــەر خــۆ ئــەو مرۆڤــەکێ ڕۆژیگر ژی بت !

وگرفتارییا مەزن د ڤێرێ ڕایە .. دینداریی‌ا گەلـەك کەسان ژ مە چاڤلێکرنە بەری کو قەناعەت بــت ، ودینــداری چــی گاڤــا بــوو چــاڤلێکرن دێ دارەکــا سەرئاخ بت بــێ خــێــرتــریــن هەڕەبا دێ وێ د گەل خۆ بەت .. وچونکی ئێك ژ مەزنتـرین فایدێن هەیڤا ڕەمەزانێ ئەوە پێلـەکا مەزن یا ل خۆزڤڕینێ د جڤــاکێ دا پەیدا دکەت یا فەرە ل سەر مرۆڤێن زانا ڤی دەمی ژ دەست خۆ نەکەن ، ئێکا هند بکەن باوەرییا خەلـکی ب موکمییــا بناخــەیێن دینــی بینــن ، وبــەرێ وان بدەنە مەزنییا شریعەتێ خودێ ، دا ڕەمەزان بێ فایدە د سەر مە ڕا نەبۆرت .

رەمەزان
وبـۆريـنـا دەمـى

کەسەك نينە ژ مە ئەگەر هندەك جاران ـ د گەل خۆ يان ژى د ناڤ هەڤالان دا ـ گازندە ژ بـۆرينا دەمى يا ب لـەز نەکربت ، يان ب دلتەنگى ڤـە نەگـۆت بت : مرۆڤ ب ڕۆژان ڕا ناگەهت هندى زوى دچن !

دبتە سەرێ هـەيـڤـێ ودێ هـنـد بـيـنـى هەيڤ خلاس ، هەر وەکى هەوارە ل ڕۆژان ئێك ڕادهێلتە يا دى .. ئەوێ دوهى تە ددیت یێ بچویکـە وەکـى وێ هەیڤا نوى ئەوا وەکى داڤەکا زراڤ ل عەسمانى ديار دکـەت ، دێ بينى مـەزن بوو وگەهشتە کاملانا خۆ و وەکى هەيڤا چاردە شەڤێ جهێ بۆ هاتىيە دان تژى کر .. پاشى دێ بەر ب ژۆر دا چت ، ئەڤ مرۆڤێ خۆ ب کەسـێ نـەدەت دێ کاروانێ خۆ بەر ب نشيڤىیێ ڤە هاژۆت ، وەکى هەيڤێ جارەکا دى دێ زراڤ ولاواز بت .. و .. دێ غەوارە بت ! دێ چت و ڕێ بۆ هەيڤـەکا نـوى خـۆش کەت ، بەرپەڕێ وى دێ ئێتە پێچان ، وگاڤا جارەکێ هاتە بـيرا ئێکـى ژى دێ ئێتە گۆتن : رەحمە ل وان ڕۆژان .. چ زوى بۆرين !

((چ زوى بۆرين)) ئاوازەکە ل درێژىیـا دەور وزەمانـان مرۆڤـى ب ڕۆژان گۆتىيە ، ئەڤە ژ وێ ڕۆژى وەرە يا ملياکەت تێدا هاتى دا رحا بابێ مە ئـادەمى بستينت و وى گۆتىیێ : هێشتا وىیە .. ئەڤ هـزرا هـە د سـەرێ نفشـێ مـە مرۆڤان دا هاتىيە چاندن ، هەر مرۆڤەکێ ڕۆژێن وى بۆرين ـ چ د خۆش چ نـە دخۆش ـ گاڤا ڕاوەستاى دا حسێبێن خۆ بکەت یێ گۆتى : چ زوى بۆرين !

ئەی مرۆڤ ، ئەی ڕێڤنگێ وێ ڕێکا زوی دبۆرت ، ئەڤرۆ کو تو یێ ڕاوەستایی ل سەرێ قویناغەکا نوی ، ڕاوەستە .. دا گۆتنەکێ بێژینە تە :

رەمەزان ئەوا ئەڤرۆ ـ ب خێر وشاهی ڤە ـ ب مە ڕا گەهشتی ، ئەو مێڤانە یێ حەتا دوهی مە دگۆت : کەنگی دێ ئێت ؟ ئەڤە هات .. وهێشتا مە باش هزرا خۆ نەکری کانێ دێ ل ڤێ هەیڤێ چ کەین ورۆژێن خۆ دێ چاوا بۆرینین ، دێ هند بینی ب نیڤی بوو .. و ب دویماهی هات .. هنگی دێ بێژین : چ زوی خلاس !

گەلەك دێ هەبن بێژن : خوزی خلاس نەببا ، یان خوزی ژ نوی سەرێ هەیڤا با ، بەلێ هەوە دیتییە یان گوه لێ بوویە جارەکێ دەمی خۆ ل ئێکی گرت بت ، یان چەرخا خۆ بۆ ئێکی زڤڕاند بت ؟

دا پێکڤە هزرێت خۆ بکەین : هەر ئێك ژ مە ژییێ خۆ د چەند قویناغان ڕا بۆراندییە ؟ ئەم د چاوا بووین ، و چ لێ هاتینە ، ودێ چ لێ ئێین ؟

هەر ئێك ژ مە چ هیڤی و ئومێد بۆ خۆ د سەرێ خۆ دا نەخشاند بوون و د دلێ خۆ دا چاند بوون ؟

چەرخا شەڤ ورۆژان وزڤڕینا سال ودەمان چەند ژێ بۆ مە ب جە ئینان وچەند ژێ دانە بای ، و د بەر ئاڤێ دا بەردان ؟

مە چ دڤیا ومە چ کرییە ؟ و چ مایە مە ل بەرە کو بکەین ؟ ورۆژ چەند دەلیڤێ دێ دەتە مە دا وێ بکەین یا کو مە ل بەرە بکەین ؟

بلا هەر ئێك ژ مە بینتە بیرا خۆ : چەند کەس هەبوون مە دنیاسین دگۆتن : هەیڤا بێت دێ هۆ کەمە هە .. سالەکا دی فلان تشتی دێ کەم .. پاشی شالۆکا مرنێ ژییێ وی دوری وپەرداغێ وی ل سەر لێڤان هێلا ب نیڤی ؟!

سەری وی یی تژی برۆژە بوو ، بەلـی ئەو بەر ب مرنی ڤە دبەزی .. وگاڤا زەنگل هاتیـیە لیدان ، وبەلگی وی ژ داری وەریای ، پــەردە ژ ســەر چاڤان رابوو :

﴿ وجاءت سكرة الموت بالحق ذلك ما كنت منه تحيد . ونفخ في الصور ذلك يوم الوعيد . وجاءت كل نفس معها سائق وشهيد . لقد كنت في غفلة من هذا فكشفنا عنك غطاءك فبصرك اليوم حديد ﴾ (ق : ١٩–٢٢) .

هزرا هەمی تشتان کربوو ، هەمی ئحتمال دانا بوون ، ب تنی ئـەو نـەبت یـا قەدەرا وی بۆ وی ڤـەشارتـی ، چـەنـد چیکریەکی عنتیکەیە مرۆڤ ! هەر ئیك ژ مە ئەگەر ل دۆر خۆ بزڤرت ـ بلا چـەند یـی بچویـك ژی بـت ـ وبـەس وان مرۆڤان بهژمیرت یێــن وی دیتـین وچوویـن .. چوویـن پشـتی نەفسـا وان ئـەو خاپاندین ورۆژین وان ئەو رەڤاندین ، دی چەند بن ؟

جارەکی بەری خۆ بدە (مەقبەرەکی) چەند کەس هەنە د بن ڤان کیلیان ڤە هاتینە ژبیـرکـرن وسـەرەدان ژی هاتیـنـە بـریـن ؟ ئەگــەر چـەرخا فەلـەکی خۆ ل ئیکی گرتبا دا خۆ ل ئیك ژ وان گرت ، وئەگەر پەشیمانیـیا پشتی بۆرینـا دەمی مفا گەهاندبا ئیکی دا گەهینتە ئیك ژ وان .

ئـەڤ دەرسا کـیـلـی ـ ب بـی دەنگییا خـۆ ـ نیشا مرۆڤی ددەن گاڤا مــە ب دورستی وەرگرت هنگی دی د وی دوعایی گەهین یا هندەك خاس وچاکـان دکر دەمی وان دگۆت : « یا رەببی ئەم خۆ ب تە دپاریزین کو دەمی مە ببۆرت بەری ئەم کاری خۆ بکەین » .

برایی خۆشتڤی ، خویشکا هیژا ! ئەی ئەو کەسـی تـو گەهشـتیـیە رەمـەزانا ئەڤ سالە ، بەری ئـەڤ دەمە ژ دەستی تە دەرکەڤت وتــو بـیــژی : چ زوی چوو ! بەری رۆژا پەشیمانیـیی بگەهتە تە وتو بیژی : خوزی ..! گوهی خۆ بدە

ڤی گۆتنی : پار رەمەزانی .. فلان وبیڤـان ، ئـەوین تـە دناسـین ودگۆتنـە تـە : سالەکا دی رەمەزانی دی دەست پی کەم ، پاشی بارکری بەری رەمەزان بیـت و ب پەشیمانی‌یا خۆ بن ئاخ بووی ، ئەگەر ڤی گاڤی تە دیتبا تـو دزانی ئــەو دا چ بیژتە تە ؟

مسۆگەر ئەو دا بیژت : خوزی رەمــەزانا پـار زڤریـا ڤـە وئـەز ژی د گـەل زڤرییامە ڤە دا من تۆبە کربا ..

بەلـی پا چەرخا فەلەکی چـو جـاران ب خوزی‌یـان رانەوەسـتایە ، ودەمـی بۆری کەس نەشیایە بزڤرینتەڤە !

ئەڤ دەھ دەقیقەیین نوکە بۆرین ـ هندی مە دەسـت ب ڤـی پـەیڤی کـری ـ ئەگەر ئـەم هـەمـی پیکڤە بیینی ئەم نەشیین ڤەگەرینین ، ڤیجا ما دەم مەسەلـە یـا ب ڤی رەنگی‌یە بۆچی بهیلین دەمی مە یی هندە ب بها ژ قەستا زەعی ببت وبـی فایدە بچت ؟

وەکی ڤان دەھ دەقیقەیین مە بـەحس ژی کـری ئـەڤ رەمـەزانا ئـەم ئـەڤرۆ گەهشتینی دی چت ، ونە مەعلوومە کانی کی ژ مە دی بەری چت ، ئەم یـان ئەو ؟

دی چت وکــەس نەشـیت بزڤرینتەڤـە ، وئـەوی ژ مـە بمینـت حـەتا پشـتی رەمەزانی ژی نزانت کانی رەمەزانەکا دی دی ژ ساخان بت یان ژ مری‌یان ؟

هەر دەقیقەیەکا ل ژی‌یی تە زیدە دبت ژ عەمری تە کیم دبت ، یەعنی : هەر دەقیقەیەکا د سەر تە را دبۆرت تە پتـر نیزیکی مرنی دکەت ، ڤیجـا مـا نـە یـا فەرە تو کاری مرنی بکەی بەری مرن کاری تە بکەت ؟

ئەنەسی کوری مالکی دبیژت : رۆژەکـی پیغەمبەری خودی ـ سـلاڤ لــی بن ـ ب سەر مینبەری کەفت ، سی جاران ل دویڤ ئیك گۆت : (ئامین) پاشی

گۆت : ﴿ ئەڤە جبريل بوو هاتىيە نك من نفرين ل وى كر يى نـاڤى مـن ل نـك بيتە گۆتن وصلاوەتان نەدەتە سەر من ، و ل وى يى رەمەزان بگەهتى و گونەهين وى نەئينە غەفراندن ، و ل وى يى گەهشتىيە دەيبـابين خـۆ ـ ئيكـى يـان هـەر دووان ـ وهـنـد بۆ وان نەكرى كو ئەو پى پچتە بەحەشتى ، ئينـا مـن گـۆت : ئامين ﴾ .

رەمەزان گاڤا هات (مەوسمى) زيدەكرنا خيران وغەفراندنا گونەهان دەست پى دكەت .. ئەو دەم دئيت يى بازرگانىيا بەحەشتى تيدا دەست پـى دكـەت ، بەحەشت تيدا هەر هەشت دەرگەهين خۆ ل تاق دكەت وچاڤەرى ىىيى ل هاتنـا خيرين خيركەران دكەت ، ب رۆژىيى ريكا خودى بۆ بەحەشتى دانـاى دئيتـە خەملاندن ، ڤيجا ئەوى پشت بدەتە ڤى ريكى وهـەڤالينىيا شـەيتانى هلبژيـرت وخۆ ژ كاروانى رۆژيگران ڤەدەركەت .. ب راستى ئەو يى هيــژاى هنـدى يـە باشتـرين ملياكەتى عەسمانى وچاكتـرين مرۆڤى عەردى نفرينى لـى بكەن .

يا رەببى تو مە بكەيە ژ وان يين رەمەزان دلين وان هنـد ژ بـاوەرىيى تـژى بكەت كو ل هەر يازدە هەيڤين دى ژى تە پى بناسن ، وتو مە نەكەيە ژ وان يين ل سالـى هەيڤەكى ب تنى تە دناسن ..

يا رەببى ئەم خۆ ب تە دپاريزين كو بەرى ئەم كارى خـۆ بكـەين دەمـى مـە ببۆرت ورۆژا مە ئاڤا ببت ..

رەمەزان
ورووحانییەتەکا تایبەت

مرۆڤـەك ژ مرۆڤیـن خـودی د گۆتنـەکا خـۆ دا دبیــژت : ((د دنیـــایی دا بەحەشتەکا هەی هەچی‌یی نەچتی ئەو بەحەشتا ئـــاخرەتی نـابینت)) ومرۆڤـەکی دی ژ مرۆڤین خودی دەمی دوژمنین وی ب گرتنی ونەفیکرنی گەف لــی کرین گـۆت : ((دوژمـنـیـن من ما دی شین چ ل من کەن ، وبەحەشت وبیستانی من د دلــی من دایە ئەز کیڤە بچم ئەو ژ من دویر ناکەڤت .. ؟!)) .

ودویر نینە گەلەك ژ مە دەمی گوهـ ل ڤان رەنگە گۆتنان دبت پسیاری ژ خۆ دکەن : ئەری ئەو چ بەحەشتە ئـــەڤ مرۆڤـە بـەحس ژی دکـەن ؟ وئـەو کیـژ مرۆڤن تام دکەنە خۆشی‌یا وی ؟

ب راستی حەتا ئەم بـشـیــن د ڤی مەسەلــی وەرگرین و د موصطەلەحاتین ڤان مرۆڤان بگەهین دڤیت چەندەکی ب ئەزمانی دلــی بــاخڤین ! ئـەو ئـەزمانی گەلەك جاران دەڤ خۆ بیزار دبینت کو دەربرینی ژی بکەت .

بـەلــی .. ئـــەڤ بـەحـەشـتـە یـا مـرۆڤین خودی د دنیایی دا بیـرا خۆ پـی ل بەحەشتا ئاخرەتی دئیننەڤە ، د دنیایی دا ب چاڤان نائیتە دیتن ، ب دلی هەست پی دئیتەکرن ، دیسا مرۆڤەك ژ مرۆڤین خودی دبیژت : ((هندەك دەم ب ســەر دلــی دا دئین ئەز دبیژم : ئەگەر خەلکی بەحەشتی ب ڤی رەنگی بن ، ئەو یـیـن د خۆشی‌یەکا مەزن دا)) بەلکی ئەم مرۆڤین ڤی زەمانی ژ ڤان گۆتنان یین ئـــەڤ مرۆڤە دبیژن عەجیبگرتی بمینین ، چونکی ئــەم ب وی نەحەسـیاینە یـا ئـەو پـی حەسیاین ، بـەلـی تشتی حەقی مە نە ئەم ئینکارا وی بکەین ئەڤەیە : رەنگـەکی

رووحانییەتی هەیە شرینییەکا وەسا ب دلـی خودانی دا دکەت تاما وی هــەمی لایین ژینا وی ڤەدگرت ، لەو دی بینی دەلیڤەیەکا ب تنی یا ئەو تیــدا هەسـت ب ڤی شرینییی دکـەت ئـەو نادەتـە ب دنیـایی هـەمییی ، ئەگـەر خـۆ ل وی دەلیڤەیی دەستین وان د بنی زیندانان دا د قەیدکری ژی بن !

وپشتی ڤی هەمییی دبت هندەك ژ هەوە پسیار بکەن : ئــەری (موناســەبا) بەحسکرنا ژ ڤی رووحانییەتی د گەل رەمەزانی ورۆژییی چیە ؟ تو بیـژی رۆژی بشیت د دنیایی دا بەری مرۆڤی بدەتە ڤی بەحەشتی یا مرۆڤیــن خـودی بـەحس ژی دکەن ؟

د بەرسڤی دا دی بیژم : هندی مرۆڤە لـەشە ورحە ، وشــەهوەت وعەقلــە ، لـەش شـەهـوەتی دخـوازت ورح عەقلی ، وهەڤرکییا لـەشی ورحـی د ژینا مە مـرۆڤان دا یا کــەڤــنــە ، ل نك بابـی مە یی ئیکی کو ئادەمە هیژ دەمی ئــەو د بەحەشتی دا ئەڤ هەڤرکییە پەیدا بوو ، وحەتا ئەڤرۆ ژی هیشتا یا خورتە .

خوارن .. ئیك ژ وان شەهوەتانە یین لـەش دخوازت ، وگاڤا زك ب خوارنی تژی بوو هەڤرکییا لـەشی د گەل رحی دژوار دبت ، وری ل بەر عەقلی تـەنگ دبت ، بەلـی گاڤا زك ب رۆژییی ڤالا بوو بزاڤا عەقلی خورت دبت وهیزەکـا نەعەدەتی ددەتە رحی ، وهنگی خودان ب رووحانییەتەکا تایبـەت دحەسـییت ، رووحانییەتا رۆژیگری یا خۆشییەکا وەسا د دلی دا پەیدا دکەت کو ئەو برسـی ژ بـیـر بکەت ، وپسیارا وی رووحانییەتی نەکەن یا ب تەقوایی دئیتە چــاندن ، و ب رۆندکین ژ ترسا خودی دا دئیتە ئاڤدان ، و ب نڤیژین ل نیڤا شەڤی دئیتــە ب هیزکرن !

زانایــی ناڤــدار (ابـن القیـم) دبیــژت : ((ئــەو رحــا ب پــەیوەندی وئاستەنگین لـەشی ڤە هاتییە گریدان هند تەصەرووف وهیز وچوون وهممــەت

وبلندبوونا ب نك خودى ڤه نينه هندى وى رحى هەى يا ژ ئيخسيرىيا هەوايى نەفسى ، و ژ پەيوەندى وئاستەنگين لەشى هاتىيە بەردان » لەو عەجيبگرتى نەبن ئەگەر هەوە ديت مرۆڤى رۆژىيى نەگرت ب وى رووحانييەتى نەحەسييت يا رۆژيگر پى دحەسييت ، يان ئەگەر ئەو رووحانييەتا ئەم ل رەمەزانى دبينين ب تامتر بت ژ وى رووحانييەتا نە ل رەمەزانى بت .

وحەتا رۆژىيا تە تە بگەهينته ڤى دەرەجى ژ رووحانييەتا بلند ، يا فەرە ل سەرى رەمەزانى وحەتا دويماهىيى هەر رۆژ ڤى پسيارا مەزن تو ژ خۆ بكەى : ئەرى بۆچى ئەز رۆژىيى دگرم ؟ بەلى بۆچى ئەم رۆژىيى دگرين ؟ بۆچى هەيڤەكى ئەم خۆ برسى وتينى دكەين ؟

گوهى خۆ بدى ئەوى گرتنا رۆژى ل سەر مە فەركرى چ دبيژت : ﴿ يا أيها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم لعلكم تتقون - ئەى گەلى ئەوين باوەرى ئينناى ، خودى رۆژى ل سەر هەوە نڤيسىيە كانى چاوا ل سەر مللەتين بەرى هەوە ژى نڤيسى ، دا بەلكى هوين تەقوا خودايى خۆ بكەن ، وپەرژانەكى بكەنە د ناڤبەرا خۆ وگونەهان دا ﴾ (البقرة : ١٨٣) مەعنا : ئارمانجا سەرەكى ژ گرتنا رۆژىيى ئەوە ئەڤ رۆژىيە دلى ب رەنگەكى وەسا نازك بكەت كو هەمى دەمان ل تەقوايى يى هشيار بت ، وتەقوايا مرۆڤى يا دورست نابت ئەگەر ئيكا هند ژ وى چى نەكەت ئەو ل وى باوەرى بت كو ئەو چو جاران ژ بن زيرەڤانىيا خودى دەرناكەڤت .

وئەگەر تە بڤيت پەيوەندىيا تەقوايى ب رۆژىيى ڤە باشتر بزانى گوه بدە ڤى مەسەلى :

جارەكى دەمى تو يى ب رۆژى وتە ڤيا بت دەسنڤيژا خۆ بشووى ، وەختى تو ئاڤى د دەڤى خۆ وەردەدەى ، وتو پى دحەسى كو ئاڤ يا ب نك گەروىيا تە

ڤە دچت ، تو چ دکەی ؟ دبت تو گەلەك یێ تێنی بی ، وئەڤ قورچا هە ل بەر تە گەلەك یا شرین بت ، بەلێ ب هەمی هێزا خۆ تو دئێیێ دا ڕێ ل ئاڤێ بگری ونەهێلی چپکەکا ب تنێ ژی د گەرویا تە دا بچتە خوارێ ، بۆچی ؟!
ئاخری کەس پێ ناحەسییێت کانێ تشتەك چوو خوارێ یان نە ، پا ئەڤە چیە وە ل تە دکەت تو سستیێ د چپکەکا ب تنێ یا ئاڤێ دا نەکەی ؟

ما ئەڤە نە دەرسەکا تەقوایێ یە ڕۆژی نیشا تە ددەت دا تو وێ د ژینا خۆ دا بەرفرەهتر لێ بکەی حەتا ئەو ژینا تە یا ژ دەرڤەیی رەمەزانێ ژی ڤەگرت ؟

ما نە ئەڤ دەرسە بوو ئێکا هند ژ وێ کچکێ چێ کری کو ب شەڤێ بێژتە دەیکا خۆ دەمێ ب یا وێ نەکری وئاڤ د ناڤ شیرێ مەهاندنێ هل نەدای : ((دایێ .. ئەگەر عومەر مە نەبینت ژی خودایێ عومەری مە دبینت)) !

زانایەکێ تامکرییە شرینییا باوەرێ دبێژت : ((ب ڤیان وترس وهیڤییێ موسلمان تام دکەتە شرینییا باوەرێ ، وهەچییێ ڕێکێ ل بەر خۆ گران کەت ڕێڤەچوونا وی دێ سست بت)) بۆچی ل رەمەزانێ ترسا ژ خودێ وهیڤییا ب رەحما وی ل نك مە زێدە دبت ، وگاڤا ئەم ژ هەیڤا ڕۆژییێ دەرکەفتین ئەم دبینە هندەك مرۆڤێن دی ؟ ما ئەو خودایێ ل رەمەزانێ دنیاسین نە هەر ئەو خودایە یێ ل شەووالێ وهەیڤێن دی یێن سالێ ژی هەی ؟

ئەگەر ڕۆژییا مە یا دورست با وتێگەهشتنا مە بۆ رەمەزانێ ئەو با یا ئیسلامێ ڤیای ئەم ب ڤی ڕەنگی نەدبووین .. بەلێ ب مخابنی ڤە دێ بێژین : مەزنترین ئاستەنگ ئەڤرۆ دکەڤتە ڕێکا دینداریا مە موسلمانان ب ڕەنگەکێ وەسا کو نەهێلت دینێ دورست تێکەلی و (تەفاعولێ) د گەل ژینا مە بکەت وخەلەتییێن مە بگوهۆڕت ئەوە مە ژ قەستا - یان ژ نەزانین - دین ژ رووحییەتا وی ڤالاکرییە ، حەتا دویماهییێ ئەو ل بەر مە بوویە هندەك عیبادەتێن

هشك وبێ مەعنا ، یان ژی بلا بێژین : هندەك عەدەتێن پیرۆز یێن مە ژ باب وباپیران وەرگرتین بێی بزانین بۆچی ، بەلكی نێزیكە بێژین : ئەو عیبادەتێ ئەڤرۆ عیبادەتكەر د جڤاكا مە دا دكەن ، چ رۆژی بت چ نڤێژ ، ئێكا هند ژ وان چێ ناكەت كو ئەو ژ خەلكێ دی یێ نەعیبادەتكەر جودا بن .

وئەو ب خۆ ئەگەر مرۆڤ ب دورستی هزرا خۆ د وان هەمی عیبادەتان دا بكەت یێن ئیسلامێ ل سەر دویكەفتییێن خۆ فەركرین دێ زانت كو چو عیبادەت ژ ڤان عیبادەتان ژ ئارمانجێن بلند دڤالا نینن ، ودەمێ خودێ فەرمانێ ل مە دكەت كو ئەم عیبادەتەكی ژ ڤان عیبادەتان بكەین ، بۆ هندێ نینە چونكی ئەوی ـ حاشا ـ پێتڤی ب عیبادەتێ مە هەیە ، نەخێر !! بەلكی ژ بەر هندێ یە دا ئەو ئارمانج د ژینا مە دا ب جه بێت یا كو د وی عیبادەتی دا هەی ، وهەر جارەكا تە دیت مرۆڤەك یێ عیبادەتەكی دكەت بێی ئەو عیبادەت وێ ئارمانجێ ب جه بینت یا تێدا هەی ، تو بزانە ئەو وی چو مفا ژ وی عیبادەتی نەدیتییە یێ ئەو دكەت ، وكارێ وی هەما هندەك (طقووس وشەكلییات) ێن بێ مەعنانە ، وئەڤە حالێ پترین دیندارێن مەیە ئەڤرۆ ، لەو دێ بینی ئەو شرینییا باوەرێ ژ كارێ خۆ تام ناكەن .. ئێك ژ وان پشكەكا مەزن ژ دەمێ خۆ ب كرنا عیبادەتی ڤە دبۆرینت بێی بزانت كانێ بۆچی ئەو ڤی عیبادەتی دكەت ، یان خۆ تێ بگەهینت كانێ ئەڤ عیبادەتێ ئەو دكەت دڤێت چ گوهۆرینێ ب سەر ژینا وی دا بینت .

بۆ نموونە : هژمارا نڤێژكەران د جڤاكا مە دا گەلەكە ، وگەلەك ژ ڤان نڤێژكەران نڤێژێن خۆ ل مزگەفتان و ب جماعەت دكەن ، یەعنی : سەرێ وان ونڤێژا وان ئێكە ، بەلێ سەحكێ ڤێ نڤێژێ چ كار د ژینا وان دا كرییە ، و چ گوهۆرین ئێخستییە سەروبەرێ وان ؟

محابن دىَ بێژین : چو ننه ، یان گوهۆڕینه‌كا گه‌له‌كا كێم ! بۆچی ؟ چونكی ئه‌ڤ مرۆڤه وه‌سا ییَ دنڤێژیَ گه‌هشتی كو ئه‌و عه‌ده‌ته‌كه ژ باب وباپیران ییَ گه‌هشتی‌ییَ ، هنده‌ك گۆتن وكریارن ، وڕه‌نگه‌كیَ ڕابوون وڕوینشتنیَ‌یه .. وچو ددی نه ، گاڤا ئه‌و ب ڤیَ ڕابوون وڕوینشتنیَ ڕابوو ، خلاس ئه‌و وی چو ل سه‌ر خۆ نه‌هێلا !

وكو ئه‌و بیرا خۆ ل هندیَ بینته‌ڤه كو نڤێژ عیباده‌ته خودیَ ل سه‌ر مه فه‌ركی‌یه بۆ هندیَ دا ئه‌و مه ژ هه‌می ڕه‌نگێن كرێتی وكارێن خراب بده‌ته پاش ، ومه بكه‌ته هنده‌ك مرۆڤێن ئه‌زمان پاقژ وده‌ست پاك ، ئه‌ڤه ل بیریَ نینه ، هه‌ر وه‌كی خودیَ نه‌گۆتی : ﴿ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴾ (العنكبوت : ٤٥) .

و د مه‌عنا ڤیَ ئایه‌تیَ دا هنده‌ك صه‌حابی دبێژن : « من لم تنهه صلاته عن الفحشاء والمنكر لم تزده من الله إلا بعداً ولم يزدد بها من الله إلا مقتاً ـ ئه‌و كه‌سیَ نڤێژا وی وی ژ كرێتی وخرابی‌ییَ نه‌ده‌ته پاش ئه‌و ژ دویراتی‌یا ژ خودیَ پێڤه‌تر تشته‌كی ل وی زێده ناكه‌ت و ژ نه‌ڤیانا خودیَ پێڤه‌تر ئه‌و ب ویَ تشته‌كیَ دی ل خۆ زێده ناكه‌ت » .

ما نه تشته‌كیَ غه‌ریبه كه‌سه‌ك نڤێژیَ بكه‌ت وئه‌ڤ نڤێژه وی پتر ژ خودیَ دویر بكه‌ت ؟ نڤێژێن چه‌ند ژ مه ژ ڤی ڕه‌نگیَ نڤێژانه ؟!

ڕۆژی ژی هه‌ر وه‌سا ..

پێغه‌مبه‌ر ـ سلاڤ لیَ بن ـ د گۆتنه‌كا خۆ دا دبێژت : ﴿ من لم يدع قول الزور والعمل به فليس لله حاجة أن يدع طعامه وشرابه ـ هه‌چی‌ییَ گۆتنا دره‌ویَ وكاریَ ب ویَ نه‌هێلت خودیَ چو هه‌وجه‌یی پیَ نینه ئه‌و خوارن

وڤەخوانا خۆ بهێلت ﴾ [1] . مەعنا : گەلی موسلمانان وەسا د ڕۆژیێ نەگەهن کو ئەو خۆبرسیکرن وخۆتێنیکرن ب تنێیە ، ئەو ڕۆژیا ئەڤ هەردووە ب تنێ بن یا ژ قەستایە ، چونکی خودێ چو منەت پێ نینە هوین خۆ برسی بکەن یان خۆ تێنی بکەن ، ڕۆژیا دورست ئەوە یا بشێت خودانێ خۆ ل سەر ڕاستییێ وئەزمان پاقژییێ پەروەردە بکەت ، وەسا وی پەروەردە بکەت کو ئەو بشێت دەڤێ خۆ ژ درەوێ وبێ بەختییێ ونەحەقییێ بگرت ، کا چاوا ئەو وی ژ خوارن وڤەخوارنێ دگرت .

ئەو ڕۆژیا وە ل خودانی نەکەت کو ئەو بشێتە خۆ ، وبشێت دلێ خۆ ومەصلحەتا خۆ ژی ل دویڤ حەقییێ ببەت ، وخۆ ژ نەحەقییێ بدەتە پاش ، ئەو نە ڕۆژی یە .. وئەگەر ئەم ب ڕۆژیگرتنا خۆ شیاباین ئارمانجا ڕۆژییێ ب دەست خۆ ڤە بینین ، دیوانخانەیێن مە ـ چونە چونە ل رەمەزانێ ـ دا ژ ئاخفتنێن سەقەت وگۆتنێن بێ خێر پاراستی مینن ، بازارا مە ل هەیڤا رەمەزانێ نەدبوو جهێ ئستغلالێ وغششێ وکڕین وفرۆتنێن نەدورست وزێدەکرنا دوقاتی وسێ قاتی بۆ بهایێ تشتی ، دلڕەشی وژێك سلبوونا مە ل ڤێ نەدما ، یان دا کێم بت ..

ئەگەر ئەم ب دورستی د ڕامانا ڕۆژییێ گەهشتباین مە شەڤ وڕۆژێن خۆ ل ڤێ هەیڤا پیرۆز ل بەر دەزگەهێن ڕاگەهاندنا بێ تۆرە نەدبۆراندن ، بەلێ ڕۆژا دینداریا مە بوویە قالبەکێ هشك وڤالا ژ رووحییەتێ وئارمانجێن شەرعی سەروبەرێ ژینا مە هەمی بۆ حیلە ودرەو !! خودێ مە بپارێزت ..

---

(١) وەکی موسلم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزت .

دەرسەكا مەزن
ژ فقهێ رۆژىيێ

رۆژی ـ وەكی هەر عیبادەتەكێ دی ـ بۆ هندێ خودێ ل سەر مە نڤیسی‌یە دا مە فێری هندەك ئەخلاقێن پاقژ وبژوین بكەت ، وهەر جارەكا ئەم وەسا د عیبادەتی نەگەهشتین كو بۆ گوهۆرینا مە یێ هاتی‌یە فەرزكرن ، ئەو چوییێ ل ژینا مە زێدە ناكەت ، و ب جهئینانا مە بۆ وی عیبادەتی دێ بتە كریارەكا هشك وبێ مەعنا .

ودەمێ من هزرا خۆ د عیبادەتێ رۆژىيێ دا كری ، وئەو ئایەت خواندین یێن خودایێ مەزن رۆژی تێدا ل سەر مە موسلمانان فەركری ، بۆ من ئاشكەرا بوو كو مەزنترین دەرس فقهێ رۆژىيێ دڤێت رامانا وێ د دلێن مە دا زێندی بكەت ئەوە ئەم شعوورێ بكەین شعوورەكا ناڤخۆیی كو خودێ هەمی دەمان مە دبینت وزێرەڤانی‌یێ ل مە دكەت ، و ل چ دەمان ئەم نەشێین خۆ ل وی ڤەشێرین یان خۆ لێ بەرزە كەین ، وئەڤ شعوورا مە یا بەردەوام ب (موراقەبا خودێ) ل سەر مە دڤێت د ژیانا مە یا رۆژانە دا بەری ژ خۆ بدەت .

خودایێ مەزن د قورئانێ دا دبێژت : ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ـ ئەی گەلی ئەوێن باوەری ئینای ، خودێ رۆژی ل سەر هەوە نڤیسی‌یە كانێ چاوا وی ئەو ل سەر مللەتێن بەری هەوە نڤیسی بوو دا بەلكی هوین تەقوا خودایێ خۆ بكەن ، و ب گوهداری وپەرستنا وی ب تنێ پەرژانەكی بكەنە د ناڤبەرا خۆ وگونەهان دا ﴾ (البقرة :

١٨٣) . وئايەت ب ڕەنگەكێ گەلەكێ ئاشكەرا مە ل ئارمانجا فەربوونا ڕۆژییێ هشیار دكەت ودبێژت : مە ڕۆژی ل سەر هەوە نڤیسی دا هوین پێ ب تەقوا بكەڤن ، وتەقوایا ژ هەمییێ مەزنتر ، یان ڕوییێ ژ هەمییێ بەرچاڤتر یێ تەقوایێ ئەوە مرۆڤ د ژینا خۆ هەمییێ دا هەست بكەت كو خودێ یێ زێرەڤانییێ ل وی دكەت ، وباشی وخرابییێن وی یێ دبینت و ل سەر حسێب دكەت وبۆ هەلدگرت ودپارێزت ، دا ل ڕۆژا جزادانێ بدەتە بەر چاڤان وبێژتێ : ما تو نە ئەو بووی یێ تە هۆكری وهۆكری ؟

وتشتێ غەریب ئەوە ڕۆژی ڤی ئەخلاقی ل نك مە هەمییان پەیدا دكەت ئەگەر هات ومەسەلێ پەیوەندی ب گرتنا ڕۆژییێ ڤە هەبت ، بەلێ دەمێ مەسەلە ژ ڕۆژییێ دەردكەڤت عەینی ڤی مرۆڤی دێ بینی دبتە مرۆڤەكێ دی ، ئەڤ ئەخلاقە ڕێكا خۆ ل نك وی نابینت ، وئەگەر ئەڤ مرۆڤە ئەو با یێ ب دورستی د ڤێ دەرسا ڕۆژییێ گەهشتی دڤیا یێ وەسا نەبا ..

وحەتا ئەڤ ئاخفتنا من پتر یا ئاشكەرا بت دێ بێژم : ئێك ژ مە دەمێ یێ ب ڕۆژی دبت گەلەك برسی وتێنی ببت ، ووەستیانەكا زێدە بۆ چێ ببت ، ل وی دەمی تو دێ بینی ئەو یێ ب تنێیە ، ل جهەكێ كەس وی نەبینت ، ودنیا ژی گەلەك یا گەرمە ، ئاڤا تەزی وخوارنا خۆش یا ل نك هەی ، د گەل هندێ ژی خۆ نێزیكی وێ خوارن وڤەخوارنێ ناكەت ، حەتا ڕۆژ لێ ئاڤا دبت .. ئەگەر تو پسیارێ ژێ بكەی : مادەم تو هندە یێ تێنییی ، ودلێ دچتە ئاڤێ وئاڤ بهوستەكێ یا ژ تە دویرە ، وكەس تە نابینت ، ئەرێ بۆچی تو ئاڤێ ڤەناخۆی ؟

د بەرسڤێ دا ئێكسەر ئەو دێ بێژتە تە : مانێ ئەزێ ب ڕۆژیمە ، وئەگەر كەس من نەبینت ژی خودێ من دبینت .

هەچییێ ژ مە د ڤی حالـی دا بت وئەڤ پسیارە ژێ بێتە کرن ، بچویك بت مەزن بت ، ژن بت مێر بـت ، ئەڤـە دێ بەرسـڤا وی بـت ، وئەڤەیـە بەرسـڤا دورست یا وێ پسیارێ ، وئەڤەیە ئەو تەقوا یا ئایەتا بۆری ژێ دبێـژت ، دەمـێ دبێژت : ڕۆژی بۆ هندێ ل سەر هەوە یا هاتییـە فـەرزکرن دا هویـن ب تـەقوا بکەڤن ، وتەقوا ژ هندێ مەزنـتـر نینە تو شعوورێ بکـەی کـو خـودێ یـێ تـە دبینت وئەو دێ حسێبا کارێ تە د گەل تە کەت .

بـەلـێ عـەیـنـی ڤــی مــرۆڤی تو دێ بینی گاڤا دمینتە ب تنێ وئەو نە یـێ ب ڕۆژی ، یان حەتا دەمێ یێ ب ڕۆژی ژی ، وگونەهەك دئێتە ڕێکا وی ـ هەر گونەهەکا هەبت یا پەیوەندی ب ڕۆژی شکاندنێ ڤە نەبت ـ ئەو دێ قەستا وێ گونەهێ کەت ، ودویر نینە ئەگەر خەلکی ئەو دیتبا وی ئـەو گونـەه نـەدکر ، دێ ڤێ گونەهێ کەت چونکی کەس وی نابینت ، وئەو نابـێـژتــە خـۆ : مـانێ خودێ یێ من دبینت .. ما ئەڤە نە تشتەکێ غەریبە ؟

ئەری بۆچی ڕۆژییی ئیکا هند ژ وی چی نەکر کو ئەو نە ب تنی بۆ مەسەلا شکاندنا ڕۆژییی شعـووری ب زیرەڤانییا خودی ل سەر خۆ بکەت ، ودەمــی یی ب تنی وکەس وی نەبینت ئەو بێژت : ئەز ڤی گونەهی ناکەم ، هەر چــەندە دلـی من گەلـەك یـی دچتـی ژی ، نــە ژ بــەر چ ، ب تـنــی ژ بــەر هنـدی چـونـکی خودی یی من دبینت ، وئەز شەرم ژ خودی دکەم ئەو سوباهی بێژتــە من : ئــەی عـەبدی مـن ، تـە خـۆ ژ بـەر خـەلکی ڤەدشـارت ، و ژ بـەر مـن نــەڤــەدشارت ؟ تە شەرم ژ وان دکر ئەو تە ببینن تو گونەهی بکەی وتە شــەرم ژ من نەدکر ؟

ئەگەر ئەم ب دورستی د ڕۆژییی بگەهین دی ڤی مفایی مەزن بــۆ خـۆ ژی بـیــنـیــن ، وئەو مرۆڤیت خیر وگونەه ب ڤەشــارتی وئاشـکـەرایی جـەرباندین ،

دزانن کو چو خۆشی ب سەر خۆشی‌یا وی مرۆڤی ناکەڤت دەمـــی یـی ب تنـی ریکا خیری وگونەهی دکەڤتە بەر سنگی ، وئەو بۆ خودی ـ نە بـۆ چـو تشـتین دی ـ ل ریکا خیری دچت ، وپشت ددەتە ریکا گونەهی ..

وئەگەر ئەم نە ئەو بین یین مە تام کری‌یە ڤی خۆشی ، مە یی گوه لـی بـوو کو ئەڤی خۆشی‌یی پینج تامین شرین ژی دئین :

یا ئیکی : دەمـی تـو یـی ب تـنـی ودلـی تە بەری تە ددەتـە خۆشـی‌یەکا ب گونەه وچو ئاستەنگ نەبت بکەڤنە د ریکا تە دا ، بـەلـی تـو پشت بدەیـی وبیژی : خـودی یی من دبینت ، هەر جارەکا پشتی هنگـی ئـەو حالـەت هاتـە بـیـرا تە ، تو دی ب تاما سەرکەفتنی حەسیی کو ل فلان رۆژی مـن رازیبوونـا خودی ب سەر هەوایی نەفسا خۆ ئیخست ، چونکی تو دی یی ب هیڤی بی کو رۆژەك بیت خودی سەرا ڤی کاری تە خەلاتەکی باش بدەتە تـە ، وبیژتـە تـە : مادەم تو ئەو بووی یی ژ بەر من تـــە خـــۆ ژ ڤـــی خـۆشـی‌یـی دایـە پـاش ، کەرەم هـــەرە د خۆشـی‌یەکا مەزنـتـــر دا ، و د گـەل ڤـی خۆشـی‌یی خۆشـی‌یا سەرکەفتنی تو دی ب خۆشی‌یا هندی ژی حەسیی کو تە عەدالـەت کـر دەمـی تە خودانی خۆ ـ کو خودی‌یە ـ ژ خۆ رازی کری ، وخـۆشـی‌یـا ســـەرکەفتنی ویا عەدالـەتی ئەگەر گەهشتنە ئیك چـو خـــۆشی‌یین دی د دنیـایی دا ب سـەر ناکەڤن .

یا دووی : چونکی ئەڤ کاری تە کری ل نك خودی ژ کـارین چـاك دئیتـە هژمارتن ، خودی ناڤ ودەنگین تـــە ب باشـی د نـاڤ خـەلکی دا دی بـەلاڤ کەت ، بیی کو تە دەست د ڤی چەندی دا هەبت ، چونکی تاکی رحانی ئەگەر ل جهەکی پـەیـدا بـوو ، ب تـبـیـعـەتی خۆ بینەکا خۆش دی دەتـە خـەلکی ، وخودایی مەزن د ئایەتەکی دا دبیژت : ﴿ إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات سيجعل لهم

الرحمن ودا ـ هندى ئەون يين باوەرى ب خودى ئيناى ودويكەفتنا پيغەمبەرى وى كرى وچاكى كرين ، خودايى پردلـــۆڤان ڤيانـەكى بـۆ وان دى دانتـە د دليــن خەلكى دا ﴾ (مريم : ٩٦) .

يا سىيى : ئەو كەسى تشتەكى ـ يى كو بۆ دلـى وى خۆش بـت ـ نەكـەت دا خودى ژى رازى ببت ، د دنيايى دا بەرى ئاخرەتى ، و ژ ريكــەكا ئـەو چـو هزرى بۆ نەكەت خودى رزقەكى باشتـر دى دەتى وخۆشـىيەكا مەزنـتــر دى بۆ وى چى كەت ، وەكى خودايى مـەزن ب خـۆ گۆتـى : ﴿ ومن يتق الله يجعل له مخرجا . ويرزقه من حيث لا يحتسب ومن يتوكل على الله فهو حسبه ـ وهەچىيـى ژ خودى بـتـرست وكارى ب فـەرمانا وى بكەت ، هـەر تـەنگاڤىيەكا هـەبـت خـودى دى وى ژى دەريخت ، و ژ ريكەكا ئەو چو هزرى بۆ نەكـەت دى دەرگـەهين رزقى بۆ وى ڤەكەت . وهەچىيى خۆ بهيلته ب هيڤىيا خودى ڤە ئەو تــيرا وى هەيە كو خەمين وى نەهيلت ﴾ (الطلاق : ٢-٣) .

يا چارى : ئەڤ مرۆڤى ب ڤى رەنگى بت ژ نەخۆشىيا پەشــيمانىيى رزگــار دبـت ، وئـەڤ رزگاربوونـە ب خـۆ خۆشـىيەكا مەزنـە ، كەســـەك ئەگـــەر گونەهەكى بكەت ، بلا كەس وى نەبينت ژى ، مادەم وى بـاوەرى ب خـودى هەيە پشتى خۆشىيا وى گونەهى ژ نك وى دچت ، نەخۆشىيا پـەشيمانىيى بۆ دمينت ، هەمى دەمان ئەو دى يـى ب تـرس بـت كـو خودى ڤى گونـــەهى بـۆ وى ژى نەبت ، و د دنيايى دا يان ل ئاخرەتى ل بەر چاڤين خەلكى مەحشـــەرى شەرما وى ببەت وگونەها وى ئاشكەرا بكـــەت ، وئـەڤ نەخۆشـىيە تـيرا وى هەيە ، ومن گرتى خودى گونەها وى بـۆ وى ژى بـر ژى ، ئـەرى دەمـى ئـەو بەرانبەرى خودايى خۆ رادوەستت چەند دى يى ژى شەرمكرى بت ، مرۆڤەكى ئەگەر تو خەلـەتىيەكى د دەر حەقى دا بكەى ، وپشتى هنگى تو بچيە نــك تـو

نەشيي چاڤين تـە ب چـاڤين وى بكـەڤن ، ئەگـەر خـۆ تـو بزانـى وى تـو يـى عـەفيكرى ژى ، نـە وەكـى وى كەسـى يـى پشـت دايـە دلچوونيـن خـۆ پـيـخـەمـەت رازيبوونا خودى ئەڤـە ژ كـۆڤان ونەخۆشـىيا پەشـيمانىيى يـى رزگاره ، وسەرى وى يى بلنده ، وما خۆشىيەك ژ ڤى مەزنـتـر هەيه ؟

يـا پينجـى : خـۆشـىيا صـەبـرئينانا ب نـيـزيكىيا مرۆڤـى ژ خـودى ودويـركەفتنا وى ژ خەريـبـىيـى ، ئەڤە ژى بەرى دارا (موراقەبا خودى) يـە ل دەمى مرۆڤى ب تنى ، ئەگەر تو ئەو بى يى هەمى گاڤـان هـزرا تـە ئـەو بـت خودى يى د گەل تە ، ويى تە دبينت ، صەبرا تە دى ب وى ئيت ، وتو خەريب نابى ، وگاڤا تە زانى كو خۆشتڤىيى تە يى ب تە دحەسييت دەمى تو وى تشـتى دكەى يى ئەو حەز ژى دكەت خۆشىيا تە دى زيدەتر لـى ئيت ، وئەوين تامـا عيبادەتى سەحكرى دزانن كو چ عيبادەت ژ وى عيبادەتى خـۆشـتـر نينه دەمى ل (خەلوى) تەوفيقا وان بۆ (موافەقى) دئيته دان .

و ل دويماهىيى دى بيژين : كانى چاوا دڤيت بۆ خۆپاشڤەكيشانا ژ گونـەهى ل دەمى مرۆڤى ب تنى مرۆڤ شعوورى ب (موراقەبا خودى) بكـەت ، وەسـا دڤيت مرۆڤ بۆ پيشڤەچوونا بەر ب خيرى ژى ڤە دەمـى ئـەو يـى ب تنـى ڤـى شعوورى بكەت ، دا د هەر دو حالـەتان دا بەرى وى ل خودى ب تنى بت .

تەفسیرا ئایەتین رۆژییی
د سوورەتا (البقرة) دا

ژ تشتین سورشتی بوو کو ئەو ئومـمـەتا خـودی جیـهاد ل سـەر فـەرزکری رۆژییی ژی ل سەر فەرز بکەت ، چونکـــی رۆژییـه مرۆڤـی دکـەت خـودان ئـیـرادەیـەکا وەسا کـو ئـەگـەر وی تشتەك ڤیا بکەت ، ئەگەر خۆ ئەو تشـت ل بەر نەفسی یی گران ژی بت ، وئەو مرۆڤی تە دیت شیا خۆ ژ پیتڤییین لـەشی بلندتر ببینت ، تو بزانە ئەو دی مرۆڤەکی ل ئاستی هلگرتنا باری بت ، ئەگــەر ئەو بار چەند یی گران ژی بت .

ل سەر ڤی بناخەیی رۆژی ل سەر ئوممەتا ئیسلامی هاتــە فـەرزکرن ، ورۆژی هاتە هژمارتن ئیك ژ پینج ستونین ئیسلامی ، وئیکەمین سوورەتا ل مەدینی پشتی مشەختبوونی هاتییە خواری کو سوورەتا (البقرە) یە ، فەرزکرنا ڤی عیبادەتی ب خۆ ڤە گرتییە ، و د ئایەتین (١٨٣) حەتا (١٨٧) ی دا هندەك حوكـم وئەحکامین پەیوەندی پی ڤە هەین بۆ مە بەرچاڤ کرینە ، و ل ڤیری مــە دڤیـت چەندەکی خۆ بدەینە بــەر سیبەرا ڤـان ئایـەتان وهندەکـی ل دۆر تەفسـیرا وان باخڤین .

ئیکەمین ئایەت ژ ڤی کۆما ئایەتین بەحسی رۆژییـــی دکـەن ئـەو ئایەتـە یـا خـودایـی مـــەزن گازییـەکـــی تیدا ئاراستەی خـودان باوەران دکەت دا وان ل فەرزبوونا ڤی عیبادەتی هشیار بکەت ، خودایی مەزن دبیژت : ﴿ یا أیها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون ـ ئەی گــەلی ئەوین باوەری ب خودی وپیغەمبەری وی ئـینای وکار ب شریعەتی وی کری ،

خودی رۆژی ل سەر هەوە نڤیسی‌یە کانی چاوا وی ئەو ل سەر مللەتین بەری هەوە نڤیسی بوو ، دا بەلکی هوین تەقوا خودایی خۆ بکەن ، و ب گوهداری وپەرستنا وی ب تنی پەرژانەکی بکەنە د ناڤبەرا خۆ وگونەهان دا ﴾ (البقرة : ١٨٣) .

وئاشکەرایە کو بەری خودایی مەزن حوکمی رۆژی‌یی بۆ خودان باوەران راگەهینت ب گازی‌یەکا خۆشتڤی ل بەر دلین وان گازی وان دکەت : « ئەی گەلی خودان باوەران .. » بۆ هندی دا ئەو دلین خۆ بۆ ڤی گازی‌یا خودایی ڤەکەن ، و ژ لایەکی دی ڤە دا بۆ مە ئاشکەرا بکەت کو ب تنی خودان باوەرن ڤی گازی‌یی وەردگرن وکاری ب وی حوکمی دکەن یی پشتی هنگی دئیتە راگەهاندن .

و ب راستی دەمی مرۆڤی خودان باوەر هزرا خۆ د ڤان رەنگە گازی‌یان دا دکەت ب خۆشی‌یەکا نەفسی یا مەزن دحەسییت ، خۆشی‌یەکا وەسا گرانی‌یا تەکلیفی ووەستیانا عیبادەتی ژ بیرا وی دبەت ، مرۆڤ ئەڤ چیکری‌یی ژ لایی حەجمی خۆ ڤە د ناڤ چیکری‌یین خودی دا نیزیکە هەر نەئیتە دیتن ، خودی ب هەمی مەزنی‌یا خۆ ڤە لی بیتە کەرەمی ، ووی هیژای هندی ببینت کو ئیکسەر وی باخیڤت وفەرمانی لی بکەت ، هزر بکەن دەمی مرۆڤ وە لی بیت وەسا د خۆ بگەهت کو ئەو هیژای هندی‌یە گازی‌یا خودی وەرگرت ، ئەریٚ هەستکرنا وی ب سەرفەرازی‌یێ دیٚ چەند بت ؟

وخودیٚ گازی‌یێ ئاراستەی خودان باوەری ناکەت ئەگەر بۆ هندیٚ نەبت کو رۆناهی‌یەکیٚ ژ هیدایەتیٚ بگەهینتیٚ ، ورێنیشانەکیٚ ل سەر رێکا ژینا وی بدانت ، لەو دەمیٚ خودان باوەری گوهـ ل گازی‌یەکا ب ڤی رەنگی بت دڤێت گوهێن خۆ باش ڤەکەت وهزرا خۆ کۆم بکەت ، وبزانت تشتیٚ ئەو بو هاتی‌یە

گازیکرن خێرا وی تێدا هەیە . وپشتی ڤێ گازیێ خودایێ مەزن ئیکسەر حوکمی ڕادگەهینت : ((ئەی گەلی ئەوێن باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای .. ڕۆژی ل سەر هەوە هاتە نڤیسین کانێ چاوا ئەو ل سەر مللەتێن بەری هەوە هاتبوو نڤیسین)) .

مەعنا : ئەم ئوممەتا موحەممەدی ـ سلاڤ لێ بن ـ نە ئێکەمین ئوممەتین خودێ ڤی حوکمی ل سەر واجب دکەت ، بەلکی هەر پێغەمبەرەکێ هات بت فەرمان ل دویکەفتیێن خۆ کریە کو ئەو ڕۆژیێ بگرن ، وئەگەر شەرت نەبت کو ڕۆژیێن هەمی ئوممەتان وەکی ئێک ژی بت ، پشکداریا وان هەمیان د کرنا ڤی عیبادەتی دا گرنگیا وی بۆ مە بەرچاڤ دکەت ، چونکی یا بەرعەقل نینە خودێ ڕەنگەکێ عیبادەتی ل سەر ئوممەتێن هەمی پێغەمبەران فەرز بکەت ئەگەر گرنگیەکا مەزن د وی عیبادەتی دا نەبت ، وئەگەر ڕۆژی بۆ خودان باوەری تشتەکێ پێتڤی نەبا وەکی کانێ چاوا خوارن وڤەخوارن بۆ وی دفەرن خودێ ئەو ب ڤی ڕەنگی ل سەر وان فەر نەدکر .

ودا پێتڤی وگرنگیا ڕۆژیێ بۆ مە ئاشکەرا ببت ئایەتێ ب خۆ د دویماهیێ دا گۆت : ((دا بەلکی هوین تەقوا خودایێ خۆ بکەن)) وئەگەر تە بڤێت بزانی کانێ ئەو ڕۆژیا تو بۆ خودێ دگری ب دورستی ئەوە یا خودێ گۆتی یان نە بەرێ خۆ بدێ کانێ وێ ڕۆژیێ تەقوا ل نك تە پەیدا کریە یان نە ، ژ خۆ ئەگەر تە بڤێت بزانی کانێ تەقوا چیە ڤی دیمەنی بینە بەرچاڤێن خۆ :

ئەگەر جارەکێ بەرێ تە کەفتە ڕێکەکا تژی ستری ، وتو یێ پێخواس بی ، تو دێ چ کەی ؟

مسۆگەر تو دێ بێژی : ئەز دێ خۆ هشیار کەم ، دەلنگێن خۆ هلدەم وخۆ ژ وان جهان دەمە پاش یێن ستری لێ هەین وبەری ئەز پێیێ خۆ بهاڤێژم دێ باش بەرێ خۆ دەمە وی جهی یێ من دڤێت پێیێ خۆ بدانمێ دا ژ ستری‌یان پاراستی بمینم .

ژینا خۆ یا دنیایێ ژی هەمی‌یێ دڤێت تو ب ڤی ڕەنگی ببەیە سەری ، ئەو تشتێ خودێ تو ژێ دایە پاش ئەو سترینە یێن کو دکەڤنە ڕێکا تە ، وئەگەر تە ڤیا ب سلامەتی ژێ دەرباس ببی گوهداری‌یا فەرمانا خودێ وپەرستنا وی بۆ خۆ بکە ئەو پەرژانێ تە ژ کرنا گونەهێ دپارێزت .. وهەر جارەکا تو وگونەه ڕوی ب ڕوی کەفتنە بەرانبەر ئێك وتە پەرژان ڕاکر وقەستا گونەهێ کر ، هنگی تو بزانە کو ئەو تەقوا ل نك تە نینە ئەوا ڕۆژی ل نك خودان باوەری پەیدا دکەت .

وئەگەر تە بڤێت فەلسەفەیا ڕۆژی‌یا ئیسلامی د دو سێ پەیڤەکێن کورت دا کۆم بکەین ، دێ بێژین : ڕۆژی ئەو مەدرەسەیە یا ئیرادەیا مرۆڤی ب هێز دئێخت ..

تشتێ ژ هەمی‌یێ ب زەحمەتتر ل نك مرۆڤی ئەوە مرۆڤ هێزا خۆ یا رووحی ب سەر یا لەشی بێخت ، ب ڕەنگەکێ وەسا کو پێخەمەت ب جهئینانا داخوازێن خۆ یێن رووحی هەوجەیێن لەشی توخویب بدەت ، وبۆ دەمەکێ دەسنیشانکری گوه نەدەتە پێتڤی‌یێن لەشی ، وئەڤ کارە ب زەحمەتتر لێ دئێت ئەگەر ئەو پێتڤی‌یێن لەشی ل بەر مرۆڤی رۆتینەکێ وەسا یێ دژوار بن کو خۆ ژێ خلاسکرن کارەکێ نیڤ موستەحیل بت ، وەکی خوارنێ وڤەخوارنێ ، یان خۆشی‌یەکا وەسا بت عەقلێ وی بێختە داڤێن دلی ، وەکی شەهوەتا جنسی ، وبەس ڕۆژی‌یە دشێت ڤی کارێ ب زەحمەت ل بەر

خودانی ب ساناهی بێخت . وچونکی مەخسەد ژ ڤی عیبادەتی ئەو نینە خـــودان باوەر ل بن بارەکێ گران وەستیانەکا زێدە ببینت ، خـودێ کـەرەم د گـەل کـر وئەڤ عیبادەتە وەسا ل سەر ئاسێ نەکر کو پێڤە بێزار ببت ، ئایەتێ گۆت :

﴿ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ .. هندەك رۆژێن هژمارتینـــە ﴾ ژ مـوعـــەددەلــێ (٣٦٠) رۆژان د سالــێ دا ل (٣٠) رۆژان ب تنێ رۆژی فـەرزکرن ، یـەعنی : (١) ژ (١٢) ، و ژ (٢٤) سـەعەتان د شـەڤەك ورۆژەکـان دا نـێزیکی (١٢) سەعەتان ب تنێ رۆژی دئێتە گرتن ، یەعنی : (١) ژ (٢) یێ ، وئەگـەر ڤـێ نسبێ مرۆڤ بکەتە د گەل یـا بـۆری دێ بێـژت : ژ مـوعـەددەلــێ (٣٦٠) رۆژان (١٥) رۆژان ب تنێ مرۆڤ یێ ب رۆژییە ، یـەعـنـی : نـسـبا (١) ژ (٢٤) یێ ڤـێـجا بـۆچـی رۆژی کارەکـــێ ب زەحـمـەت بت ؟

د گەل هندێ ژی ئەو کەسێ نەخۆش بت ، یـان ل سـەر وەغـەرەکێ بت ، یان ژی ژ بەر ژییێ خۆ یێ مەزن زەحمەتێ ب رۆژییێ ڤـە ببینـت ، رۆژی ل سەر وی نینە :

﴿ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ - ڤێجـــا هەچییێ ژ هەوە یێ نەخـۆش بت ورۆژی بـۆ وی یا ب زەحـمـەت بت ، یـــان رێڤـنـگ بت بـۆ وی هەیە رۆژییێ نەگرت ، و هندەك رۆژێـــن دی ، هنـدی وان یێن وی خوارین ، بلا پێشڤە بگرت . وئەوێن زەحمەتێ ب رۆژییێ ڤە دبەن ونـەشـێـن بـگـرن وەکی پـیـرەمـێـرێ ب ناڤ سال ڤـــە چووی ، ونەخـــۆشێ ژ ئێشا خـۆ رانەبتەڤە ، ئەو ل شوینا هەر رۆژەکێ بلا خوارنا هـــەژارەکی بـدەن فدیە ، وهەچییێ پتـرێ بدەت ئەو بـۆ وی خێرە ، ورۆژیگرتنا هـەوە ـ د گـەل

زەحمەتیّ ـ بوّ هەوە چێتــرە ژ دانـا فدیـیّ ، ئەگـەر هویـن بزانـن کـانیّ خـێرا ڕۆژیییّ ل نك خودیّ چەند یا مەزنە ﴾ .

و د ڤیّ ئایەتیّ دا چەند حوکمەکێن پەیوەندی ب ڕۆژیییّ ڤە هـەین بـوّ مـە ئاشکەرا دبن ، ئەو حوکمێـن رەحـم ودلۆڤانییـا ئیسـلامیّ بـەرچاڤ دکـەن ، وهندیّ دگەهینن کو خودیّ ب ڤان ئەحکامان وەستاندنا مە نەڤێت ..

مرۆڤیّ نساخ بت وئەویّ ل سـەر سـەفەریّ بـت ـ بێـی ئایـەت ڕەنگـیّ ویّ نساخییّ یان سەفەریّ دەسنیشان بکەت ـ ماف هەیە ڕۆژیییّ نەگرت ، ئەگەر خوّ ل بەرچاڤ ئەو زەحـمـەتـیّ ژ ڤیّ ڕۆژیییّ ڤە نەبینت ژی ، ب وی شـەرتی کو هەر جارەکا ئەڤ عوزرە ل نك وی نەما ئـەو ڤـیّ ڕۆژیـیّ قـەزا بکـەت ، وئەگەر مرۆڤەك ییّ وەسا بت زەحمەتەکا زێـدەی تاقەتا خوّ ب گرتنا ڕۆژیییّ ڤە ببەت ، وەکی وی مرۆڤیّ ب ناڤ سال ڤە چوویی ، یان ئەویّ نساخییەکا وەسا لـیّ بت کو ژیّ نەچت ، ئەڤان ژی مافیّ نـەگرتنا ڕۆژیـیّ هـەیـە ، ب وی شەرتی کو ئەو پێش گرتنا هەر ڕۆژەکـیّ ڤـە خوارنـا مرۆڤـەکی ـ وەك فدیـە ـ بدەت ، چ ڕۆژ ڕۆژ بـدەت چ پێکڤـە بـدەت ، وخوارنـەکا نـاڤنجی بـت ، یـا مرۆڤێن ناڤنجی دخوّن ، وئەگەر ئەو پـتـریّ بدەت هێشـتا چـێـتـرە ، چونکـی تێرکرنا مرۆڤێن برسی وپێتـڤی خـێـرەکا مـەزنـە ، و د گـەل هنــدیّ ژی ئـەڤ مرۆڤە ئەگەر بشێن ڕۆژیییّ بگرن ـ د گەل ویّ زەحمەتا ئـەو پێڤـە دبـەن ژی ـ ئەو بوّ وان ژ دانا فدییّ چێتـرە ئەگەر ئەو بزانن ، چونکی چو خێر ـ ئەگەر خوّ تێرکرنا برسییان ژی بت ـ ناگەهنە خێرا ڕۆژیییّ .

ودا ئایەت پـتـر بهاییّ ڕۆژیییّ ودەمیّ ڕۆژیگرتنیّ ـ کو هەیڤا رەمەزانیّیە ـ بوّ مە ئاشکەرا بکەت گوّت : ﴿ شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٖ مِّنَ ٱلۡهُدَىٰ وَٱلۡفُرۡقَانِ ـ هـەیـڤا رەمــەزانــیّ یا کـو خــودیّ د شـەڤا ویّ یـا ب بـها دا

دەست ب ئینانەخوارا قـورئانیٚ کـری ، دا بـوٚ مـــروٚڤان ببـتــــە رِێنیشـاندەر ، ونیشانێن ئاشکەرا ل سەر هیدایەتا خودیٚ وژێکجوداکرنــا د ناڤبــەرا رِاســتی‌یێ ونەرِاستی‌یێ تێدا هەنە ﴾ .

قورئانە مەنهەجیٚ ڤیٚ ئومـمـەتـیٚ ، ئەو مەنهــەجیٚ ئومـمـــەت ســەر ژ نــوی دورست کری و ژ خەلکیٚ دی جودا کری ، وهەبوون د ڤیٚ دنیـایێ دا دایــیٚ ، قورئانــە ئــەو کیتابـا خودایی‌یە یـا ئــەڤ ئوممەتــە ژ کونجێـن تاری‌یـــا شـــرکیٚ دەرێخستی‌یە رِوٚناهی‌یا باوەری‌یێ وخودێنـاسی‌یێ ، ڤێجا یا فەرە ئەو دەمیٚ ئەڤ قورئانە تێدا هاتی وەکــی هــەر دەمـەکیٚ دی د ســەر موسـلمانی رِا نـەبوٚرت ، وئەگەر عەدەتیٚ خەلکیٚ نەموسلمان بت ئەو بـیـرهاتنی‌ن خوٚ ب غەفلەتیٚ وبـیٚ ئەمری‌یا خودیٚ ساخ کەن وبـیـرا خوٚ لــیٚ بیننەڤە ، عــەدەتیٚ موسـلمانی ئــەوە ئەو ب عیبادەتیٚ خودیٚ بـیـرهاتنی‌ن خوٚ ساخ دکەتەڤە .. و ل سەر ڤی بناخەیی رِوٚژیگرتنا رەمەزانیٚ بوٚ باشـترین عیبادەت مروٚڤیٚ موسلمان بـیـرهاتـنـــا هاتنـا خوارنا قورئانا رِێنیشاندەر پیٚ ساخ بکەت [1] .

ڤێجا مادەم رەمەزان هەیڤا قورئانی‌یە ، وقورئان ئەو کیتابە یا بوٚ مروٚڤان دبتـە هیدایەت وئەو ب ویٚ حەقی‌یێ ونەحەقی‌یێ ژێك جودا دکــەن ، هویـن ـ ئـەی گەلــی خودان باوەران ـ ب رِوٚژیگرتنیٚ پێشـوازی‌یێ ل ڤـیٚ هـەیڤیٚ بکـەن ، دا رِوٚژیگرتنا هەوە بوٚ خودیٚ ببتە ئەو شوکر یا هوین پێشکێشی وی خودایی دکەن

(١) هەیڤا رەمەزانیٚ ژ وان هەیڤان نەبوو یێن عەرەبان بەری ئیسلامیٚ ب چـاڤیٚ پیــروٚزی‌یێ بەریٚ خوٚ ددایێ ، لەو تشتیٚ بەرچاڤ ل ڤێریٚ ئەوە خودیٚ ـ بوٚ ئینانـە خـوارا قورئـانیٚ ـ هەیڤەکا وەسا هلبژارت کو بەری هنگی چـو بهاییٚ خـوٚ ـ ل نك عەرەبان ـ نـەبـت ، دا پـیـروٚزی‌یا ڤیٚ هەیڤیٚ ب تنیٚ یا ئینانە خوارا قورئانیٚ بت ، ودا کەس نەبێژت : مانیٚ ڤــیٚ هەیڤیٚ بەری هنگی ژی پـیـروٚزی وبهاییٚ خوٚ هەبوو !

يێ ئەڤ هەیڤە وئەڤ قورئانە دایە هەوە : ﴿ فَمَنْ شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ـ ڤێجا هەچییێ ژ هەوە گەهشتە ڤێ هەیڤێ بلا ل ڕۆژێن وێ یێ ب ڕۆژی بت ﴾ ودا کەسەك هزر نەکەت کو ئەو حوکمێ بەری نوکە ئایەتێ ڕاگەهاندی کو ڕۆژی ل سەر مرۆڤێ نساخ وڕێڤنگ نینە ، ئایەتێ ئەڤ حوکمە دوبارە کرەڤە وگۆت : ﴿ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ـ وهەچییێ نەخۆشی بت یان ڕێڤنگ بت بۆ وی هەیە ئەو یێ ب ڕۆژی نەبت وپێشڤە هندەك ڕۆژێن دی بگرت ﴾ ، ودا پتر ئەگەرا ڤی حوکمی بۆ مە ئاشکەرا ببت خودایێ مەزن گۆت : ﴿ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ـ خودێ د شریعەتێ خۆ دا تشتێ ب ساناهی وخۆش بۆ هەوە دڤێت ، ووی زەحمەت ونەخۆشی بۆ هەوە نەڤێت ﴾ ومادەم گرتنا ڕۆژییێ ل دەمێ نساخییێ وڕێڤنگییێ زەحمەت تێدا هەیە هەوە ماف هەیە هویت ڕۆژییێ نەگرن .

وقەزاکرنا ڤان ڕۆژییان یێن هوین ب عوزر دخۆن بۆ هندێیە دا هوین هژمارا ڕۆژییان تمام بکەن وبکەنە هەیڤەك ، ودا هوین ل ڕۆژا جەژنێ ب مەزنکرنا خودێ ڕۆژییێ ب دویماهی بینن ، ودا هوین وی مەزن بکەن کو بەرێ هەوە دایە هیدایەتێ ، ودا هوین سوپاسییا وی بکەن کو قەنجییا هیدایەتێ وڕێ خۆشکرنێ د گەل هەوە کری : ﴿ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ .

وبەری ئایەت بەردەوامییێ ب ئەحکامێن ڕۆژییێ بدەن وبۆ مە ئاشکەرا بکەن کانی توخوبێن ڕۆژییێ چنە ، ئایەت چەندەکی د گەل مەسەلا دوعاکرنێ ڕاوەستیان ، خودایێ مەزن د ناڤ ئایەتێن ڕۆژییێ را گۆت : ﴿ وإذا سألك عبادي عني فإني قريب أجيب دعوة الداعي إذا دعاني فليستجيبوا لي وليؤمنوا بي لعلهم يرشدون

ـ وئەگەر بەنیيین من پسیارا من ژ تە کــر (ئـەی موحەممـەد) تـو بیـژە وان : هندی ئەزم ئەز یی نیزیکی وانم ، ئەز د گازیيا وی دئیم یی گازی من بکەت ، ڤیجا بلا ئەو گوهداريیا من بکەن د وی تشتی دا یی ئـەز فـەرمانی پـی ل وان دکـەم ، وبلا باوەرييی ب من بینن ، دا بەلکی بەری وان بکەفتە باشيیا دیــن ودنیایا وان ﴾ .

ئەی موحەمـمـەد ! ئەگەر عەبدین من پسیارا من ژ تە بکەن .. ویا بــەرهزر ئەو بوو ئایەت بیژت : تو بیژە وان .. بەلــی ئایەتی وە نەگۆت ! خودی ب خۆ بەرسڤا عەبدین خۆ دا هەر وەکی وی نەڤیایە د ڤی مەسەلــی دا کـــەس بکەفتــە ناڤبەرا وی وعەبدین وی ، ئەگەر خۆ ئەو ئیـك خۆشـتڤییی وی ژی بـت ، بـۆ هـنـدی دا ئەو بزانن کو خودایی وان یـی نیزیکی وانــە وگـوهـ ل دوعـایین وان دبـت ، وئەگەر ڤیا د بەرسڤا وان دئیت ، ڤیجـا بـلا ئـەو ریکـی ل خـۆ بـەرزە نەکەن ، و د دوعاکرنی دا کو کاکلکا عیبادەتییە بلا ئەو بەری خۆ ژ خــودی وەرنەگیرنە کەسەکی دی ، ئەگەر خۆ بهایی وی کەسی ل نك خـودی گەلــەك ژی بت .

وپشتی ڤی راوەستیانا کورت د گەل دوعایی ئایەت جارەکا دی ل ئەحکامین رۆژيیی زڤرینەڤە بۆ هندی دا توخویبین رۆژيیی بۆ مرۆڤی موسلمان ئاشــکەرا بکەن ، وئەگەر رۆژی ئەوە مرۆڤ خۆ ژ خوارنی وڤەخوارنی وشەهوەتی بدەتــە پاش یا فـەرە ل سـەر مـوسلمانی بزانـت کـو ئـەڤ هـەر سـی تشـتین بـۆ وی دحەلال ب رۆژيیی ل سەر حەرام دبن ، بەلــی حەرامییەکا بەروەخت ، وەکی ئایەت دبیژت :

﴿ أحل لكـم ليلة الصيام الرفث إلى نسائكـم هن لبـاس لكـم وأنتـم لباس لهن علـم الله أنكـم كنتـم تختانون أنفسكـم فتاب عليكـم وعفا عنكـم فالآن باشـروهن وابتغوا ما

كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ - خودێ بۆ هەوە دورستكرىيە كو هوين ل شەڤێن رەمەزانێ بچنە نڤينا خۆ ، ژنێن هەوە ستارەنە بۆ هەوە ، وهوين بۆ وان ستارەنە . خودێ زانىيە كو هوين ب چوونا نڤينا خۆ پشتی عەيشا ل شەڤێن رەمەزانێ خيانەتێ ل خۆ دكەن ، وئەڤە ل دەستپێكێ تشتەكێ حەرام بوو ، ئينا وى تۆبە دانا سەر هەوە وبەرفرەهی بۆ هەوە ئێخستە مەسەلێ ، ڤێجا هوين ژ نوكە وێڤە هەرنە نڤينا خۆ ، ووى تشتێ خودێ بۆ هەوە حەزكرى ژ زارۆيان بخوازن ، وبخۆن وڤەخۆن حەتا رۆناهىيا دورست ل عەسمانى بۆ هەوە ئاشكەرا ببت ، و ژ تارىيا شەڤێ جودا ببت ، پاشی خۆ ژ وان تشتان يێن رۆژى پێ دكەڤت بدەنە پاش ، وحەتا شەڤ ب ئاڤابوونا رۆژى دئێت هوين رۆژىيێ تمام بكەن . ودەمێ هوين ئعتيكافێ ل مزگەفتان دكەن هوين نەچنە نڤينا خۆ ، چونكی ئەڤ چەندە ئعتكافێ پويچ دكەت (وئعتكاف ئەوە مرۆڤ دەمەكێ دەستنيشانكرى ل مزگەفتێ بمينت ب ئنيەتا خێرێ) ﴾ .

مەعنا : هوين ئەى گەلی خودان باوەران ، هزر نەكەن كو ئەڤ هەر سێ تشتێن حەلال يێن رۆژى ل سەر هەوە حەرام دكەت ، حەرامىيەكا بەردەوام شەڤ ورۆژێن رمەزانێ ڤەدگرت ، نە ! ئەڤ حەرامىيە ژ هەلاتنا ئەلندێ دەست پێ دكەت ، بەرى هەلاتنا رۆژى ب دەمەكی ، وحەتا ئاڤابوونا رۆژى دمينت ، گاڤا رۆژ ئاڤابوو ئەڤ حەرامبوونە نامينت لەو هەوە ماف هەيە هوين خۆشىيێ ب ڤان تشتێن حەلال ببەن وەكی هەوە دڤێت .

ودوير ژ مەسەلا رۆژىيێ ، ئەڤ ئايەتە بلندىيەكا بەرچاڤ ددەتە وێ پەيوەندىيێ ئەوا د ناڤبەرا ژن ومێران دا هەى ، ئەو پەيوەندىيا هندەك نەزان

هزر دکەن پەیوەندی‌یەکا گرێدایە ب لـەشی ب تنێ ڤە ، ئایەتێ گۆت : « ژنێن هەوە سـتـارەنـە بـۆ هەوە ، وهوین ستارەنە بـۆ وان » هـویـن ئـێـك ودو دپـارێـزن ، و ب گەهشتنا خۆ هوین ئەوا هوین خۆ پـێ سـتـارە دکەن ، هویـن بەردەوامی‌یێ ب نفشێ خۆ ددەن ، یەعنی : کـارێ هـەوە نـە ب تنـێ تێرکرنـا غەریزەیەکا لـەشی‌یە بـەلـکـی ب جهئینانا فەرمانا خودێ‌یـە کـو بـەردەوامیدانا ب جێگری‌یـا د عـەردی دایـە ، ڤێجـا مـادەم هۆیـە هویـن وێ بـۆ خـۆ ژ وان بـخـوازن یا خودێ بۆ هەوە نڤیسی ، وبخۆن وڤـەخۆن سـپیاتی‌یا ڕۆژی د نـاڤ ڕەشاتی‌یا شەڤێ دا ئاشکەرا نەبت .

وپشتی خودایێ مـەزن ئـەڤ ئـەحکامێن ڕۆژی‌یێـن یێـن هلبژارتـی بـۆ مـە ڤەگێڕاین ، وئـەم پـێ ئاگەهدارکرین ـ ووەکی ئسلووبێ قورئانێ یێ هـەردەم ـ ئەڤ حوکمە ب توخوبیێن خودێ ڤە گرێدان ، وگۆت :

﴿ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ـ ئـەڤ ئـەحکامێن خودێ بـۆ هەوە داناین ئەو توخوبیێن وینە یێن حەلالـی وحەرامی ژێـك جـودا دکەن ، ڤێجا نێزیك نەبن دا نەکەڤنە د حـەرامی دا . ب ڤـی ڕەنگـێ ئاشـکەرا خودێ ئایەتێن خۆ بـۆ مرۆڤـان دیـار دکـەت ، دا بـەلکی ئـەو ژ وی بتـرسن وتـەقوا وی بکەن ﴾ .

ودەمێ خودێ توخوبیێن خۆ بۆ مە ئاشکەرا دکەت ودبێژتە مە : خۆ نـێزیك نەکەن ، بۆ هندێ‌یە دا ئەم پاراستی بـمـیـنـیـن ، چـونـکـی یا ئاشکەرایـە کـو شڤانـێ پـەزێ خـۆ ل دۆر پاوانـی بچەرینت نێزیك ب ناڤ زیانی ڤە بچـت ، و د حەدیسەکا دورست دا ـ یا بوخاری وموسـلـم ڤـەدگوهێزن ـ هاتی‌یـە کـو پاوانێ خودێ ئەو تشـتـن یێن وی حەرام کرین .

وبەری ئایەت ب دویماهی بێن جارەکا دی بیرا مه ل هندێ دئیننەڤه کو پێگیریا ب ڤان ئەحکامێن خودێیە تەقوایێ ل نك مرۆڤی پەیدا دکەت ، وتەقوایە ئەو ئارمانجا مەزن یا مرۆڤێ موسلمان هیڤی دکەت بگەهتێ .

فقهێ ڕۆژی‌یێ
د شریعه‌تێ ئیسلامێ دا

ره‌مه‌زان ئه‌و هه‌یڤا پیرۆز یا کو خودێ قورئان تێدا ئینایه خوارێ ، ئه‌و هه‌یڤه یا کو ده‌ر گه‌هێن به‌حه‌شتێ تێدا دئێنه ڤه‌کرن ، وده‌رگه‌هێن جه‌هنه‌مێ تێدا دئێنه دائێخستن .. خودایێ مه‌زن عیباده‌ته‌کێ ب بها دڤێ هـه‌یڤێ دا دانایـه و ل سـه‌ر موسلمانان واجبکری یه کو پێگیری یێ پێ بکه‌ن ، وئه‌و عیباده‌ت ڕۆژی‌یه ، یـا کو دئێته هژمارتن ئێك ژ وان هه‌ر پێنج ستوینێن ئیسلام خـۆ ل سـه‌ر دگـرت ، وقورئانێ وسه‌ننه‌تێ وزانایێن (موجته‌هد) خه‌مه کا خه‌م ژ دیار کرنا فقـهێ ڤـی عیباده‌تی بۆ موسلمانی خواری‌یه ، دا ده‌مێ ئه‌و ب ڤـی عیبـاده‌تی رادبیـت نـه کـه‌فتـه چو خه‌لـه‌تی‌یان، ومه ژی ل ڤێرێ دڤێت کورتی‌یه‌کێ ژ فقهێ ڕۆژی یێ د شریعه‌تێ ئیسلامێ دا بێژین ، بۆ هندێ دا خویشك وبرایێن مه یێن ڕۆژیگر پێ دزانا بن .

ڕۆژی چیبیه ؟

ڕۆژی ـ یان (الصیام) وه‌کی ب عه‌ره‌بی دبێژنێ ـ ئه‌وه : مرۆڤ خۆ ژ وان تشتان بده‌ته پاش یێن ڕۆژی‌یێ دشکێت ، هه‌ر ژ هه‌لاتنا ئه‌لـندێ وحه‌تا ئاڤابوونا ڕۆژێ .

حوکمێ ڕۆژی یێ :

ڕۆژی ـ وه‌کی مه گۆتی ـ ئێك ژ پێنج ستوینێن ئیسلامێ‌یه ، ومه‌عنا ڤێ ئه‌وه ڕۆژیگۆتن تشـته‌کێ (فه‌رضـه) ، وبـاوه‌ری ئینانـا ب (فـه‌رضبوونا) وێ ژی

تشتەکێ واجبە ل سەر موسلمانی ، وهەر کەسەکێ باوەرییێ پێ نەئینت دێ کافر بت وحوکمێ (مورتەددی) دێ ل سەر واجب بت .

ودەلیل ل سەر واجببوونا ڕۆژییێ د قورئانێ و حەدیسێ دا هەیە :

ژ قورئانێ : گۆتنا خودێ یە ئەوا تێدا هاتی : ﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ - هەیڤا رەمەزانێ یا کو خودێ د شەڤا وێ یا ب بها دا دەست ب ئینانە خوارا قورئانێ کری ، دا بۆ مرۆڤان ببتە ڕێنیشاندەر ، ونیشانێن ئاشکەرا ل سەر هیدایەتا خودێ وژێکجوداکرنا د ناڤبەرا ڕاستییێ ونە ڕاستییێ دا تێدا هەنە . ڤێجا هەچییێ ژ هەوە گەهشتە ڤێ هەیڤێ وییێ ساخلەم وئاکنجی بت بلا ل ڕۆژێن وێ یێ ب ڕۆژی بت ﴾ (البقرة : ١٨٥) .

و ژ حەدیسێ : (موسلم) ژ (عەبدللاهێ کوڕێ عومەری) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری - سلاڤ لێ بن - گۆت : ﴿ إن الإسلام بني على خمس : شهادة أن لا إله إلا الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة وصيام رمضان وحج البيت - هندی ئیسلامە ل سەر پێنج ستونان یا ئاڤاکرییە : شاهدەدان ، وکرنا نڤێژان ، ودانا زەکاتێ ، وڕۆژیگرتنا رەمەزانێ ، وحەجا بەیتێ ﴾ .

وئیجماعا ئوممەتا ئیسلامێ ژی ل سەر هندێ چێبوویە کو ڕۆژیگرتنا رەمەزانێ کارەکێ واجبە .

دەسپێکا واجببوونا رەمەزانێ:

بۆ جارا ئێکێ دەمێ ڕۆژیگرتنا هەیڤا رەمەزانێ ل سەر موسلمانان واجب بووی ڕۆژا دوشەنبێ بوو ، دووی هەیڤا شەعبانێ ژ سالا دووێ مشەختی ، پشتی پیغەمبەر - سلاڤ لێ بن - گەهشتییە مەدینێ ب سالەك وپێنج هەیڤان ، وبەری هنگی پێغەمبەری - سلاڤ لێ بن - هەر هەیڤێ سێ ڕۆژان یێ

ب ڕۆژی بـوو ، وەکـی (مـوعاذێ کـوڕێ جەبـەلـی) دبێژت ، وپێغەمبـەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ د عەمرێ خۆ دا نەهـ ڕەمەزان گرتبوون .

دیتنا هەیڤا ڕەمەزانێ :

مـە گـۆت : ڕۆژیێا واجـب د ئـیـسـلامێ دا ڕۆژیێا هەیڤا ڕەمەزانێ یە ، و ژ بەر کو هەیڤێن عـەسمانی ـ وەکـی ئـەم دزانـین ـ ب دیتنـا هـەلاتنا هـەیڤێ دگرێدایـنە ، وبارا پـتـر ژ ئەحکامێن شـەرعـی ب هـەیـڤـێ ڤە دگرێدایـنە وەکی د ئایەتەکا پیرۆز دا هاتی :

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ـ هـەڤالێن تـە ، ئـەی موحەممـەد ، پسیارا هەلاتنا هەیڤێ وگوهۆڕینا وێ ژ تە دکەن ، تو بێژە وان : خودێ هـەیڤ کریە نیشان بۆ هندێ دا مرۆڤ دەمێ عیبادەتێن خۆ پێ بزانن وەکی ڕۆژیێـێ وحەجێ ، ومعاملـەتێن خۆ ﴾ (البقرة : ١٨٩) .

هـەر سال ل سـەرێ هەیڤا ڕەمـەزانێ سـوحبەت ل دۆر دیتنـا هـەیڤێ گـەرم دبیت ، وپسیار دئێتەکرن : ئەرێ بۆچی موسلمان هەمی خۆ ناکەنە ئێك وهەمی پێکڤە ناکەنە ڕەمەزان وپێکڤە ڕەمەزانێ ب دویماهی نائینن ؟

ئـەرێ ما چاوایـە ئـەگـەر ئەم پال بدەینە سەر حسێبێن فەلـەکی ومفـای بـۆ خۆ ژ پێشکەفتنا علمێ فەلـەکێ ببینـین د دەسنیشـانکرنا بـەراهی ودویمـاهی یـا هەیڤێ دا ؟

د بەرسڤێ دا دێ بێژین : د شریعەتی دا هەیڤا ڕەمەزانێ ب ئێك ژ دو ڕێکان دەست پێ دکەت ، و ب دویماهی دئێت : ب دیتنـا هـەیڤێ ، یـان ب تمامکرنـا هەیڤا شەعبانێ ورەمەزانێ کو ببنە سیهـ ڕۆژ ئەگەر هەیڤ نەهاتە دیتن ، ودەلیـل ل سەر ڤێ چەندێ ئەو حەدیسە یا (موسلم) ژ (عەبدللاهێ کوڕێ عومەری) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ بەحسـێ ڕەمـەزانێ کـر

وگۆت : ﴿ لا تصوموا حتى تروا الهلال ولا تفطروا حتى تروه فإن أغمي عليكم فاقدروا له ـ هوین ڕۆژییێ نەگرن حەتا هوین هەیڤێ دبینن ، ونەخۆن ژی حەتا هوین هەیڤێ نەبینن ، وئەگەر هەیڤ ل بەر هەوە بەرزە بوو هوین حسێبا هەیڤێ بکەنە سیه ﴾ .

ژ بەر ڤێ چەندێ زانایێن ئیسلامێ دبێژن : دیتنا هەیڤێ شەرتەکە بۆ دەسپێکرن و ب دویماهی هاتنا رەمەزانێ ، وچێ نابت مرۆڤ خۆ بهێلتە ب هیڤییا حیساباتێن فەلەکی ڤە، بلا مرۆڤ مفای بۆ خۆ ژ ڤان حیساباتان ببینت بەلێ نە ب ڕەنگەکێ وەسا کو ئەو خۆ بهێلتە ب هیڤییێ ڤە وئێکجار بەرێ خۆ نەدەتە هەیڤێ ب هێجەتا هندێ کو مانێ حیسابات دبێژن : ئەڤرۆ هەیڤ نادەرکەڤت !

وحوکمێ بەرێخۆدانا هەیڤێ وەکی فقهزان دبێژن : (فرض کفایە) یە ، ئەگەر چو موسلمان بەرێ خۆ نەدەنە هەیڤێ هەمی پێکڤە دێ گونەهکار بن ، وئەگەر هندەکان بەرێ خۆ دایێ گونەهـ دێ ژ سەر هەمی یان ڕابت ، وحەتا گرتنا مرۆڤی بۆ هەیڤا رەمەزانێ یا دورست بت دڤێت ل مەغرەبییا ڕۆژا (٢٩) ی شەعبانێ بەرێ خۆ بدەتێ کانێ هەیڤ پەیدا بوویە یان نە ، ئەگەر هەیڤ هاتە دیتن ئەو ڕۆژا د دویڤ دا دێ بتە ئێکی رەمەزانێ وئەگەر نەهاتە دیتن ڕۆژا د دویڤ دا دێ بتە (٣٠) ی شەعبانێ ، وئەو ڕۆژ دێ بتە ڕۆژا (شکێ) و د حەدیسێن دورست دا هاتی یە کو چی نابت ڕۆژا هۆسا مرۆڤ پێ ب ڕۆژی بت .

وبۆ دیتنا هەیڤێ ل سەرێ رەمەزانێ دیتنا مرۆڤەکێ ب تنێ ژی بەسە چ ژن بت چ مێر بت ، بەلێ ب شەرتەکی ئەو مرۆڤ یێ موسلمان بت ، ویێ (موکەللەف) بت ، ویێ باوەرێ بت ، چونکی یا هاتییە ڤەگوهاستن

ژ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ کو وی دیتنا مرۆڤەکێ ب تنێ وەرگرتبوو وفەرمان ل موسلمانان کربوو کو ئەو ڕۆژی یێ بگرن ، وەکی (ئەبوو داوود) ڤەدگوهێزت .

بەلێ بۆ دیتنا هەیڤێ ل دویماهی یا ڕەمەزانێ فقهزان دبێژن : دڤێت دو کەس ببینن ، چەند زانایەکێن کێم تێ نەبن ، ئەو دبێژن : فەرقا بەراهی‌یا هەیڤێ ودویماهی‌یا هەیڤێ نینە ، وئەگەر مرۆڤەکێ ب تنێ ژی هەیڤێ ببینت ڕۆژا د دویڤ دا دێ بتە جەژن .

ومەسەلا دی یا پەیوەندی ب دیتنا هەیڤێ ڤە هەی ودبتە ئەگەرا ژێك جودابوونا خەلکی ئەڤەیە : ئەرێ دیتنا هەیڤێ ل جهەکی بۆ خەلکێ جهەکێ دی حسێب دبت یان نە ؟

یەعنی : ئەگەر ل وەلاتەکێ موسلمانان هەیڤ ب ڕەنگەکێ شەرعی هاتە دیتن ، وئەڤ دیتنە هاتە (ئعلانکرن) ، وەلاتێن دی یێن موسلمانان چ بکەن ؟ پال بدەنە سەر دیتنا وان یان جودا بۆ خۆ بەرێ خۆ بدەنە هەیڤی وئەگەر وان ب خۆ هەیڤ نەدیت نەکەن ڕەمەزان ؟

بەری ئەم بەرسڤێ ل سەر ڤێ پسیارێ بدەین دێ بێژین : بەری نوکە دەزگەهێن ڕاگەهاندنێ ب زەحمەت بوون ، وحەتا خەبەرەك ژ بازێڕەکێ دچوو بازێڕەکێ دی دەمەکێ درێژ پێڤە دچوو ، وجهێن ژێك دویر ئێکجار های ژ ئێك ودو نەبوو ، ژ بەر ڤێ چەندێ ئەڤ مەسەلا هە یا ب ناڤێ (اختلاف المطالع) دئێتە ناڤکرن ، د ناڤبەرا فقهزانان دا پەیدا بوو .. و د مەسەلا (اختلاف المطالع) ێ دا فقهزانان دو بۆچوون هەنە :

یا ئێکێ : ئەگەر هەیڤ ل جهەکی هاتە دیتن دڤێت موسلمان ل هەمی جهان ڕۆژی‌یێ بگرن ، چونکی دەمێ پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دبێژت :

﴿ صوموا لرؤيته ﴾ ، گـۆتـن يا عامـه بـۆ هەمی موسلمانان .. وئەڤە بۆچوونـا (حەنەفی وحەنبەلییانه) ، ویا دورست ئەڤەیه ، چونكی ئەڤە ژ لایەكێ دی ڤـه ئێكبوونێ د ناڤ موسلمانان دا پەیدا دكەت ، ویـا ئاشـكەرایه كـو پێشـكەفتنا دەزگەهێن ڕاگەهاندنێ ئـەڤـرۆ مەسەلا ئاگەهداركرنا موسلمانان ب ئێـك ودو ب ساناهی لـێ كرییه .

یا دووێ : بـۆچـوونا (مالكی وشافعـیانـه) ئـەو دبێژن : ئەگەر هـەیڤ ل وەلاتەكی هاته دیتن دیتنـا وان بـۆ وان وەلاتێـن نـێزیك ژی حسـێب دبـت ، چونكی هەر دو یێن ل سەر ئێك خەتێ ، ودیتنا وان ئێكه .

شەرتێن واجبوونا ڕۆژی یێ :

هندەك شەرت بۆ وی مرۆڤی ڕۆژی یا رەمەزانێ ل سەر واجب دبت هەنـه ، هەر جارەكا ئەڤ شەرتە پەیدا نەبن گرتنا ڕۆژی یێ ل سەر وی واجب نـابت ، ژوان شەرتان :

١- ئیسلام : ومرۆڤێ باوەری ب ئیسلامێ نەبت ، ڕۆژی ل سەر واجب نینه وئەگەر خۆ ئەو ڕۆژی یێ بگرت ژی ڕۆژی یـا وی یـا دروسـت نـابت ، وژێ نائێته قەبویلكرن ، وئەو كەسێ ژ نوی موسلمان ببت داخواز ژێ نائێتەكرن كو ڕۆژییێن بەری هنگی بگرت .

٢- بالغبوون : وكەسێ بالغ نـەبووی كـچ بـت كـوڕ بـت ڕۆژی ل سـەر واجب نینه ، ئەگەر خۆ ب عاقل ژی بن ، ویا باش ئەوە دایباب عەیالـێ خۆ یێ ژ حەفت سالـییێ پێهەل فێری ڕۆژیگرتنێ بكەن ، وئەگـەر ئـەو گەهشـتنە دەه سالـییێ دڤێت بتـرسینن دا ڕۆژییـان بگـرن ، وهـەر چـەندە ڕۆژی ل سـەر مرۆڤی نەبالغ واجب نینه ژی بەلـێ ئەگەر هات ووی ڕۆژی گرتن ئـەو ڕۆژی بۆ وی حسێب دبن وخێرا وان دگەهتێ .

٣– عەقل : چـونكى مرۆڤىٚ عـــەقل نـەبــت (يـىٚ ديـن) تـەكليف لـــىٚ نائێتەكرن ، وژىٚ نائێتە خواستن ئەو ڕۆژىيان بگرت .

٤– پاقژى بۆ ژنىٚ : ئەڤە ژى شەرتە ، وئەو ژنكا ئەڤ شەرتە ل نك نەبت ، ڕۆژىيا وىٚ خـۆ ئـەگـەر بـگـرت ژى قەبويل نابت ، وئاشكەرايە كو جوداهى د ناڤبەرا ڤى شەرتى وشەرتێن دى دا ئەڤەيە : ئەڤ ژنكــە ڤـان ڕۆژىيـان قـەزا دكەت ، وىىٚ كافر وبچويك ودين وان ڕۆژىيان قەزا ناكەت .

بۆ كىٚ دورستە ڕۆژىىٚ بخۆت ؟

حوكمىٚ ڕۆژيگـرتنا هەيڤا رەمەزانىٚ ـ وەكى بەرى نوكە بۆ مە ديار بـووى ـ (فرض عين) ە ل سەر هەر موسلمانە كىٚ شەرتێن واجبوونـــىٚ ل نـك هــەين ، بەلــىٚ د گەل هندىٚ ژى هندەك ئەگەر هەنــە بـۆ مرۆڤـى دورسـت دكـەن كـو مرۆڤ ڕۆژىيىٚ نەگرت ، ڤێجا چ پشتى هنگى وىٚ ڕۆژىيىٚ قەزا بكەت ، يــان (فديىٚ) پێشڤە بدەت ، وئەڤ چەندا هە سڤككرنەكە خودىٚ دايە بەنىيێن خـۆ دا ئەو نەكەڤنە تەنگاڤىيىٚ ، وئەو كەسێن بۆ وان دورست بت ڕۆژىيىٚ نـەگرن ئەڤەنە :

١– مرۆڤىٚ پـيـر :

ئەو پيرەمێر يان پيرەژنا ب ناڤ سال ڤەچووى ب رەنگەكىٚ وەسا كـو ئێـدى پێڤـە نـەئێت ڕۆژىيـىٚ بگـرت ، چونكـى گرتنـا ڕۆژىيـــىٚ زەحمەتـەكا مــەزن دگـەهـيـنـتـىٚ ، دورسـتـە ڕۆژىيـىٚ بـخۆت وپێشڤە كفارەتىٚ بدەت ، وەكـى د ئايەتەكا پيرۆز دا هاتى : ﴿ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدۡيَةٞ طَعَامُ مِسۡكِينٖ ـ وئەوێن زەحمەتىٚ ب ڕۆژىيىٚ ڤە دبەن ونەشێن بگرن وەكى پيرەمێرىٚ ب ناڤ سال ڤــە چـووى ، ئــەو ل شـويـنا هەر ڕۆژەكىٚ بلا خوارنـا هــەژارەكى بـدەن فديـە ﴾ (البقـرة : ١٨٤) .

٢- مرۆڤێ نساخ :

ونساخی دو نساخینه : نساخی‌یەك یا وەسایە چو جاران ژ خودانی نــاچت ، وهەر جارەکا وی ڕۆژی گرت زەحمەتەکا مەزن دێ بینت ونساخی دێ ل ســەر دژوار بت ، ئەڤە وەکی پیرەمێری ڕۆژی‌یێ ناگرت ، وپێش هەر ڕۆژەکێ ڤە دێ کفارەتێ دەت .

ونساخی‌یەکا دی یا وەختی‌یە ، دەمەکی دمینــت پاشــی ژ خودانــی دچــت ، ئەگەر ئەڤ نساخی‌یە یا وەسا بــت ڕۆژی کــاری تــێ بکــەت نســاخی‌یێ زێــدە بـکـەت یان ساخـلـەمـی‌یـێ گـیـرۆ بـکـەت ، یان نەهێلت خــودان دەرمانــان ب ڕەنگەکێ دورست ب کار بینت ، بـۆ ڤـی دورســتــە ڕۆژی‌یا خۆ بـخــۆت ب وی شەرتی کو پشتی هنگی وێ ڕۆژی‌یێ قەزا بکەت ، ودەلیل ل ســەر ڤــێ چەندێ ئەڤ ئایەتەیــە : ﴿ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ - وهەچی‌یێ ژ هەوە یێ نەخۆش بت وڕۆژی بــۆ وی یــا ب زەحمــەت بــت ، یــان ڕێڤنگ بت بۆ وی هەیە ڕۆژی‌یێ نەگرت ، وهنــدەك ڕۆژێــن دی ، هنــدی وان یێن وی خوارین ، بلا پێشڤە بگرت ﴾ (البقرة : ١٨٤) .

٣- مرۆڤێ ڕێڤنگ :

ئەوێ ژ مالا خۆ دەرکەڤت وقەستا سەفەرەکێ بکــەت ، وســەفەرا وی ئــەو بــت یا نڤێژ تێدا دئێتە کورتکرن ، دورستە بۆ وی ئەو ڕۆژی‌یا خــۆ بـخــۆت ، چ ڕۆژیگرتن بۆ وی یا ب زەحمەت بت یان نە ، ودرێژی‌یا وێ سەفەرا دورست بت نڤێژ تێدا بێتە کورتکرن د چو حەدیسێن دورست دا نەهاتی‌یە تەحدیدکرن ، لـەو گەلـەك زانا دبێژن : ئەو سەفەرا د عورفــێ دا سەفەر بت دورســت مــرۆڤ ڕۆژی‌یێ تێدا بـخۆت یا کورت بت یان یا درێژ بت ، ودەلیل ل سەر دورستی‌یا خوارنا ڕۆژی‌یێ بۆ مرۆڤێ ڕێڤنگ ئەو ئایەتا بۆری بوو یا مە ڤەگێرای .

٤- ئەو مرۆڤی زەحمەتەکا زیدە ب رۆژىیی ڤە ببینت :

وئەڤە دکەفتە د بن عموومی وی ئایەتی ڤە ئەوا دبیژت : ﴿ وعلى الذين يطيقونه فدية طعام مسكين ـ وئـەوین زەحمەتی ب رۆژىیی ڤــە دبـەن ونەشـین رۆژیـی بگرن ، ئەو ل شوینا هەر رۆژەکی بلا خوارنا هەژارەکی بدەن فدیە ﴾ (البقرة : ١٨٤) .

وەکی وی یی ژ تیهن وبرسان دا بکەفتە بەر مرنی ، وبتـرست رۆژی وی تی ببەت ئەو دی رۆژىیی خـۆت ، ئەگـەر خـۆ یـی نسـاخ نـەبت ژی ، چونکـی خۆتیبرن ژ رۆژی خوارنی مەزنتـرە ، یان ئەو مرۆڤی کاری ب زەحمەت بکــەت ونەشیت کاری خۆ بهیلت ، چونکی زەرەر دی ڤی کەڤت وئەگــەر وی رۆژی گرت رۆژی دی وی ئیخت ، ووەکی وی مرۆڤی سجنی یی حوکم ب (کارین زەحمەت ـ أشغال شاقە) ل سەر وی هاتیـیە دان ، ئـەڤان رۆژی ل سـەر نینـە ، ئەگەر شیا پشتی هنگی دی قەزا کەت ، ئەگەر نە دی فدیی دەت .

٥- ژنکا ب حەملە یان یا بچویك شیر :

ژنکی ئەگەر یا ب حەملە بت یان بچویکی وی ب شیر بت ، و ژ سـەربۆرا خۆ یان ژ بەر گۆتنا دختۆرەکی باوەری بزانت کو رۆژی دی زەرەری گەهینتــە وی یان بچویکی وی ، بۆ وی هەیە رۆژىیی نەگرت ، وزانا دبیژن : ئەگەر ئەو ژ خـۆ تـرسیا دی رۆژىیـی خـۆت وپشتی هـنگـی دی قەزا کەت ، وئەگــەر ژ بچویکی خۆ ترسیا دی رۆژىیی خۆت وپشـتی هنگـی دی قـەزا کـەت ودی فدیی ژی دەت .

فدیە چیـیە وچەندە ؟

وەکی بۆ مە دیار بووی هندەك کەس هەنە شریعەتی بـۆ دورسـتکرىیە کـو رۆژىیا خۆ بـخـۆن ب وی شەرتی کو فدیی پیشڤە بدەن ، وئـەڤ چـەنـدا هە

د ئايەتا قورئانی ب خۆ دا هاتی‌یە ، خودایی مەزن دبیـژت : ﴿ وعلى الذين يطيقونه فدية طعام مسكين ـ وئـەوين زەحمەتی ب رۆژی‌یی ڤە دبەن ونەشین بگرن ، ئـەو ل شـوینا هەر رۆژەکی بلا خوارنا هەژارەکی بدەن فدیە ﴾ (البقـرة : ١٨٤) ، و ژ ئایەتی ئاشکەرا دبت کو فدیە ئەوە پیش هەر رۆژەکی ڤـە مـرۆڤ خوارنـی بدەنە کەسەکی پیتڤی ، ژ وی خوارنی یا خەلکی دەڤەری ژی دخۆن ، وهنـدی کەسەك پی تیر ببت .

وئەگەر پسیار بیتەکرن : ئەری چی دبـت مـرۆڤ ل شـوینا خوارنـی پـارەی بدەت یان نە ؟ دی بیژین : ئایەت یا ئاشکەرایە کو فدیە خوارنە ، ویا دورسـت ئەوە مرۆڤ پیگیری‌یی ب دەڤـا ئایـەتی بکـەت ، وبەحسـی دانـا پـارەی پیـش خوارنی ڤە بۆ فدیی دچو حەدیسان دا نە هاتی‌یە ، هـەر وەسـا صاحابی‌یـان ژی بەحس ژی نە کری‌یە ، ونەهاتی‌یە ریوایەتکرن کو ئیك ژ وان قیمـەتی خوارنـی دابت .

ئەرکانین رۆژی‌یی :

حەتا رۆژی‌یا مرۆڤی یا دروست بت ، دڤیت ئـەو ئـەرکان تیـدا هـەبن یێـن شریعەتی بۆ دەسنیشان کرین ، وئەو ژی ئەڤەنە :

١- ئنیەت :

هەر کارەکی مرۆڤ بکەت دڤیت ئنیەتی ل سەر بینـت ، وئنیـەت کاکلکـا هەر کارەکی‌یە ، ب ئنیەت کار دورست دبت وخراب دبت ، لـەو چـو رۆژی بی ئنیەت نابن ، (حەفصایا کچا عومەری) دبیژت : پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ گۆت : ﴿ من لم يجمع الصيام قبل الفجر فـلا صيـام لـه ـ هـەچی‌یی بـەری سپـیـدە ببت نەکـەتـە دلـی خۆ کو دی یی ب رۆژی بـت چـو رۆژی بـۆ وی نینن ﴾ ئەبوو داوود وترمذی ونەسائی وئبن ماجە ڤی حەدیسی ڤەدگوهیزن .

وزانا دبیژن : ئنیەت ئینانا بەری سپیدی بۆ رۆژیا رەمەزانی ویا نەزرییە ، وئەگەر رۆژیا سوننەت بت دورستە پشتی سپیدی ژی مرۆڤ ئنیەتا خۆ بینت ، ئیمامی موسلم ژ عائیشایی ڤەدگوهیزت کو هندەك جاران پیغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دهاتە مال ودگۆتە وی : ئەگەر هەوە چو خوارن نەبن ئەز دێ پێ ب رۆژی بم .

ویا دورست ئەوە بۆ هەر رۆژییەکێ مرۆڤ ئنیەتەکا تایبەت بینت ، نەکو ل سەری رەمەزانی ئنیەتا گرتنا هەمی هەیڤێ بینت ، وجهێ ئنیەتێ دلە ، وچو مەعنا بۆ هندێ نینە مرۆڤ ئنیەتێ ب دەڤی بینت ، بەلکی گەلەك زانا دبیژن : هەما بیدعەیە مرۆڤ ب دەڤی ئینیەتێ بینت .

٢- خۆ پاشڤەلیدانا ژ وان تشتین رۆژی پێ دشکیت :

وهەما رۆژی هەر ئەڤەیە ، وئەگەر مرۆڤ خۆ ژ ڤان تشتان نەدەتە پاش مرۆڤ پێ ب رۆژی نابت .

٣- دەمێ ڤێ خۆ پاشڤەلیدانێ :

دەمێ ڤێ خۆ پاشڤەلیدانێ رۆژین هەیڤا رەمەزانییە ، ژ دەمێ سپیدە دبت وحەتا رۆژ ئاڤا دبت ، وپشتی ئاڤابونا رۆژی وحەتا هەلاتنا سپیدی حەلالە بۆ مرۆڤی خۆ ژ وان تشتین حەلال نەدەتە پاش یێن رۆژی وان ل سەر مروڤی حەرام دکەت .

ئەو تشتین بۆ رۆژیگری نە دورست :

وئەڤە ل سەر دو پشکان دئێنە لێڤە کرن : ئەو تشتین نە دورست چونکی رۆژی پێ دکەڤت ، وئەو تشتین نە دورست چونکی خێرا رۆژییێ پێ کێم دبت .

ول سەری دێ بەحسا پشکا ئێکێ کەین .

پشکا ئیکێ : تشتێن رۆژێ پێ دشکێت :

١- خوارن وڤەخوارن : ئەگەر ژ قەستا بت ، ژ خۆ ئەگەر ژ بیر بکەت ، یان خەلەت ببت رۆژییا وی یا دورستە .

٢- دلرابوون : ئەگەر ئەو ب دەستێ خۆ ڤێ چەندێ بکەت ، ژخو ئەگەر نە ب دەستێ وی بت رۆژییا وی یا دورستە ئەگەر چو نەچتە خوارێ ڤە .

٣- حەیض ونیفاس: یەعنی ژن خوینا عادەی یان یا چلکان ببینت ، ئەڤێ ژی رۆژییا وی پێ دکەڤت ، وقەزاکرن ل سەر واجب دبت .

٤- چوونا نڤینێ : رۆژێ پێ دکەڤت وقەزا وکفارەت واجب دبت .

٥- (ئستمناء) : ومەخسەد پێ ئەوە زەلام یان ژن ئاڤا خۆ ب دەستێ ، یان ب ماچیکرنێ بینتە خوارێ ، وئەگەر نڤست و ب جنابەت کەفت رۆژییا وی یا دورستە .

٦- کافربوون : ئەگەر رۆژیگر کافر ببت رۆژییا وی دکەڤت ، یەعنی : ئەگەر کەسەکێ ب رۆژی کافر ببت پاشێ موسلمان ببتەڤە بەری رۆژییا خۆ بیخت ، ئەو رۆژی بۆ وی حسیب نابت .

٧- گوهۆرینا ئنیەتێ : ئەگەر رۆژیگر بکەتە دلێ کو رۆژییا خۆ بیخت ، یەعنی : ئنیەتا شکاندنا رۆژییێ بینت ، رۆژییا وی دێ کەڤت خۆ ئەگەر رۆژییا خۆ نەشکینت ژی ، چونکی ئنیەت روکنەکێ رۆژییێ یە ، وچێ گاڤا روکن نەما عەمەل ژی نامینت .

پشکا دووێ : تشتێن خێرا رۆژییێ پێ کێم دبت :

وئەڤە ئەون یێن رۆژی پێ نەکەڤت بەلێ خێرا رۆژییێ پێ کێم دبت ، لەو پێتڤییە رۆژیگر خۆ ژێ بدەتە پاش ، ژ وان تشتان : کرنا گونەهێ و ب تایبەتی ئەو گونەهێن ب دەڤێ وچاڤان دئینەکرن ، وهندێ ئەڤ گونەهە خێرا رۆژییێ

کیم دکەن نیزیکە چو خیری تی نەهیلن ، وەکی د حەدیسەکی دا هاتی : ﴿ رب صائم حظه من صيامه الجوع والعطش ـ بەلکی رۆژیگرەك هەبت بارا وی ژ رۆژییا وی برس وتین بت ﴾ وەکی ئەحمەد وئبن ماجه ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهیزن . یەعنی : نیزیکە چو خیر ژی نەگەهنی ، وهەما ئەوە واجب ژ سەر رادبت ، وئەڤە ئەوە یی خۆ ژ کرن وگۆتنا گونەهی وخرابییی نەدەتە پاش .

وچونکی رۆژیگر دڤیت خۆ ژ گۆتنا ئاخفتنێن خراب وجرە کیشییی بدەتە پاش خۆ ئەگەر مرۆڤەکی نەزان مولتەقای وی بوو وئاخفتنێن نە د ری دا گوتنی ژی دڤیت ئەو بەرسڤا وی نەدەت و ل دویڤ دریژ نەکەت ، دا خیرا رۆژییا خۆ پویچ نە کەت .

ڤەزاکرنا رەمەزانی :

مە گۆت : هندەك کەس هەنە بۆ وان دورستە ل رەمەزانی رۆژییا خۆ بخۆن ب وی شەرتی کو پشتی هنگی وان رۆژییان قەزا بکەت ، ودەلیل سەر دورستییا قەزاکرنی ئەڤ ئایەتەیە : ﴿ فمن كان منكم مريضا أو على سفر فعدة من أيام أخر ـ وهەچییی ژ هەوە یی نەخۆش بت ورۆژی بۆ وی یا ب زەحمەت بت ، یان ریڤنگ بت بۆ وی هەیە رۆژییی نەگرت ، وهندەك رۆژین دی ، هندی وان یین وی خوارین ، بلا پیشڤە بگرت ﴾ (البقرة : ١٨٤) .

مەعنا : کانی مرۆڤی خودان عوزر چەند رۆژی خوارینە هندی وان دی گرت ، ودەمی گرتنا وان رۆژییان یی بەرفرەهە ، ژ پشتی رەمەزانی دەست پی د کەت ، وچی گاڤا وی ڤیا هنگی دی گرت ، وشەرت نینە ئەو وان رۆژان ل دویڤ ئیك بگرت.

بارا پتر ژ زانا دبیژن : دەمی قەزاکرنی هەر ژ پشتی رەمەزانی دەست پی دکەت وحەتا رەمەزانا سالا دی چی گاڤا وی ڤیا هنگی دی گرت ، وئەگەر

رەمـەزانا دی هات وهـیـشـتا وی رۆژیین خۆ نە گرتین ، وئەڤ نـەگرتنا وی ژ سستییی بت نەکو عوزرەك هـەبت ، دڤیـت پشـتی رەمـەزانا سـالا دی ئـەو رۆژیین خۆ قەزا کەت وپیش هەر رۆژەکی ڤە فدیی خوارنا مرۆڤەکی بدەت .
وهنـدەك زانـایین دی دبیـژن : چـو فدیـە ل سـەر وی نـابت ب تنـی ئـەو دی رۆژیین خۆ قەزا کەت .

ئەوی بمرت وهندەك رۆژی ل سەر :

ئەڤە ژی ژ وان مەسەلانە یین گەلەك جاران پسیار ل سەر دئینەکرن : ئەری ئەگەر مرۆڤەك مر وهندەك رۆژی ل سەر بـــن ، چـی دبـت مرۆڤـەکی وی وان رۆژییان پیشڤە بگرت یان نە ؟

وحەتا بەرسڤا مە پتـر یا ئاشکەرا بت ئەم دی گۆتنا خۆ ل سەر سی پشـــکان لیگڤەکەین :

١- ئەوی هندەك رۆژییان ب عوزر بـخۆت ، پاشی بمرت بەری کـــو ئـەو عوزر ل نك وی نەمینت ، ئەڤی چو ل سەر نینـــە ، نـە کـەس رۆژییـی پیشـڤە دگرت ، ونە کەس فدیی پیشڤە ددەت ، وەکی ـ بـۆ نموونـە ـ وی مرۆڤـی یـی بچتە سەفەرەکی ، و ژ بەر سەفەری رۆژییان نـــەگرت ، وهیشـتا سـەفەرا وی خلاس نەبووی بمرت ، یان ئەو ژنکا چلکدار یا رۆژی خوارین وبەری چلکیـــن وی خلاس ببن بمرت .

٢- ئەوی رۆژییان ب عوزر بـخۆت ، پاشی ئەو عوزر ل نك وی نـــەمینت ووی مەجال هەبت وان رۆژییان قـــەزا بکـەت ، بەلـــی قـــەزا نەکـەت حـەتا دمرت ، وەکی وی مرۆڤی نساخ یی هندەك رۆژی خوارین ، وپشتی رەمـــەزانی ئەو نساخییا وی نەمای ، ووی رۆژیین خۆ قەزا نـــەکرین حـەتا مـری ، زانـا دبیژن : دی بەری خۆ دەینی کانی ئەو رۆژیین وی یین چ بون ، ئەگـــەر یین

نەزرێ بن ، هەمی دبێژن : وەلییێ وی پێشڤە دێ گرت ، ژ بەر وێ حەدیسێ یا (بوخاری) ژ (عەبدللاهێ کورێ عەبباسی) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : ژنکەکێ گۆتە پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ دەیکا من یا مری وهندەك ڕۆژییێن نەزر ل سەر بوون ، ئەرێ ئەز پێش وێ ڤە بگرم ؟ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆتێ : ﴿ ئەگەر دەینەك ل سەر دەیکا تە هەبا تو دا پێشڤە دەی یان نە ؟ ﴾ وێ گۆت : بەلێ . پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆتێ : ﴿ پا وان ڕۆژییان پێش دەیکا خۆ ڤە بگرە ﴾ .

وئەگەر ئەو ڕۆژی یێن نەزرێ نەبن ، یێن رەمەزانێ بن ، گەلەك زانا دبێژن : وەلییێ وی حەقێ هەی وان ڕۆژییان پێش مرییێ خۆ ڤە بگرت ، وئەگەر بڤێت دشێت فدیێ پێشڤە بدەت . وهندەك زانا دبێژن : نە کەس پێش وی ڤە ڕۆژییێن وی دگرت ونە کەس فدیێ ددەت ، وچو ل سەر وی نینە ، چونکی دەمێ ڤەزاکرنێ ـ وەکی مە گۆتی ـ یێ بەرفرەهە ، وئەو یێ مری هێشتا ئەڤ دەمە خلاس نەبووی ، وئەگەر نەمربا دا وان ڕۆژییان قەزا کەت .

٣- ئەوێ ڕۆژییان بێ عوزر بخۆت ، ئەڤە یێ گونەهکارە وگونەها وی یا مەزنە ، دڤێت بۆ خۆ تۆبە بکەت تۆبەیەکا دورست وگەلەك ڕۆژییێن سوننەت بگرت ، وقەزا ل سەر وی نینە ، وئەگەر ئەو مر ژی کەس وان ڕۆژییان پێش وی ڤە ناگرت وفدیە ژی پێشڤە نائێتە دان ، دێ مینت کانێ وی بەری مرنێ تۆبە کربوو یان نە ، وحسێبا وی ل سەر خودێیە .

ئادابێن ڕۆژییێ :

هندەك سوننەت وئاداب هەنە پێتڤییە مرۆڤێ ڕۆژیگر یێ لێ هشیار بت ، و ژ دەست خۆ نەکەت دا خێرا وی یا مەزنتر بت ، و ل ڤێرێ ئەم دێ ئیشارەتێ دەینە هندەك ژ وان ئادابان :

١- خوارنا پاشیڤێ :

(بوخاری وموسلم) ژ (ئەنەسێ كورێ مالكی) ڤەدگوهێزن ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن - گۆت : ﴿ تسحروا فان في السحور بركة ـ پاشیڤێ بخۆن هندی خوارنا پاشیڤێیە بەرەكەت تێدا هەیە ﴾ ، وبەرەكەتا پاشیڤێ وەكی ئاشكەرا ئەوە ئەو هێزێ ددەتە مرۆڤێ ڕۆژیگر كو بشێت خۆ بگرت ، ودەمێ پاشیڤێ دەمەكێ ب خێرە ئەگەر مرۆڤ ل وی دەمی رابت وبۆ خۆ دوعایان بكەت وزكرێ خودێ بكەت وقورئانێ بخوینت خێرەكا مەزن دێ گەهتێ .

ئیمام ئەحمەد ژ ئەبوو سەعیدێ خودری ڤەدگوهێزت ، دبێژت : « پاشیڤ بەرەكەتە ، هوین خوارنا پاشیڤێ نەهێلن ئەگەر خۆ هەوە فرەكا ئاڤێ ڤەخواربت چونكی خودێ ملیاكەتێن وی صلاوەتان ددەنە سەر وان یێن پاشیڤێ دخۆن » .

وهندی مرۆڤ پاشیڤێ گیرۆ بكەت ونێزیكی بانگێ سپێدێ بكەت چێترە ، زەیدێ كورێ ثابتی دبێژت : مە پاشیڤ د گەل پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ خوار پاشی ئەو ڕابوو نڤێژێ ، و د ناڤبەرا نڤێژێ وپاشیڤێ دا هندی خواندنا پێنجی ئایەتان بوو ، وەكی بوخاری وموسلم ژێ ڤەدگوهێزن .

٢- لەزكرنا ل فتارێ :

یا سوننەت ئەوە گاڤا ڕۆژ ئاڤابوو ڕۆژیگر فتارێ بكەت ، ولەزكرنا ل فتارێ ئێك ژ وان كارانە یێن پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ بەرێ مە دایێ ، بوخاری وموسلم ژ سەهلێ كوڕێ ساعدی ڤەدگوهێزن ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ لا یزال الناس بخیر ما عجلوا الفطر ـ خەلك دێ ب خێر بن هندی ئەو لوزێ ل فتارێ بكەن ﴾ ، وچو مەعنا بۆ هندێ نینە مرۆڤ فتارێ

گیرۆ بکەت ب هێجەتا هندێ کـو ئەڤـە ژ تەقوایی‌یـە ، نـە .. ئەڤـە موخالـەفا سوننەتی‌یە .

ویا سوننەت ئەوە ڕۆژیگر فتارا خۆ ل قەسپان بکەت وئەو قەسپ کت بـن ، وئەگەر قـەسـپ نەبن یا سوننەت ئـەوە فـتـارا خۆ ل ئاڤێ بکەت ، ودوعاکرنـا ل دەمـێ فتارێ خـێـرەکا مـەزن تـێـدا هەیە لـەو یا باش ئەوە مرۆڤ ڤی دەمـی ژ دەست خـۆ نەکەت ، وپێغەمبـەری ـ سـلاڤ لـێ بـن ـ دەمـێ فتـارە دکـر دگۆت : ﴿ ذهب الظمأ ، وابتلت العروق ، وثبت الأجر إن شاء الله تعالى ﴾ .

٣– خۆ پاشڤەلێدانا ژ وان گونەهێن خێرا ڕۆژی‌یێ کێم دکەن :

وەکی : درەوی‌، وگوتنێن سەقەت ، وغەیبەتێ ، ووان گونـەهێن ب چـاڤی ودەستی دئێنەکرن ، دا ئەو ژ وان کەسان نەبت یێن زوحمەتا تێنێ وبرسێ ب تنێ ژ ڕۆژی‌یا وی دگەهتێ وەکی د حەدیسەکێ دا هاتی .

٤– زێدە کرنا عیبادەتی :

و ب تایبەتی ل هـەر دەه ڕۆژێن دویـمـاهـی‌یێ ، وساخکرنا شـەڤا ب قـەدر ب نڤێژکرن وقورئان خواندن وزکرکرنێ .

ئەو تشتێن بۆ ڕۆژیگری ددورست :

هـــــدەك تـشـت هەنە دورستە بۆ ڕۆژیگری وان بکەت ، وئەو چو کاری ل سەر خێرا ڕۆژی‌یا وی ناکەن ، ژ وان تشتان :

١– خۆشویشتنا ژ گەرم وتێنا دا بۆ هینکاتی‌یێ .

٢– گیرۆکرنا سەر شویشتنا واجب بۆ مرۆڤێ ب جنابەت ، یان بۆ وێ ژنکا ژ بێنڤێژی‌یێ دەردکەڤت حەتا سپێدە دبت .

٣– ب کارئینانا سیواکێ سپێدە بت یان ئێڤار بت .

٤– ب کارئینانا کلی وبێنێن خۆش .

٥– تێوەردانا ئاڤێ د دەڤی ودفنێ ، وشویشتنا ددانان ب فرچە ومەعجوینی ، بەلــێ ب رەنگەکێ وەسا نەبت کو تشتەك د گەرویێ دا بچتە خوارێ .

٦– ب کارئینانا شرانقێ بۆ مرۆڤێ نساخ .

٧– تامکرنا زادی ب ئەزمانی بۆ وی یێ زادی دلێنت .

٨– بەردانا خوینی ، یان دانا خوینێ بۆ کەسەکێ پێتڤی .

ڕۆژییا سوننەت :

ڕۆژی ئێك ژ دووانە : ڕۆژییا فەرض وئەڤە ئەوە یا کو ل هــەیڤا رەمــەزانێ دئێتە گرتن ، و ژ ڕۆژییا رەمەزانێ پێڤەتر خودێ چو ڕۆژی ل سەر موســلمانی فەرض نەکرینە ، ئەو ڕۆژی تێ نەبن یێن مرۆڤ ل سەر خۆ فەرض دکــەت کــو ڕۆژییێن نەزرێنە ، وپشکا دووێ ژ ڕۆژیــێ ڕۆژییــا ســوننەتە ، وئەڤــە ئــەو ڕۆژییە یا مرۆڤ ژ نك خۆ دگرت بێی ل سەر خۆ فەرض بکــەت ، و ل هــەمی دەمێن سالــێ دورستە ئەڤ ڕۆژییە بێنە گرتن رەمەزان تێ نەبت وئــەو ڕۆژێــن نەهی ژ گرتنا وان هاتییە کرن ، وەکی دێ پاشی دیار کەین .

و ژ وان ڕۆژییێن سوننەت یێن کو پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ گرتنا وان ل بەر مە شرینکری وبەرێ مە داییێ :

ا– ڕۆژییێن شەشکان :

ومەخسەدا مە ب شەشکان شەش ڕۆژێن هــەیڤا (شــەووال) ێ کــو هــەیڤا دەهێیە ژ هەیڤێن عەسمانی وپشتی رەمەزانێ دئێت ، ودەلیلێ گرتنا ڤــان ڕۆژان ئەو حەدیسە یــا (موســلم) ژ (ئــەبوو ئــەییووبێ ئــەنصاری) ڤــەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ گۆت : ﴿ من صام رمضان ثم أتبعه ستاً من شوال كان كصيام الدهر ـ هــەچییێ رەمــەزانێ یــێ ب ڕۆژی بــت ، پــاش شەش ڕۆژێن شەووالــێ ژی د دویڤ دا بگــرت هــەر وەکــی وی ســال هــەمی

گرتی ﴾ . وچونکی پیغەمبەری ـ سلاڤ لـــی بـن ـ گـۆت : (د دویـڤ دا) هنـدەك فقـهزان دبیـژن : یـا ب خـیرتر ئـەوە مـرۆڤ ژ رۆژا دووی ژ هـــەیڤا شەووالـی دەست ب گرتنا شەشکان بکەت ، وهەر شەش ب دویڤ ئیـــك ڤـە بن ، وهندەك زانایین دی دبیژن : فەرق نینە ب دویڤ ئیـــك ڤـە بـن یـان نـە ، وئیکسەر پشتی رۆژا جەژنی بن یان نە ، یا گرنگ ئەوە هەر شەش رۆژ ل هەیڤا شەووالـی بن .

ویا زانایە کو هەر خیرەك ب دەهانە وئەگەر مرۆڤ سـیه رۆژیـن رەمـەزانی بگرت وشەش رۆژین شەووالـی ژی ئەڤـە خـیرا وان هنـدی خـیرا سـی سـەد وشیست رۆژان لێ هات وئەو هژمارا رۆژین سالینە .

٢- رۆژى‌یا عەرەفى :

ووەکی زانا رۆژا عەرەفـی رۆژا نەهى‌یە ژ هـــەیڤا (ذو الحجـة) کـو هـەیڤا دووازدیـــە ژ هەیڤین عەســمانی ، د دەر حەقا رۆژى‌یا ڤی رۆژی دا (موسلـم) ژ پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ ڤـەدگوهیزت ، دبیـژت : ﴿ صیـام یـوم عرفـة أحتسب على الله أن يكفر السنة التي قبله والسنة التي بعده وصيام يوم عاشــوراء أحتسب على الله أن يكفر السنة الـتي قبلـه ـ رۆژى‌یـا عەرەفـــی ئـەز ژ خـودی دخوازم گونەهین سالا بەری هنگی وسالا پشتی هنگی ژی ببەت ورۆژى‌یا رۆژا عاشوورائی ئەز ژ خودی دخوازم گونەهین سالا بەری هنگی ژی ببەت ﴾ .

وەکی ژ ڤی حەدیسی ئاشکەرا دبت رۆژى‌یا عەرەفـی گونەهین مرۆڤـی یـێن دو سالان ژی دبەت.

٣- رۆژى‌یا عاشوورائى :

کو رۆژا دەهى‌یە ژ هەیڤا (موحـەررەمی) ئـەوا دبتـە هـەیڤا ئیکـی ژ سـالا هجری ، ووەکی ژ حەدیسا بـــۆری ئاشـکەرا بـووی ئـەڤ رۆژى‌یـە گونـەهین

سالەکی ژی دبەت ، و د حەدیسەکا دی دا (موسلم) ژ عائیشایی ڤەدگوهیزت ، دبێژت : « بەری رەمەزان فەرض ببت پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ فەرمان ب گرتنا ڤی رۆژی دکر ، ودەمی رەمەزان هاتییە فەرض کرن وی گۆت : یی بڤیت بلا رۆژا عەرەفێ بگرت ویی بڤیت بلا نەگرت » ، ودەمی پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ زانی کو جوهی ژی ل ڤی رۆژی رۆژییی دگرن ، چونکی ئەڤ رۆژە ئەو بوو یا خودی مووسا ـ سلاڤ لـی بن ـ تیدا ژ فیرعەونی رزگارکری ، وی فەرمان ل موسلمانان کر کو ئەو رۆژا نەهی ژی بگرن ، دا رۆژییا وان ژ یا جوهییان بیتە جودا کرن ، وپیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ گۆت : ئەو ژی سالەکا دی دی رۆژا نەهی گرم .. بەلی ئەو بوو پیغەمبەر ـ سلاڤ لـی بن ـ نە گەهشتە سالا دی . ژ بەر ڤی چەندی سوننەت ئەوە مرۆڤ ل رۆژا نەهی ودەهی پیکڤە یی ب رۆژی بت.

٤- رۆژا دوشەنبی وپیینج شەنبی :

ژ هەمی حەفتییان ، ئەڤە ژی سوننەتە ، (ئیمام ئەحمەد) ژ (ئەبوو هورەیرەی) ڤەدگوهیزت ، دبێژت : پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ گەلەك رۆژییین دوشەنبی وپینج شەنبی دگرتن ، لەو پسیارا ڤی چەندی ژ وی هاتە کرن ، ئینا وی گۆت : ﴿ إن الأعمال تعرض كل اثنين وخميس ، فيغفر الله لكل مسلم ، أو لكل مؤمن ، إلا المتهاجرين ، فيقول أخرهما ـ ل هەمی دوشەنب وپینج شەنبان کریار دئینە بەرچاڤکرن ، ڤیجا خودی گونەهین هەر موسلمانەکی یان خودان باوەرەکی ژی دبەت ، ئەو تی نەبن یین ژیك سل ، خودی دبێژت : وان هەر دووان بهیلن ﴾ .

و د ریوایەتەکا دی دا (موسلم) ڤەدگوهیزت ، دبێژت : پسیارا رۆژییا دوشەنبی ژ پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ هاتەکرن ، وی گۆت : ﴿ ذاك يوم

ولدت فيه ، وأنزل علي فيه ـ ئەو رۆژەك ئەز يى تيدا بوويم ، ووەحى تيدا يا بـۆ من هاتى ﴾ .

٥- گرتنا سى رۆژان ژ هەمى هەيڤان :

(ترمذى) ژ (ئـەبـوو هـورەيرەى) ڤەدگوهيزت ، دبيژت : ((پيغەمبــەرى ـ سلاڤ لــى بن ـ پەيمان ب سى تشتان ژ من وەرگرت بت كو ئەز وان بكەم : كو ئەز نەنڤم حەتا وترى نەكەم ، وكو ئەز سى رۆژان ژ هەر هەيڤەكى بگــرم ، وكو ئەز نڤيژا تيشتەگەهى بكەم)) .

و د ريوايەتەكا دى دا يا (نەسائى) ژ (ئەبوو ذەررى) ڤەدگوهيزت هاتىيە ئـەو دبـيـژت : ((پيغەمبەرى ـ سلاڤ لــى بن ـ فەرمان ل مەكر ئەم سى رۆژان ژ هەيڤى بگرين ، رۆژين سپى : ســيزدى وچـاردى وپـازدى ، وگـۆت : ئـەوە وەكى گرتنا سالــى هەمىيى يە)) .

رۆژىيا داوودى :

و ژ رۆژىيـن سـوننەت ئەڤـە رۆژىـا ژ هـەمييان ب خــيرترە ، وەكــى پيغەمبەرى ـ سلاڤ لــى بن ـ گۆتـى : ﴿ أحـب الصيـام إلى الله صيـام داود .. كان يصـوم يومـا ويفطـر يومـا – خۆشتڤيتــرين رۆژى ل نـك خـودى رۆژىـا داوودىيە ، وى رۆژەك دگرت وئيك دخوار ﴾ .

و د ريوايەتەكا دى دا يـا (بوخـارى وموسـلمى) ژ (عـەبدللاهى كـورى عومەرى) ڤەگوهاستى هاتىيە پيغەمبەر ـ سلاڤ لــى بن ـ ئاشكەرا دكەت كـو رۆژى ژ ڤى رۆژىيى باشتـر نينە ، وكـو گومـان تيـدا نينـە كـو مەبەسـت پـى رۆژىيين سوننەتە .

ئەو ڕۆژێن ڕۆژیگرتن لێ نە دورست :

چـەند حەدیسـەکێن دورسـت ژ پێغەمبـەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ هاتینـە ڤەگوهاستن پێغەمبەر تێدا مە پاشڤە لـێ ددەت کو ئەم ل هندەك ڕۆژێن تایبـەت ڕۆژیێن سوننەت بگرین ژ بەر چەند ئەگەرەکان ، ل ڤێرێ ئـەم دێ ئیشـارەتێ دەینە وان ڕۆژان :

١- ڕۆژا شكێ :

وئـەڤ ئـەو ڕۆژە یـا خـەلك نـەزانن كـانێ سـیهی شـەعبانێیە یـان ئێكـی رەمەزانێیە ، چونكی هەیڤ نەهاتییە دیتن ، ڤێجا هندەك كەس ڕۆژییێ بگـرن وبێژن : ئەگەر شەعبان بوو ئەڤە سوننەتە وئەگەر رەمەزان بوو دا ڕۆژیـا مـن نەئێتە خوارن .. ئەڤ چەندە یا دورست نینە ، ومـادەم نەهاتـە راگـەهندن کـو هەیڤ هاتە دیتن ڕۆژا د دویڤ دا دێ بتە سیهی شەعبانێ وحەرامە مـرۆڤ وێ روژێ بگرت ، ودەلیل ل سەر ڤێ چەندێ ئەو حەدیسە یا ژ (عـەممارێ کـوڕێ یاسری) هاتییە ڤەگوهاسـتن : ڕۆژەکـێ ـ کـو ڕۆژا شـکێ بـوو ـ بەرخـەلکا قەلاندی ل بەر عـەمماری وهـەڤالێن وی هاتـە دانـان ، هندەکـان خـۆ ڤەکێشـا وخوارن نەخوار ، گۆتن : ئەم ب ڕۆژینە ، عـەمماری گـۆت : ((هـەچییێ وێ ڕۆژێ بگرت یا تێدا بکەفتە شکێ ئەو وی بێ ئەمرییا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ کر)) وەکی بوخاری ژێ ڤەدگوهێزت .

ژ بەر ڤێ چەندێ ـ وەکی ئبن حەجەر دبێژت ـ ئەڤ حەدیسـە دبتـە دەلیـل کو گرتنا ڕۆژییا وێ ڕۆژا هەیڤ نەهاتییە دیتن وبوویـە ڕۆژا شـکێ تشـتەکێ حەرامە ، و ب تنێ بۆ وی دورستە ڤـێ ڕۆژێ بگـرت یـێ عـەدەتێ وی بـوو ، وەکی کو مرۆڤەك هەمی دوشـەنبان بگـرت ووەسـا چـێ ببـت سـالەکێ ڕۆژا

دوشەنبیٚ ببتە ڕۆژا شکیٚ ، بۆ وی دەرستە ئەو ییٚ ب ڕۆژی بت ، چونکی ئەو ب ئنیەتا سوننەتیٚ دگرت نە کو (ئحتیاط) بوو رەمەزانیٚ .

٢- ژ پازدەی شەعبانیٚ ویٚڤەتر :

(ئەبوو داوود) ژ (ئەبوو هورەیرەی) ڤەدگوهیٚزت ، دبیٚژت : پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ گۆت : ﴿ إذا انتصف شعبان فلا تصوموا حتى يكون رمضان ـ ئەگەر شەعبان ب نیڤی بوو هوین چو ڕۆژییان نە گرن حەتا دبتە رەمەزان ﴾ .

و (بوخاری وموسلم) ژ (ئەبوو هورەیرەی) ڤەدگوهیٚزن ، دبیٚژت : پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ گۆت : ﴿ لا تقدموا شهر رمضان بصيام إلا أن يوافق ذلك صوماً كان يصومه أحدكم ـ بەری هەیڤا رەمەزانیٚ چو ڕۆژییان نەگرن وەسا نەبت عەدەتیٚ ئیٚك ژ هەوە بت وان ڕۆژا بگرت ﴾ .

مەعنا نە یا دورستە مرۆڤەك رابت ژ پازدەی شەعبانیٚ ویٚڤەتر ڕۆژییان بگرت ، بیٚژت : چونکی رەمەزان نیٚزیك بوو ، ژ خۆ ئەگەر عەدەتیٚ ئیٚکی بت ڕۆژییان بگرت دورستە پشتی نیڤا شەعبانیٚ ژی بگرت .

٣- ڕۆژا جەژنا رەمەزانیٚ ویا جەژنا حاجییان :

د ئیسلامیٚ دا دو جەژن ب تنیٚ هەنە : جەژنا رەمەزانیٚ یا ڕۆژا ئیٚکیٚ ژ هەیڤا شەووالیٚیە ، وجەژنا حاجییان کو ڕۆژا دەهیٚ ژ (ذو الحجه) یە ، (بوخاری وموسلم) ژ عومەریٚ کوریٚ خەططابی ڤەدگوهیٚزن ، دبیٚژت : ((پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ پاشڤەلیٚدان ژ هندیٚ کر کو ئیٚك ڕۆژا جەژنا رەمەزانیٚ وڕۆژا جەژنا قوربانی ییٚ ب ڕۆژی بت)) .

و (ئبن خوزەیمە) ژ (عەلییٚ کوریٚ ئەبوو طالبی) ڤەدگوهیٚزت ، دبیٚژت : پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ بەحسیٚ ڤان ڕۆژان کر وگۆت : ﴿ إنها ليست

أيام صوم إنها أيام أكل وشرب ـ ئەو نه ڕۆژێن ڕۆژیيانه ، ئەو ڕۆژێــن خــوارن وڤەخوارنێنه ﴾ .

ژ بەر ڤێ چەندێ ژی حەرامه مرۆڤ ڤان هەردو ڕۆژان يێ ب ڕۆژی بــت ، و ب چی حالــێ هەی چێ نابت مرۆڤ ڤان ڕۆژان يێ ب ڕۆژی بت .

٤- هەر سێ ڕۆژێن پشتی جەژنا قوربانی:

كو ڕۆژا يازدێ ودووازدێ وسـێزدێنه ژ هــەيڤا (ذو الحجـة) ، سـێ ڕۆژان پشتی ڕۆژا جەژنا حاجیيان ، وئەڤ ڕۆژه ژی وەكی ڕۆژێــن جەژنێنــه ب چــی حالــێ هەبی چێ نابت مرۆڤ تێدا يێ ب ڕۆژی بت .

(ئەبوو داوود) ژ (عەمەرێ كــورێ عــاصی) ڤــەدگوهێزت ، كــو ل ڤــان ڕۆژان هندەك كەس هاتنه نك وی ، وی زاد دانا بەر وان ، ئێكی ژ وان گۆت : ئەز يێ ب ڕۆژيمه ، عەمری گۆتێ : « ڕۆژیيا خۆ بخــۆ ، ئەڤــه ئــەو ڕۆژن يێــن پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ فەرمان ل مه دكر كو ئەم بــخۆين ونەگرين » .

٥- ڕۆژا ئەينیيێ ب تنێ :

هندی ڕۆژا ئەينیيێ يه جەژنەكا ئيسلامی يا حەفتانەيه ، ل هەر حەفتیيــەكێ ڕۆژا ئەينیيێ بۆ موسلمانی دبته ڕۆژا خوارن وڤەخوارن وزكــری ، ژ بــەر ڤــێ چەندێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ ئەم يێن پاشڤه لێدان كو ل ڕۆژا ئــەينیيێ ئــەم ڕۆژیيــێ بگرين ، وەسا تێ نەبت كو مرۆڤ پێنج شەنبێ يا شـــەنبیيێ ژی د گەل بگرت.

(بوخــاری وموســلم) ژ (ئــەبوو هورەيــرەی) ڤـــەدگوهێزن ، دبێـــژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ گۆت : ﴿ لا يصوم أحدكم يوم الجمعــة إلا يومــاً قبله أو بعده ـ كەس ژ هەوە ئەينیيێ يــێ ب ڕۆژی نــەبت ، وەسا نــەبت ئــەو ڕۆژەكێ بەرێ وی ژی بگرت يان پشتی وێ ﴾ .

٦- ڕۆژا شەنبییێ :

(ئـەبوو داوود وترمـذي وئـبـــن ماجـه) ژ (صـــەمّائا كچـــا بوســـری) ڤەدگوهێزن ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لــــێ بـن ـ گـۆت : ﴿ لا تصومـوا السبت إلا فيما افترض عليكم ، وإن لم يجد أحدكم إلا لحاء عنبة أو عود شجرة ليمضغـه ـ شـەنبیێ ب ڕۆژی ئـەو ڕۆژ تـێ نـەبن یێـن ل سـەر هـەوە هاتینـە فەرضكرن ، وئێك ژ هەوە ئەگەر ژ قەلپێ تری وداركەكی پێڤـەتر چـو نـەبیت ژی بلا وان بمێژت ﴾ .

ژ ڤـێ حـەدیسـێ ئاشـكـەرا دبت كو چێ نابت مرۆڤ ڕۆژا شەنبیێ یـێ ب ڕۆژێ بت وەسا تێ نەبت كو ڕۆژیەكا فەرض بت ، یان نـــەزر وكفـارەت وقەزا بت ، وهندەك زانا دبێژن : ژبلی ڤان ڕۆژییێن فەرض قـــەت چـێ نـابت مرۆڤ شەنبیێ یێ ب ڕۆژی بت ئەگەر خۆ ڕۆژیەكا سـوننەت ژی ـ وەكـی عاشـوورائێ یـان عەرەفـــێ ـ بكـەفتێ ، وهنـدەك دبێـژن : ئەكـەر ڕۆژیـەكا سوننەت كەفتــە شـــەنبیێ دورستە مـرۆڤ بگـرت ، چونكـی مـرۆڤ ژ بـەر سوننەتێ دگرت نە ژ بەر شەنبیێ ب خۆ .

٧- ڕۆژیا ژنكێ یا سوننەت بێی دەستویرییا زولامێ وێ :

ئەڤە ژی یا دورست نینــە ، (بوخـاری وموسـلم) ژ (ئـەبوو هورەیـرەی) ڤەدگوهێزن دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گـۆت : ﴿ لا تصـوم المـرأة وبعلها شاهد إلا بإذنه ـ نابت ژن ڕۆژییێ بگرت وزەلامـێ وێ یـێ خـازر بیـێ دەستورییا وی ﴾ .

وئاشكەرایە كو مەخسەد ب ڕۆژیی د ڤی حەدیسی دا ڕۆژییا سوننەتە .

وبەری ئەم ڤی بابەتی ب دویماهی بینین مە دڤێت ئیشارەتی بدەینە بیدعەیـەكا كو نوكە د ناڤ عامییان دا بەلاڤ وپەیوەندی ب رەنگەكی ڕۆژیی ڤە هەیە ،

ئەو ژی ئەو رۆژیەیە یا ئەو دبێژنی : (رۆژیا زەکەرییای) ، کو دکەفتە ئیــك شەنبا ئیکی ژ هەیڤا رەجەبی ، ودبێژن : هەچییی ڤی رۆژییــی بگــرت خــودی مرادا وی دی بۆ ب جهـ ئینت ، وشەرتی ڤی رۆژیی ئەوە کو مرۆڤی رۆژیگر د گەل کەسی نەئاخڤت ، ئــەڤی رۆژییــی چــو بناخــە بــۆ نینــن ، وبیدعەیەکــە خەلکی ژ نك خۆ دەریخستی .

شەڤا ب قەدر

بهایێ شەڤا ب قەدر :

شەڤا ب قەدر و ب بها یا قورئانا پیرۆز تیدا هاتی‌یە خواری شەڤەکا ئیکانەیە د سالـی دا کو گەردوون هەمی تیدا ب کەیف وشاهی دکەڤت ، چونکی ئـەو شەڤە یا پەیوەندی تیدا د ناڤبەرا عەردی وعەسمانی دا چیبووی ، ئەو پەیوەندی‌یا بوویە مەزنـترین رویـدان د دیرۆکـا ڤـی عـەردی مـە دا قـەومی ، ژ بـەر وان رامانین ژی دئینە وەرگرتن، ووان شوینوارین د ژینا مرۆڤینی‌یـی دا ل پـاش خـۆ هیلاین .. ومەخسەدا مە پی هاتنە خوارا قورئانی‌یە .

د دو جهان دا ژ قورئانا پیـرۆز بەحسی ڤی شەڤی هاتی‌یە کرن :

جارەکی د دەستپیکا سوورەتا (الـدخان) دا دەمی خودایی مـەزن دبیـژت :

﴿ إنا أنزلناه في ليلة مباركة إنا كنا منذرين . فيها يفرق كل أمر حكيم . أمرا من عندنا إنا كنا مرسلين . رحمة من ربك إنه هو السميع العليم ﴾ .

وجارا دی د وی سوورەتا تایبەت دا ئەوا ب ناڤی (سورة القدر) هاتـــی‌یە ناڤکرن ، ژ بەر کو ئەو ب هـەر پینج ئایەتین خـۆ ڤـە یا تەرخانکری‌یە بۆ کرنـا بەحسی ڤی شەڤا ب قەدر، د ڤی سوورەتی دا خودایی مـــەزن ئیشـارەتی ددەتـە وی سەرهاتی‌یا مـەزن یـا کـو جارەکـا ب تنـی د دیرۆکـی دا د ڤـی شـەڤی دا چیبووی، ووی سەرهاتی‌یا مەزن یا کو هەر سال ل وی شەڤی چـی دبـت ژ بـەر سەرهاتی‌یا ئیکی یا مەزن :

﴿ إنا أنزلناه في ليلة القدر ـ هندی ئەمین مە ئەو قورئان د شەڤەکا ب قەدر دا ئینا خواری ﴾ یا ب قـــەدرە چـونـکی تشتەکی ب قەدر تیدا چیبوویە ، وتشـتەکی

ب قەدر تیدا دئیتەکرن ، تشتی تیدا چیبووی : ئینانە خوارا ڤی قورئانی بـوو یـا کو ریکا راست بـۆ مرۆڤینی‌یـی دەسنیشـانکری ، وتشـتی تیـدا دئیتـە کـرن : تەقدیرکرنا کار وسەروبەری ژینا مرۆڤینی‌یی‌یە .. ڤیجا مادەم هۆیـە یـا غـەریب نینە ئەڤ شەڤە ژ هزار هەیڤان وپتـر ژی یا ب خـیرتر بـت ، چـەند جـاران ب هزاران هەیڤ د سـەر مرۆڤینی‌یـی را بۆرینـە بیـی کـو بشـیت پیچـەکی ژ وی گەلـەکی بکەن یا کو ڤی شەڤا پیـرۆز کری ؟

﴿ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ـ ئەری وتو دزانی ئەڤ شەڤا ب قەدر چیە ، وچەند یا مەزنە ؟ ﴾ یا هوین دزانن ئەڤەیە کو جارەکی قورئـان تیـدا ژ عـەسمانی هـاتبوو خواری ، راستە ئەڤە ب خۆ تشتەکی گەلـەکی مەزن بـوو ، بەلـی یـا خـودی دڤیت بۆ هەوە ئاشکەرا بکەت تشتەکی دی‌یە ژبلی ڤی یا هوین دزانن : ﴿ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ . سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴾ بـۆ ملیاکـەتان وسـەرۆکـی وان جبـریلی ـ سلاڤ لـی بن ـ شەڤەکا تایبەت ونە عەدەتی‌یـە د سالـی دا ، چونکی ئـەو تـیـدا دکـەڤنە کاری و ب ئانەهی‌یا خودایی خـۆ ژ عەسمانی بەر ب ژۆردا دئینە خواری دا ئـەمری وی ل سـەر خـەلکی بـەلاڤ بکەن، شەڤا ئاشتی وتەناهی‌یی‌یە چونکی شەریعەتی ئاشتی وتەناهی‌یی تیدا هاتبوو خواری ، ئەو شەریعەتی هەر جارەکا مرۆڤینی‌یی پشت دایی وئـەو ب ریبازەکـا دی گـوهارت ئیکەمین تـشـتـی ژ دەسـت بـدەت دی تەناهی‌یا خۆ ژ دەسـت دەت و د بەخت رەشی‌یی دا ژیت.

د ڤی شەڤا ب قەدر دا ملیاکەت هەمی د فـەرمانا خودایـی خـۆ دا دکەڤنـە کاری ورەشاتـی‌یا شـەڤـی ب زکـری خالقی رۆناهـی‌یـی گــەش دکـەن حـەتا رۆناهی‌یا سپیدی ب سەر گەردۆنی دا دئیت.

ئەڤ شەڤە وەکی ئاشکەرا یا د هەیڤا رەمەزانی دا ، ودەمی رەمەزان دئیت بەری هەر تشتەکی بەرگەریانی دکەت کو مرۆڤی رۆژیگر ژ ئاستی مرۆڤینیی بلندتر لی بکەت وبەر ب تبیعەتی ملیاکەتان ڤە ببەت ، دا ب دورستی یی ئامادە بت بۆ وەرگرتنا وەحیا خودی ، ب رۆژی ئەو وی ژ خوارن وڤەخوارن وشەهەواتان ددەتە پاش وئەڤە تبیعەتی ملیاکەتانە ب ڤی رەنگی ، و ب شەڤی ژ وی دخوازت ئەو دەمی خۆ ب عیبدەتی ڤە ببۆرینت و د فەرمانا خودایی دا راوەستت وئەڤە کاری ملیاکەتانە ، وئەو کەسی تبیعەت وکاری خۆ وەکی یی ملیاکەتان لی بکەت یا غەریب نینە وەکی وان بی گونەه ژی بمینت ، وئەڤەیە پشکەك ژ رامانا وی حەدیسی یا پیغەمبەر ـ سلاڤ لی بن ـ تیدا دبیژت : ﴿ من صام رمضان إيمانا واحتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه ، ومن قام ليلة القدر إيمانا واحتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه ـ ئەوی ب باوەری رەمەزانی بگرت وبۆ خۆ ب خیر حسیب بکەت گونەهین وی یین بۆری دی بۆ ئینە ژیبرن ، وئەوی ب باوەری ل شەڤا ب قەدر رابت وبۆ خۆ ب خیر حسیب بکەت گونەهین وی یین بۆری دی بۆ ئینە ژیبرن ﴾ [(١)] ، وچونکی ئیسلام نە ب تنی هندەك (شەکلیاتین) بەرچاڤ وعیبادەتین بی رحە پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ گرتنا رەمەزانی ورابوونا ل شەڤا ب قەدر ب دو شەرتان ڤە گریدا : کو وی باوەری ب ڤی تشتی هەبت ، وکو ڤی کاری هە بۆ خۆ ب خیر حسیب بکەن ، دا ئەڤ کاری وی خوری بۆ خودی بت و ژ دلەکی پاقژ دەرکەڤت ، هەر وەکی پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ دزانی هندەك کەس د ناڤ ئوممەتا وی دا دی هەبن رەمەزانی دی ب رۆژی بن ، و ل هندەکی ژ شەڤا ب قەدر دی عیبادەتی کەن بیی کو

(١) وەکی بوخاری ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهیزت .

وان باوەری ب ڤی کاری هـەبـت یان ژی حسـیب بکـەن ئەڤـە خیرەکـە ئـەو دکەن ، لـەو هەر ژ هنگی ئەڤ هەر دو شەرتە دانان .

وئەڤـە عـەدەتی ئیسـلامیـیە د هـەمی عیبـادەتین خـۆ دا موسـلمانی وەسـا پەروەردە دکەت کو عیبادەتی ب لـەشی دئیتە کرن ب باوەرییا دلـی ڤە گری بدەت ، دا ئەڤ عیبادەتی ئەو دکەت ببتە راستییەك ژینا وی بگوهۆرت نـەکو عەدەتەك وچاڤلیکرنەکا هشك وبی مەعنا .

دەمی ئیسلامی ژ مرۆڤی موسلمان خواستی کو ئەو ڤی شـەڤی وەکـی هـەر شەڤەکا دی یا د سالـی دا نەبۆرینت ، چونکـی ئـەو شـەڤەکا جودایـە ژ هـەر شەڤەکا دی ، مەخسەد پی ئەو نەبوو موسلمان د ڤی شەڤی دا خـۆ ب هنـدەك عیبادەتان ڤـە بـوەستینت وحەتا لـی دبتە سپیدە نەنڤت ، وگاڤا بۆ سپیدە ئـەو ل ئیك ودووا خـۆ یا بـەری بـزڤـرتـەڤە وئەڤ شەڤە ب بیرهاتنا خۆڤە چویی ل باوەرییـا وی زیـدە نەکـەت ، وچـو گوهۆرینـی د ژینـا وی دا نەکـەت .. مەزنترین باوەرییا ئیسلامی دڤیت ب ساخکرنا ڤی شەڤی د دلین مە دا بچینت ئەوە : ئەم خودانین قورئانی بزانین کو ئەڤ قورئانا ئەڤرۆ ل بەر دەستی مە ، یـا کو د ڤی شەڤا پیـرۆز دا هاتییە خواری ، بۆ هندی نەهاتییە دا بـەس ئـەم وی بخوینین ودەنگی خۆ پی خۆش بکەین ، وبۆ پیـرۆزی ب دیواران ڤە بهلاویسین ، وبۆ سویندخوارن بدانینە سەر میزین حاکمان ! قورئان نەبوو ڤی چەندی هاتییە نە !! قورئـان ژ هنـدی مەزنتـرە کـو ببتـە پشـکەکا بـی رح ژ دیکـۆری مـال ومەحکەمین مە ..

ل ڤی شەڤی دەمی ئەم بیـرئینان هاتنە خوارا قورئانی ساخ دکەین بەری هـەر تشتەکی دڤیت ئەم ـ حاکم ومەحکووم ـ باوەرییا خۆ ب هندی نوی کەینەڤـە کو ئەڤ قورئانە بۆ هندی هاتییە دا حوکمداری پی بیتە کـرن : ﴿ إنا أنزلنا إليك

الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا ـ ئەی پێغەمبەر مە ئەڤ قورئانە ب حەقییێ بۆ تە هنارت دا تو حوکمی پێ د ناڤبەرا مرۆڤان دا بکەی ب وی ڕەنگێ خودێ نیشا تە دای وتو د دەر حەقا خیانەتکاران دا هەڤرکییێ نەکە ﴾ (النساء : ١٠٥) .

مەعنا : ئارمانج ژ ئینانە خوارا قورئانێ ئەوە حوکم پێ بێتە کرن ، د دلێ حاکمی دا بت بەری کو ل سەر مێزا وی بۆ سویندخوارنێ بێتە دانان ، وهەر جارەکا ئوممەتێ ئەڤ ئارمانجە ب جهـ نەئینا ، و(لیلة القدر) ێ هند باوەری د دلی دا پەیدا نەکر کو دڤێت کار بۆ ب جهئینانا ڤێ ئارمانجێ بێتە کرن ، هنگی ڕابوونا مە ل ڤێ شەڤێ بۆ کرنا عیبادەتی دێ بتە (موجەررەد) تەقلیدەکا هشك وڤالا ژ ڕامانێن دورست .

ل شەڤا ب قەدر چ بکەین ؟

ئەو شەڤا قورئان تێدا هاتییە خوارێ قورئانێ ب خۆ دو ناڤ ل سەر دانایینە :

١ ـ شەڤا ب قەدر وەکی دبێژت : ﴿ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴾ (القدر : ١) .

٢ ـ شەڤا پیرۆز وەکی دبێژت : ﴿ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ﴾ (الدخان : ٣) .

وپیرۆزی وبهایێ ڤێ شەڤێ ـ وەکی مە بەری نوکە ژی ئیشارەت دایێ ـ ژ هندێ دئێت کو د ڤێ شەڤێ دا خودایێ مەزن ل نفشێ مرۆڤان هاتە کەرەمێ و ژ خزینەیا ڕەحما خۆ ئەو کیتاب بۆ هنارت یا کو هەر وهەر بۆ وان بتە ڕێنیشاندەر ودلۆڤانی .

و د سالۆخەتێن ڤێ هەیڤێ ژی دا قورئان ئیشارەتێ ددەتە دو سالۆخەتێن مەزن : کو ئەو شەڤەکە خودایێ مەزن هەر سال تێدا وان تشتان تەقدیر دکەت

يێن كو دێ د وێ سالـێ دا چێ بن ، وەكی ئایەت دبێـژت : ﴿ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴾ ، وكو ئەو شەڤەكە حەتا سپێدە ب دویڤ دا دهەلێت یـا تـژی تـەناهـیـیە ، وەكی ئایەت دبێژت : ﴿ سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴾ .

و ل دۆر وێ خێر وبهایێ ڤێ شەڤێ ژی هەی قورئان دو بـهایێن تایبـەت ب ڤێ شەڤێ ڤە بەرچاڤ دكەت :

كو ئەو شەڤەكە خێرا عیبادەتێ تێدا دئێتە كرن ـ ل نك خودێ ـ ژ خێرا وی عیبادەتی پتـرە یێ كو ل هزار هەیڤان دئێتە كرن ، وەكی قورئانێ گۆتی : ﴿ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴾ وكـو هــەر ژ دەمـێ ڕۆژ لـێ ئاڤا دبت وحەتا هەلاتنا سـپێدەیا د دویڤ دا ملیاكەت وبــەری هـەمـیـیا جبـریل ب خێر وبەرەكەت وڕەحـمێ ژ عەسمانی دئێنە خوارێ ، وەكی ئایەتێ گۆتـی : ﴿ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴾ .

ژ بـەر ڤـێ هـەمـیـێ قەدرگرتنا مە بۆ ڤێ شەڤێ كارەكە ئیسلامێ بەرێ مە یێ دایێ و ل بـەر مـە یـێ شرینكری وئاشكەراكرییە كـو ئـەو قـەدرگرتن دێ ب كرنا عیبادەتی بت ، وپێغەمبـەرێ مـــە ـ سلاڤ لـــێ بـن ـ بـەری هـــەر كەسەكی ب ڤی كاری ڕابوویە ، (بوخـاری وموسـلـم) ژ دەیكـا موسـلمانان عائیشایێ ڤەدگوهێزن كو پێغەمبەر ـ سلاڤ لـێ بن ـ هندی یێ ساخ ل دەهكێن دیماهییێ ژ ڕەمـەزانێ ئعتكـاف دكـر ، یـەعنی : ئـەو دمـا ل مزگـــەفتێ وژێ نەدەردكەفت عیبادەت دكر .

ووی نیشا مە موسلمانان دایە كو ئەڤ شەڤا ب بها وقەدر دكەفتە د شەڤێن كت دا ژ دەهكێن دویماهییێ یێن ڕەمەزانێ ، وهەرچــەندە ب ڕەنگـەكێ بنبـرِ نەهاتییە ڤـەگـوهـاسـتـن ژ پێغـەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ كانێ شەڤا چـەندێ

(ليله القدر) ە ، بەلێ هژمارەكا صەحابىيێن خودان قەدر وزانين وەكى (ابن عباس) ى و (أبى بن كعب) ى ل وێ باوەرێ بوون كو (ليله القدر) شەڤا بيست وحەفتێيە ، حەتا (موسلم) ژ (أبى) ڤەدگوهێزت كو وى سويند دخوار كو شەڤا بيست وحەفتێ (ليله القدر) ە ، وحكمەت ژ نەدياركرنا ڤێ شەڤا هە ب رِەنگەكێ بنبرِ ـ وەكى ئاشكەرا وخودێ چێتر دزانت ـ ئەوە دا مرۆڤێ موسلمان د هەر دەه شەڤێن دويماهىيێ دا ژ رەمەزانێ عيبادەتەكێ پتر بكەت .

وپسيارا ل ڤێرێ دئێتەكرن ئەڤەيە : ئەرێ ئەگەر مرۆڤەكى ڤيا خێرا ڤێ شەڤێ ژ دەست خۆ نەكەت ولێ رِابت دێ چ كەت ؟

بۆ بەرسڤ دێ بێژين : هەر عيبادەتەكێ مرۆڤ ل ڤێ شەڤێ بۆ خودێ بكەت دێ پێ خودان خێر بت ، بەلێ تشتێ ژ هەمىيێ پتر پێتڤى كو خودان ل ڤێ شەڤا ب قەدر بكەت ئەوە تۆبە بكەت وداخوازا لێبۆرينا گونەهان ژ خودايێ خۆ بكەت ، (ترمذى) ژ عائيشايێ ـ خودێ ژێ رِازى بت ـ ڤەدگوهێزت ، دبێژت : من گۆتە پێغەمبەرى ـ سلاڤ لێ بن ـ ئەرێ ئەگەر من زانى (ليله القدر) چ شەڤە ئەز چ تێدا بێژم ؟ گۆت : وى گۆتە من : تو بێژە : (اللهم إنَّك عفوٌّ تُحِبُّ العَفْوَ فَاعْفُ عنِّي) ، مەعنا : ل ڤێ شەڤێ ژ هەر تشتەكى پتر دڤێت مرۆڤ داخوازا لێبۆرينا ژ گونەهان ژ خودايێ خۆ بكەت ، چونكى ئەگەر هەر ئێك ژ مە هزرا خۆ د گونەهێن خۆ دا بكەت دێ بينت ئەو گەلەك دزێدەنە وئەگەر خودێ لێ نەئێتە رِەحمێ وبارێ گونەهان ل سەر وى سڤك نەكەت مسۆگەر ئەو دێ چتە هيلاكێ ، وچونكى ب تنێ خودێيە دشێت ڤێ چەندێ بكەت دڤێت مرۆڤ ژ هندێ نەوەستييێت كو گەلەك دوعايان ژ وى بكەت دا ئەو ب چاڤێ دلۆڤانىيێ بەرێ خۆ بدەتێ ولێ

نەگرت ، (ترمذی) ژ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ ڤـەدگوهێزت ، دبـێژت : ﴿ مَنْ سرهُ أن يَستَجيبَ اللهُ لهُ عندَ الشدائدِ والكَربِ فليُكثِرِ الدُّعاءَ فِي الرَّخاءِ ـ هـــەچـــیـــێ بــڤـێـت خودێ ل تەنگاڤی ونەخۆشی‌یان د بەرسڤا وی بێت بلا ل بەرفرەهی‌یێ گەلەك دوعایان بكەت ﴾ مەعنا : ل هەمی دەمان دڤێـت مـرۆڤ دوعایان ژ خودێ بكەت و ب تایبەتی ل دەمێ بــەرفرەهی‌یێ ، چونكـی پتــرین جاران مرۆڤ ل بەرفرەهی‌یێ خۆ ژ بیـرڤە دكەت .

زكرێ خودێ ژی ئێك ژ وان عیبادەتانە یێن كو ل ڤێ شەڤێ دڤێت ئــەزمانێ مرۆڤی ژێ نەوەستییێت ، چونكی خودێ دێ گەل مرۆڤی بت هندی مـرۆڤ وی ل بیـرا خۆ بینت ، ومەزنتـرین زكر ئەوە مــرۆڤ كیتابـا خودایـێ خـۆ بخوینـت وهزرێن خۆ تێدا بكەت ، وچونكی ئەڤ شــەڤە شـەڤا هاتنـە خـوارا قورئانێ‌یـە دڤێت ل ڤێ شەڤێ ژ هەمی تشتان پتــر مـرۆڤ هـەڤالینی‌یا قورئـانێ بكـەت .. باوەری‌یا خۆ ب ڤێ قورئانێ نوی كەتەڤە وجارەكا دی پەیمانێ بدەتە خودایێ خۆ كو هندی ژێ بێت ئەو كاری ب ڤێ قورئانێ بكەت وپشــت نەدەتـە شیــرەت وئەحكامێن وێ .

گەلی خودان باوەران : ئەڤ شەڤا ب قەدر دەلیڤەیەكا زێرینـە خـودێ دایـە ڤێ ئوممەتێ عیبادەتێ تێدا دئێتە كرن یێ ئینایە بەرانبەر عیبادەتێ پتــر ژ حەشـتێ سالان ، دەلیـڤـەیـەكـە زوی ژ دەسـت مرۆڤی دەردكەڤت ، وسالـێ جارەكێ ب تنێ دئێت ، ئێك ژ مە ئەگەر ئەڤ سالە ئەڤ دەلیڤە ب دەست كەفت بـت دبت سالەكا دی نەگەهتێ ، ڤێجا بۆچی سستی‌یێ بكەین ، ما نە بـێ عەقلی‌یـە مرۆڤ د مەوسمی دا خۆ خاڤ وسست بكەت وفایـدەی ژ دەست خـۆ بكەت ؟ لـەزێ بكەن ئەڤە دەرگەهەكێ خێرێ ل بەر هەوە ڤەبوو ، وگازیكەرەك یێ هەوە بۆ وی ڤەدخوینت عەمر یێ كورتە ونەخوزی‌یا وی كەسێ بێ بار ژێ باركەت .

ل ڕۆژا جەژنێ

و ب ڤی ڕەنگی رەمەزان ب دوماهی هات ، رەمەزان ئەو دەلیڤەیا خودێ بۆ هەر کەسەکێ بڤێت تۆبە بکەت دای ، دا ئەو ل خۆ بزڤڕت و ب ڕۆندکێن پەشێمانییێ خۆ ژ قرێژا گونەهان بشۆت .. د ڤێ هەیڤێ دا خودایێ وی ئەو بۆ دەرگەهێ خۆ یێ بلند ڤەخواندبوو ، وهەمی ئەگەرێن سەرفەرازییێ بۆ وی ئامادە کربوون ، وهەمی ڕێکێن بەختەوەرییێ ل بەرا وی ڤەکربوون ..

ڤێجا د ناڤ مرۆڤان دا هەبوون یێن د ڤێ گازییێ هاتین ودلێن خۆ بۆ ڤێ گازییا گەش ڤەکرین ورۆناهی د دل دا حەباندی ، و ل سەر پەییسکا خێرێ بەر ب خودایێ خۆڤە بلندبووین ، ئەڤان توخمە مرۆڤان رەمەزان بۆ وان وەکی وێ فێرگەهێ بوو یا نەفسا وان ژ دەغەلێ گونەهێ وغەفلەتێ داقوتای وەکی گورییا ئاگری زێڕی صافی دکەت ، لەو ئەڤرۆ کو رەمەزان ل وان ئاڤابووی ئەو پێ دحەسیێن کو ڤێ هەیڤێ گوهۆڕینەك د دل وگیانێ وان دا کر ، ورۆناهییەك د عەقل ومەژییێ وان دا چاند کو ئەو یازدە هەیڤێن دی پێ بژین .

و د ناڤ مرۆڤان دا هندەك هەبوون رمەزانێ ژ تارییێ پێڤەتر چو ل وان زێدەنەکر ، چونکی دلێن وان ـ ئەوێ شەیتان لێ کەفتییە لیسی ـ دئامادە نەبوون کو دەرگەهێن خۆ بۆ ڕۆناهییا ڤی مەوسمی ڤەکەن ، لەو وەکی بەرێ مان وبەلکی چەندەکێ پتر بەر ب سەرداچوونێ ژی ڤە چوون .

ئەڤرۆ ئەم ژ ڤێ هەیڤێ دەرکەفتین ، ئەو هەیڤا مە هەمییان تێدا خۆ گوهارتی ، ویا فەرە بۆ ڕۆژیگری دەمێ ئەو خاترا خۆ ژ ڤێ هەیڤێ دخوازت

باش ل بیرا خۆ بینت کو ئەو چاندىیێ ل رەمەزانێ ب تنێ بەری ژ خۆ بدەت دێ چاندییەکێ بێ خێر بت ، هەر ئێك ژ مە ئەگەر ب دورستی د رەمەزانێ گەهشتبا ، تێگەهشتنەکا وەسا کو بەرێ وی دابا هندێ کو وی پشتی رەمەزانێ - ژ نەزانین - فێقىیێ رۆژییا خۆ خراب نەکربا ، وئەو دەسکەفتییێن مەزن یێن رەمەزانێ گەهاندینێ ژ دەست نەدابان جڤاکەکا وەسا دا مە هەبت کو خەلکێ وێ هەمی دەمان د وێ زەلالییا رۆحی دا بژیت یا ملیاکەت پێ هاتینە نیاسین .

ئەگەر ئەم وەسا د رەمەزانێ نەگەهشت بین کو ئەو مەدرەسەیەکا سیە رۆژی یا پاقژکرنێ بوو ، پاقژکرنا دەستی وچاڤی ودەڤی ، ئەو مە چو مفا ژ رەمەزانێ نەدیتییە .

ئەگەر مە هزر کربت رەمەزان - بۆ مە - گرێدانەکا ب کوتەکی یا نەخۆش بوو هەیڤەکێ ئەم بێن تەنگ کرین ، ئەم دێ لێ گەڕێین کو هەر ژ رۆژا ئێکێ پشتی رەمەزانێ تۆلێن سیە رۆژان ڤەکەین ، وهنگی رۆژا جەژنێ - یا ئەڤرۆ ب خێرڤە ب سەر مە دا هاتی - ل نك مە دێ بتە دەلیڤەیا هەڤساربەردان وتۆلڤەکرنێ ، وهنگی جەژن دێ ژ رامانێن خۆ یێن دورست ڤالا بت ، ئەو رامانێن ئیسلامێ دڤێت د ڤێ رۆژی دا بگەهینتە مە .

ئیسلامێ دڤێت بێژتە مە : گەلی موسلمانان ل رۆژا جەژنێ دەمێ هوین دوریشمێ خۆ دکەنە پێشکێشکرنا شرینییان دڤێت هوین ب گۆتنێن کرێت ڤێ شرینییا دەڤێن خۆ تێك نەدەن .. گاڤا پیرۆزی دبتە گۆتنا هەوە هەمییان وگرنژین ل سەر دێمێن هەوە دئێنە نەخشاندن دڤێت هوین ب کریارێن نەژهەژی ونەدرێ دا ڤێ کەیف وتەناهییێ تێك نەدەن .. گاڤا خۆنویکرنا جل وبەرگان دبتە کارێ هەوە دڤێت هوین ب دلڕەشییێ دێمێ مرۆڤینییا خۆ ب دەڤێن ڕەش

کرێت نەکەن ، ل زارۆکینیيا خۆ بزڤڕن ودێم گەشیێ وبێ گونەهیێ بۆ خۆ ژێ قەر بکەن ، دا ل بن سیبەرا جوانیێ وڤیانێ بژین .

خویشك وبرایێن هێژا : کانێ چەند یا فەرە بۆ مە ئەم ب دورستی د ڕامانێن رەمەزانێ بگەهین دا عیبادەتێ مە دورست ببت ، وەسا یا فەرە ئەم ب دورستی د ڕامانێن جەژنێ ژی بگەهین دا ڕۆژێن مە بێ مەعنا نەچن ، وئاشکەرایە کو جەژن ب مەعنا وڕامانێن خۆ ـ نەکو ب ڕۆژا خۆ ـ جەژنە ، ئەگەر نە ئەو ژی دێ وەکی هەر ڕۆژەکا دی بت .

د ئیسلامی دا ب تنی دو جەژن هەنە ، وئەو ژی هەر ئێك پشتی کرنا عیبادەتەکی مەزن دئێت ، ئێك پشتی گرتنا رۆژییی ، وئێك پشتی کرنا حەجی ، هەر وەکی ئیسلامی ب ڤی چەندی دڤێت بێژتە مە : کو خودی تەوفیقا تە دای کو تو عەبدینیيا وی بکەی و بگرتنا رۆژییی وکرنا حەجی خۆ نیزیکی وی بکەی پێتڤییە ل سەر تە کو تو ب رەنگەکی نەعەدەتی شوکرا وی بکەی ، وئەگەر هندەك دین ومللەت هەبت ب خۆدویرکرنا ژ خودی و ب بێ ئەمرییا وی کەیف وجەژنین خۆ بگیرن ، هوین ئەی موسلمان دڤێت د وەکی وان نەبن ، وخۆ ل دەمی چەژنین خۆ ژی عەبدینیيا خۆ بۆ خودی لا نەدەن .. ژ بەر ڤی چەندی ئوممەتا ئیسلامی عەبدینیيا خۆ بۆ خودی ل رۆژا جەژنی ب بەرچاڤترین رەنگ ئاشکەرا دکەت :

ـ د گەل هاتنا شەڤا جەژنی موسلمان ب نەشیدا (الله أكبر الله أكبر الله أكبر كبيرا) پیشوازییێ ل ڤی رۆژی دکەن .

ـ و د گەل هەلاتنا رۆژا جەژنی ئەو هەمی پیکڤە ژن ومیر ، هویر وگر ، ب هەر دو رکاعەتین نڤێژا جەژنی ئەوا ب (الله أكبر) ی ژ نڤێژێن دی دئێتە جوداکرن رۆژا خۆ دەست پێ دکەن .

ـ وحەتا ئەڤ رۆژە ئاڤا دبت هەر جارەكا دو موسلمان كەفتنا بەرانبەر ئيك ليك پيرۆزكرنا وان بۆ جەژنى ئەڤەيە ئەو دبيژنە ئيك ودو : خودى ژ مە وهەوە قەبويل بكەت .

ئەڤەيە جەژن وەكى ئيسلام دنياست ، وئەو جەژنا هندەك وەسا تى دگەهن كو ئەو دەليڤەيەكە بۆ تيكەلىيا ژن وميران يا نەدورست ، وپى ليدانا ئەمرى خودى وزيدەگاڤيا ل سەر شريعەتى وى ب هيجەتا هندى كو مانى جەژنە وچو نينە !! ئەڤە تشتەكە ئيسلام يا ژى بەرىيە .

ئيسلامى جەژن بۆ هندى دورست نەكرىيە دا ب تنى ئەم جلكين خۆ تيدا نوى بكەين ودلين مە هەر وەكى خۆ كەڤن بمينن ، ب سەرڤە كەيفا خۆ بينين وشرينىيان بەلاڤ بكەين ونەڤيانا خۆ بۆ ئيك ودو د پشت گرنژينين ژ درەو را ڤەشيرين .

ئيسلامى جەژن بۆ هندى دورست نەكرىيە ئەم خۆ تيدا خاڤ بكەين ، ولاوازىيا خۆ ب خۆخەملاندنى بپەچنين ، ولەشى وخۆشىيين وى يين ئەرزان ب سەر لايى خۆ يى رووحى بيخين ، جەژن نە پينڤەدانا رحىيە وەكى هندەك نەزان هزر دكەن .. جەژن بەرى هەر تشتەكى دڤيت مە وەسا فير بكەت كو ئەم بزانين دڤيت هندى رۆژن دڤيت مرۆڤ وان وە لى بكەت وەكى مرۆڤى دڤيت نەكو ئەو مرۆڤى وە لى بكەن وەكى وان دڤيت !

ئيسلامى دڤيت ئوممەت ل هەمى دەمان ـ و ب تايبەتى ل دەمى يا لاواز ـ ب كەيفا ل جەژنى دئيتە گيران بيرا خۆ ل وى كەيفى بينت يا ل دەمى سەركەفتنان ئەم پى دحەسياين ، رۆژا مە سەركيشىيا كاروانى مرۆڤينىيى دكر بەرى ئەم رەزيل ودامای ل دويماهىيا هەمىيان بمينين ..

مەبەست وتۆرەيين جەژنى د ئيسلامى دا :

هەر دين وبۆچوونەكا هەبت بەريخۆدانا خۆ يا تايبەت بۆ شاهى وجەژنى هەيە ، وئيسلام ژى ژ ڤى چەندى يا بى بار نينە ، ودەمى رۆژا جەژنى دئيت دڤيت ئەم موسلمان بەرى هەر تشتەكى بيرا خۆ ل ديتنا ئيسلامى بۆ جەژنى بينينەڤە ، دا ل ڤى رۆژى ژى ـ وەكى هەر رۆژەكا دى ـ ئەم كەسينىيا خۆ يا تايبەت ژ دەست نەدەين ، وخۆ ژ بير نەكەين .

رۆژا ئيسلام هاتى خەلكى دو ديتنىن ژيك جودا بۆ جەژنى هەبوون :

ل لايى رۆژئاڤا ، و ل بن سيبەرا شارستانىيا يۆنانى وپاشى يا رۆمانى ، هندەك هەبوون هزر دكر جەژن بۆ هندىيە مرۆڤ كراسى شەرمى بدانت ولغاڤى ژ سەر نەفسى ڤەكەت ، ولايى خۆ يى جسمى ل سەر رحى زال بكەت ، ودەستويرىيى بدەتە دلچوونين خۆ كو پى ل هەمى توخويبان بدانت ، دا كو خوداوەندين جودا جودا ژى رازى بن ، ويا غەريب ئەو بوو هندەك جاران مەسەلە گەهشتبوو هندى هەچىيى پشكدارى د ڤان ئاهەنگين بى هەتك دا نەكربا مەزنين دينى فەرمان ددا ئەو د هندەك سەرداڤ وشكەفتان دا بيتە زيندانكرن حەتا مرنى بن ڤيرا دگەهت ووى د گەل خۆ دبەت .

و ل لايى دى يى هەڤدژ هندەك بۆچوون هەبوون هزر دكر جەژن بۆ هندىيى مرۆڤ خۆ د كونجا پەرستگەهەكى ڤە ڤەشيرت ، و د خولوى دا هندەك دوعا وسروودا ڤەگيرت ، دا رحا وى زەلال بت و ب نك خوداوەندان ڤە بلند بت .

ل وى دەمى ئيسلام ب شريعەتى خۆ يى پاك ڤە هات ، هات دا تەرازىيەكا نوى بۆ كيشانى بدانت ، و ژ وان مەسەلين مەزن يين ئيسلامى بەرگەريان كرى كو ب سەر وبەر بكەن ، مەسەلا پەيداكرنا هەڤسەنگىيى بوو د ناڤبەرا لايى

ماددی ویی رووحی دا د ژینا مرۆڤی دا ، ب رەنگەکی وەسا کو هەردو لا شوینا مرۆڤی ب هەڤرکی‌یەکا بی مفا ڤە موژیل بکەن ببنە پالدەر بۆ بلندکرن وپاقژکرنا مرۆڤی ، ودیرۆك شاهدە کو ئیسلام شیا ڤی چەندی بکەن و د واقعی دا بەرچاڤ بکەت .

ئیسلامی هزرا مرۆڤی ل هندی هشیار کر کو هەردو لا (یی ماددی یی بەرچاڤ ویی رووحی یی نەبەرچاڤ) ئەگەر نەئینە توخویبدان خرابی دی ژی پەیدا بن ، ودی (خەلەلی) ئیخنە کاروانی ژینی، لەو دڤیت هەردو ل بەرچاڤ بینە وەرگرتن وپیکڤە بینە لیکدان دا دیمەنەکی زیندی و ب هیز وجوان د چارچووڤەیەکی پاقژ دا بیتە نەخشاندن ، ومرۆڤینی مفای وخۆشی‌یی پی ببەت .

د ڤی پەرنجەری را ئیسلامی بەری خۆ دا جەژنی ژی .. وهزرا ئیکی یا موسلمان لی ئاگەهدار کری ئەڤە بوو : نە چی دبت جەژن ببتە بینڤەدان بۆ لەشی کو ئیکجار خۆ ژ بن باری رحی بهاڤیت ، ودوریشمی خۆ بکەتە تیرکرنا بی توخویب بۆ دلچوونین لەشی ، ونە چی دبت ئەو ببتە لادان بۆ لایی لەشی ، ب هیجەتا هندی دا رح زەلال وبلند ببت .

جەژن ـ ب دیتنا ئیسلامی ـ ئاشکەراکرنا کەیفی‌یە کو موسلمان شیا سەرکەفتنەکا رووحی ب دەست خۆڤە بینت ، دەمی سەرکەفتی ژ عیبادەتی رۆژی‌یی ـ ل رەمەزانی ـ وعیبادەتی حەجی ـ ل ذولحجی ـ دەرکەفتی ، وئاشکەراکرنا کەیفی‌یە کو ئەو دی پەیمانی د گەل خودایی خۆ نوی کەتەڤە کو وی ئنیەتە ئەو ژ سەربۆرین بین ژی سەرکەفتی دەرکەڤت ، لەو (الله أکبر ، ولله الحمد) سروودا وی یا ئیکانەیە ل هەردو جەژنان .

ئەڤە ژ لایی رووحی ڤە ، ژ لایی ماددی ڤە ئیسلام ریکی ددەتـە موسـلمانی کو ل رۆژا جەژنی ئەو پویتەکی بدەتە لایی جوانییی وخەملی ژی ڤـە ، بەلـی ب رەنگەکی وەسا نەبت ب دەستی ئیسـرافی بیتـە کریتکـرن ، یـان توخوبیـن شەرعی بینە لادان ، ب هیجەتا هندی مانی جەژنە .

ئیسلام دبیژتە موسلمانی : ل ڤی رۆژی نیشانین نعمەتا خـودی ل سـەر خـۆ ومالا خۆ ئاشکەرا بکە ، وئەو گریدانـا رۆژیـی یـان حـەجی تـو ئیخسـتییی سست بکە ، وریکی بـدەتـە مـوژیلاهـی ویارییین حەلال ، بەلـی نـە وەبـت هـزر کەی تە حەقی هەی حەرامی د ڤی رۆژی دا حەلال بکەی ، وناڤی کـەیفی ل سەر بی ئەمرییا خودی بدانی ، چونکی موسلمان یی داخوازکرییە هـەردەم د ئەمر وفەرمانا خودایی خۆ دا بن .

ژبلی ڤان هەردو مەسەلان ئیسلامی هەردو جەژنین خۆ ب تشتەکی دی ژی ڤە گریدان دا موسلمان بزانن کو جەژن بۆ هندییە پەیوەندییین وان یین جڤاکی ژی موکم بکەت ، وئیکا هند ژ وان چی کەت کو ئەو وەکی ئیك لـەشی لـی بین ، ومەخسەدا مە ب وی تشتی دانانا شریعەتی فتـرەدانا ل جەژنا رەمەزانییـە ودانا قوربانان ل جەژنا حاجییان ، ئەڤ شریعەتی دبتە بیـرئینان بۆ جڤاکی کـو دڤیـت پـشـکدارییا مالـی ژی د نـاڤ وان دا هـەبت ، کـانی چـاوا دڤیـت پشکدارییا رووحی وشعووری هەبت ..

ئەڤ شریعەتی مە ل هندی ئاگەهدار دکەت کو جەژن یا هندییە دیـمـەنـی خازۆکـییـی نـەهـیـلـت ، نـە وەکـی ئەم دبینیـن ئەڤرۆ جەژن دبتە باشتـرین (مەوسمی) خازۆکییی ل بەر دەرین مال ومزگەفتان ، ئـەو دەستین دریژکـری یـیـن کـو دبـتـە کـریـتـترین دەق روییی جەژنی تیکددەن ، ودبنە مەزنترین (تەحەددی) بۆ وی شریعەتی ئیسلامی دانای دا ڤی دیاردی نەهیلت .

هندەك گۆتن وكريارين خەلەت
يين پەيوەندى ب رەمەزانى ڤە هەى

هەر جارەكا هەيڤا رەمەزانى دئيت هندەك خەلەتى هەنە د ناڤ جڤاكا مە دا روى ددەن ، يان زيدە دبت ، لەو يا فەرە ئيشارەت بۆ بيتەدان ، ژ وان خەلەتىيان :

١ ـ زەعيكرنا دەمى ب كارين بى بها ونەدورست ڤە :

ئەو ب خۆ هەيڤا رەمەزانى دەليڤەيەكە خودى دايە مە ، خير تيدا مەزن دبن وجزايى وان زيدە دبت ، لەو يا فەرە ئەم ڤى دەليڤەيا مەزن ژ دەست خۆ نەكەين ، ونەهيلين دەمى مە ـ چ شەڤ بت چ رۆژ بت ـ ژ قەستا بچت ، چونكى ئەم نزانين كانى ئەڤ دەليڤە جارەكا دى دى ب دەست مە ەڤت يان نە ؟

بەروڤاژى ڤى چەندى هندەك رۆژيگر هەنە ب هيجەتا هندى دا رۆژىيا وان زوى بچت بيى ئەو پى بحەسيين لى دگەريين خۆ ب تشتەكى ڤە موژيل بكەن ودەمى خۆ پى ب بۆرينن ، بيى هزرا خۆ د ڤى تشتى دا بكەن كانى مفا تيدا هەيە يان نە ، يان ژى كانى هەر يى دورستە يان نە ؟

وئەگەر ئەم بەرى خۆ بدەينە وان كاران يى گەلەك رۆژيگر رەمەزانا خۆ پى دبۆرينن دى بينين ـ مخابن ـ بارا پتر ئەو كارن يين خير تيدا نە ، بەلكى گونەه ژى تيدا هەى .. وەكى بۆراندنا دەمى ب ديتنا (موسەلسەلاتين بى ئەدەب) و (سترانين بى هەتك) ڤە ئەوين ـ ديسا دى بيژين مخابن ـ

تەلەفزیوونین موسلمانان لەزی وموسابەقی د پیشکیشکرنا وان دا دکەن ، بۆ هندی دا رۆژیگران ژ بیرڤەکەن دا ب نەخۆشی‌یا رۆژی‌یی نەحەسیینـ !!

هەر وەسا گەلەك رۆژیگر هەنە ب رۆژ یان ب شەڤ لیك كۆم دبن ودەمی خۆ ب غەیبەتی ڤە یان كرنا هندەك یاری وموسابەقاتیین چو خیر تێ نە دبەنە سەری !

یا فەرە رۆژیگر ب خەطەرا ڤی چەندی بحەسیین وبهایی هەیڤا رەمەزانی بزانت ، وئیكا هندە نەكەت ئەڤ هەیڤە بی مفا د سەر را ببۆرت ، ل شوینا ئەو خودایی تیدا ژ خۆ رازی بكەت رابت هندی دی باری خۆ ژ گونەهان گران كەت .

٢ ـ ئستغلال خەلكی وگرانگرنا بهایی تشتان :

د حەدیسین دورست دا هاتیە كو پیغەمبەری مە ـ سلاڤ لێ بن ـ كەسەكی گەلەكی مەرد بوو ، و ل هەیڤا رەمەزانی مەردینی‌یا وی زیدەتر لێ دهات .. مەعنا : پیغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ كاری خۆ یی باش د ڤی هەیڤی دا زیدەتر لێ دكر ، بۆ هندی دا ئەو پتر ب تایبەتمەندی‌یا ڤی هەیڤی حەسیابا .

ویا غەریب ل نك مە ـ ئەم ئەوین خۆ ژ ئوممەتا ڤی پیغەمبەری حسیب دكەین ـ دەمی رەمەزان ب سەر مە دا دئیت ئەم لێ دگەرییین خرابی‌یێن خۆ پتر لێ بكەین ، ودبت ئەم كریتە سالۆخەتە د سویك وبازارا مە دا پتر یا بەرچاڤ بت ، وجهی دلئیشی ونەرازیبوونا گەلەك ژ مە بت ، چاوا ؟

(ئستغلال) ئەو صیفەتی كریت یی ئیسلامی ئەم گەلەك ژی داینە پاش ، ل شوینا مرۆڤین دلرەش ل ڤی هەیڤی خۆ ژی بدەنە پاش دی بینی پتر قەست دكەنی ، چونكی ئەو دزانن دی بۆ مینت وخەلك یی هەوجەیە ، تشتەكی ـ خوارن بت یان جلك بت ـ بەری رەمەزانی ب سعرەكی دی كری ، گاڤا بۆ

رەمەزان هەرە هەر وی دكانی وهەر وی تشـــتی بكـرە دی بینـی سـعرا وی دو جاران یان سی جاران زیدەترا لـی هاتی ، وهنـــدی رۆژەكـی پتـــر تـو نـیزیكی جەژنی بـبـی سعر ـ وەكی دەرەجا حەرارەتی ـ زیدەتر لـی دئیت ، ودكان هەر ئەو دكانە ، و (بچاعە) ژی هەر یـی بـەری یـە ، وخـودان ژی رۆژیگرەكـی وەلیە ! بۆچی ؟

ـ چونكی وی ب خۆ وژدان وئیمانەكا وەسا ژی نینە وی ژ ڤێ ئستغلالـێ بدەتە پاش ، وكەس نینە ئەو ژێ بـتـرست وهزرەكێ بۆ بكەت !!

ڤێجا بۆچی ئستغلالـێ نەكەت ؟

٣ ـ زێدەبوونا خازۆكیێ :

خازۆكی ئەوە مرۆڤ داخوازا خێركرنێ ژ كەسەكێ دی بكەت ، ومرۆڤێ خازۆك ئەوە یێ ب خواستنێ دژیت ، وكارێ خۆ یێ ئێكانە دكەتە خواستن ، دا پێ بژیت .

ئیمامێ غەزالی دبێژت : خازۆكی ب خۆ كارەكێ حەرامە ، وهنگی حەلال دبت ئەگەر خودان كەفتە تەنگاڤیەكا وەسا ئەو مەجبوور ببت ، وئەو كارەكێ حەرامە چونكی ئەو ئێك ژ سێ تشتێن حەرامە : یا ئێكێ : كارێ وی گازندەیـە ژ خودێ ، هەر وەكی ئەو یێ دبێژت : خودێ تەخسیری د دانا قەنـجـــیان دا د گەل من كریە ، یا دووێ : ئەو ب ڤی كارێ خۆ خۆ بـــۆ ئێكـێ دی ژبلـی خودێ دشكێنت ، یا سێیێ : ئەو ب ڤی كارێ خۆ نەخۆشـــیێ دگەهینتـە وی یێ ئەو خواستنێ ژێ دكەت .

وئەڤ هەر سێ كارە ب شریعەت دحەرامن .

وئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینە حەدیسێن پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ دێ بینین ئەو ب ڕەنگەكێ ئاشكەرا مە ژ كارێ خواســتنێ ددەتـە پـاش ، وخێرەكـا

مـەزن ژی بـۆ وی کـەسـی دەسنیشان دکەت یێ خۆ ژ خواستنێ ددەتە پـاش ، ژ وان حەدیسان :

یا ئێکێ : عەبدلـلاهێ کورێ عومەری دبێژت : پێغەمبەری ـ سـلاڤ لـــێ بن ـ گۆت : ﴿ لا تزال المسألة بأحدكم حتى يلقى الله وليس في وجهه مزعة لحم ـ ئێك ژ هەوە دێ مینت خواستنێ کەت حەتا ئەو دئێتە نك خودێ وپارچەیەکا گۆشتی ل سەر ڕوییێ وی نینە ﴾ . (١)

یا دووێ : ثەوبان ژ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ ڤەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ من يكْفُلُ لي أن لا يســألَ النـاسَ شـيئاً وأتكفّلُ له بالجنة ـ کی دێ کەفالـەتێ دەتە من چو تشتان ژ خەلکی نە خواسـت وئەز دێ کەفالـەتێ دەمێ ئەو بچتە بەحەشتێ ﴾ . (٢)

ژ ڤان هەردو حەدیسان ئاشکەرا دبت کو ئـەو کەسـێ خوسـتنێ بـۆ خـۆ بکەتە کاری ڕۆژا قیامەتێ دەمێ دئێتە مەحشەرێ ڕوییـێ وی یـێ قیچـە وچـو گـۆشـت ل سەر نینە بۆ هندێ دا خەلك بزانن ئەڤە ئەو مرۆڤە یێ ڕوییێ خـۆ ل بەر خەلکی سار دکـر .. وئـەو کەسـێ خـۆ ژ خـەلکی بـێ منـەت بکـەت وخواستنێ نەکەت ڕۆژا قیامەتێ جهێ وی دێ بەحەشت بت .

مخابن خواستن ئەڤرۆ یا بوویە ئەو کارێ کرێت یێ ژ هەمییان بەرچاڤتـــر د جڤاکێن مە دا ، هەر وەکی پێغەمبەرێ مە ئەم ژ ڤی کاری نـەدایـــە پـاش ، وئەڤ کارێ کرێت ل هەیڤا ڕەمەزانێ زێدەتر لـــێ دئێـت ، وبـەر دەرێـن مـال ومزگەفتنان دبنە ئەو جـه یێ ڤۆلـێن خازۆکان مالا خۆ ددانن ، وپێتڤییە جـــهێ کاربدەست ب دژواری ڕێ ل ڤێ دیاردا کرێت بگرن ، وخەلك ژی ژ لایێ خۆ

(١) بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن .

(٢) ئەحمەد وئەبوو داوود ڤەدگوهێزن .

ڤە هاریکاری‌یا بەلاڤبوونا وێ نەکــەت ، وهاریکاری‌یـا ڤـان کەسـان نەکـەن ، ئەگەر ئەو ژی دێ شریك بن د گونەهێ دا .

و ب ڕاستی ئـێـك ژ مـەزنـتـریـن خرابـی‌یـێـن ڤــێ خواسـتنا بـێ مـەعنا ئەوە فەقیرێن ژ ڕاستی د ناڤ درەوینان دا بەرزە دبن .. د رەمەزانێ دا پێتڤی‌یــە ئەم خێرێن خۆ زێدە بکەین ، و ل وان کەسان بگــەڕێێن یێـن هەوجـە ، بەلــێ مەعنا ڤێ ئەو نینە ئەم خێرێن خۆ ل سەر وان کەســان بـەلاڤ کـەین یێـن کـار وکەسپێ خۆ کری‌یە خواستنا ل بەر دەرێن مزگەفتان ، ئەو کەسێن بارا پتـر ژێ د دەولـەمەند .

٤ ـ گەهاندنا نەخۆشی‌یێ ب ڕێکا سماعێن مزگەفتێ :

و ژ وان خەلـەتی‌یێن ئـەم دبـیـنـیـن ل هەیڤا رەمەزانێ زێدە دبــەلاڤ یێـن پـەیـوەنـدی ب مــزگـــەفـتـان ڤـە هـەی گەهاندنا نەخۆشی‌یێ یە بۆ خــەلکێ (مەحەلــێ) ب ڕێکا (مکبرە وسماعا) مزگــەفتێ ، وئەڤـە ڕاسـتی‌یەکە دڤێـت بێتەگۆتن ئەگەر خۆ بۆ هندەکان یا نەخۆش بت ژی . یا بوویـە عـەدەت ـ ومـە گۆت عەدەت چونکی ئـەڤ کـارە نـە ژ شـریعەتی‌یە ـ دێ بێژیـن : یـا بوویـە عەدەت ل هــەیڤا رەمـەزانێ هنـدەك (مـۆژن) نیڤـا شـەڤێ دێ ڕابـن ســماعا مـزگـەفـتـێ هلکەنێ و ب دەنگەکێ بلند کبارێ کەن یان قورئانێ خوینــن ، ب هێجەتا هندێ دا خەلك ڕابنە پاشیڤێ ئەو ب خۆ ئەڤ کارە (بیدعەیەکـە) د دینی دا هاتی‌یە دەرێخستن ، ئەڤە ئێك ، یا دووێ : ب ڤــی کـاری نەخۆشـی دگەهتە خەلکی ، چونکی پتـر ژ دو سەعەتان بەری دەمێ پاشیڤێ ئــەڤ کـارە دئێتەکرن ، وگەلەك جاران دەنگێ سماعێن دو سێ مزگەفتان تێکەلی ئێك دبن ، وئاوازەکێ غەریب وێ کەس تێ نەگەهت ژێ دەردکەڤت ، ڤێجا ئەڤێ چ خێر تێدا هەیە ؟

وئەگەر هندەك كەس هەبن هزر بكەن ئەڤە ئێك ژ شـيعارێن ئيسـلامىٚ يـە دڤێت بمينت ئەو دشاشن ، چونكى نە پێغەمبەرى ونـە صـەحابى‌يان ئـەڤ كـارە نەكرى‌يە !

هەر وەسا نوكە ئەم دبينين ل گەلەك مزگەفتان ل دەمىٚ نڤێژىٚ ئيمام نڤێژىٚ ناكەت ئەگەر (موكەبرىٚ) هل نەكەت وهەمى دەنگى نەدەتىٚ ، بـلا مـەئمووم وى رێزەكا ب تنىٚ ژى بن ، نەبەس هندە .. بەلكى مە ديتى‌يە هندەك ئيمامان يا خـۆ ژ ئيمامەتـى‌يـىٚ دايە پاش نە ژ بەر چو ب تنىٚ چونكى (موكەبرا دەنگـى) ل مزگەفتىٚ نينە !

وئـەڤ گـرفـتـارى‌يـە ـ وەكى مە گۆتى ـ ل هەيڤا رەمەزانىٚ زێدە دبـت ، ل دەمىٚ كرنا تەراويحان ، دىٚ بينى ل هـەمى مزگـەفتان سماعـە دهلكرينـە هـەر چەندە سىٚ چارێكێن ڤـان مزگـەفتان هەوجـەيى ب هلكرنـا سمـاعىٚ نينـە ژى ، وپـتـر ژ سـەعـەتەكىٚ دەنـگـىٚ ئيمامى ب خـوانـدنىٚ ويىٚ موئەززنى ب زكرىٚ (موبتەدع !) مەحەلـىٚ هەمى‌يىٚ دهژينت ، ئـەڤ كارە ب حوكمـىٚ شـريعەتى بيدعەيە ، و ب ديتنا هۆنەرى (نەشازەكا موزعجە) ، و ب بۆچوونا (زەوقى) قەرەبالغەكا بىٚ مەعنايە !! ئەگەر بۆ هندىٚ بـت دا مـەئموومان گـوه ل دەنگـىٚ ئيمامى ببت (سماعا داخلى) تێرا ڤىٚ چەندىٚ هەيە ، وئەگەر بۆ هنـدىٚ بـت دا ئيمام دەنگىٚ خۆ يـىٚ خۆش بگەهينتە خەلكىٚ مەحەلـىٚ د مـالێن وان دا ئـەڤ چەندە ب جـھ نائێت ، چونكى هـەڤالـىٚ وى ئيمـامىٚ مزگـەفـتا دى مـەجالى نادەتىٚ دەنگىٚ وى صافى بگەهتە خەلكى ، و د ئـەنجام دا نـە مـرۆڤ دزانـت ئەڤ ئيمامە چ دبێژت نـە يـىٚ دى ! ل ڤێرىٚ ژى دىٚ بێژيـن : ئـەڤ (ديـاردا نەشەرعى) ب بەلاڤبوونا خۆ يا بىٚ مەعنا بێى كو لايێن شۆلەژىٚ مايىٚ خـۆ تـىٚ بكەن روى‌يەكىٚ كرێت ددەتە مزگەفتێن مە .

ب خێر بچت رەمەزان

وەکی ل ڕۆژا ئێکێ ژ هەیڤا رەمەزانێ مە گوتی : هەوە هند دیت مە گۆت : ئەڤە چ زوی رەمەزان خلاس ..! ئەڤرۆ ئەڤە ئەو گۆتن ب جە هات ، ئەڤە رەمەزانێ بەری چەند دەلیڤەیەکان کارێ خۆ کر و ژ ناڤ مە بارکر ، هەر وەکی ڕۆژەکێ د ناڤ مە دا نەمای ، دوهی بوو دەمێ مە پسیار ژ ئێك ودو دکر : نزا سوباهی رەمەزانە یان دوسوبە ، پاشی ب نیڤی بوو ، وئەڤە ئەڤرۆ خلاس وخاترا خۆ ژ مە خواست ، هۆسا زوی بێی مە های ژ خۆ هەبت هەیڤا مە بارکر ، ئەو هەیڤا گوهۆڕینەکا بەرچاڤ د سەروبەرێ ژینا مە دا کری ، ئەڤ هەیڤا مە پەیمان تێدا د گەل خودێ بەستی کو د وەسا بین وەکی وی دڤێت نە وەکی مە دڤێت ، ئەو هەیڤا ئەم تێدا بووینە مێڤانێن خودێ ، و ل سەر سفرا مەردینیيا وی ئەم ئامادە بووین ، ئەو هەیڤا شەڤ و ڕۆژێن وێ مە بۆ عیبادەتی تەرخان کرین ، هەیڤا ڕۆژیێ وقورئانێ .. ئەڤرۆ ژ ناڤ مە بارکر پشتی سیه دەرسێن بێنفرەهیێ نیشا مە داین .

وکانێ چاوا رەمەزان هۆسا زوی خلاس بێی مە های ژێ هەبت وەسا ڕۆژەك دێ ئێت ژیێ مە ژی هەمی دێ خلاس بت وئەم دبێ ئاگەه .. هنگی ژی ئەم دێ بێژین : چ زوی چوو ! دوهی بوو دەمێ ئەزێ بچویك ، ڕۆژا ژ نوی ئەز چوویمە مەدرەسێ ، ڕۆژا من مەدرەسە ب دویماهی ئینای وقەستا زانکۆیێ کری ، ڕۆژا ئەز ژ نوی تەعیین بوویم ، ڕۆژا ژیێ من بوویە سیه .. چل .. پێنجی !!

چ زوى بۆرين ؟!

رۆژێن خۆشىيێ چوون وبارێ خۆ يێ گران هێلا ل سەر ملێن مە ، دا د گەل مە بهنێرتە د قەبرى دا .. ڤێجا بەرى رۆژێن مە ژى وەكى رۆژێن ڤێ هەيڤێ بچن ومە هاى ژ خۆ نە ، وەرن دا دەلیڤەیەكێ د گەل خۆ راوەستین وحسێبا خۆ بكەين :

وەكى ل رۆژا ئێكێ ژى مە گۆتى : چەرخا رۆژان بۆ كەسێ نازڤرتەڤە وخۆ ل كەسێ ژى ناگرت ، شەڤ دچت رێكێ ددەتە رۆژى ورۆژ دچت دا شەڤ بێت ، وهەردو دێ بێژى يێ غاردانێ دكەن دا ئێك بەرى يا دى راكەت ، ئەرێ جارەكێ تە گۆتىيە خۆ : وان هەردووان ب ڤێ غاردانا خۆ دڤێت بەرى من راكەن ڤێجا دا ئەز رابم كارێ خۆ بكەم وئەز بەرى وان راكەم ..

مرۆڤەكى گۆتە چاكەكى : شیرەتەكێ ل من بكە . وى گۆتێ : تو باش بزانە كو شەڤ ورۆژ يێ كارى ل تە دكەن ، ڤێجا تو كارى د وان دا بكە !

ئەڤ دەمێ دەسنیشانكرى يێ خودێ بۆ ژىيێ مە داى دەلیڤەیەكە وى دايە مە چى گاڤا چوو چوو .. نائێتە دوبارەكرن ، ڤێجا مرۆڤێ عەقلدار ئەوە يێ نەهێلت ئەڤ دەلیڤە ژ قەستا وبێ مفا ژ دەستان دەركەڤت .

ل سەرێ رەمەزانێ ئەگەر خودێ پەردەيێ غەيبێ ژ بەر چاڤێن تە راكربا وتە زانیبا كو ئەڤ رەمەزانە دێ رەمەزانا دويماهیێ بت ژ ژيێ تە ، حالێ تە د ڤێ رەمەزانێ دا دا يێ چاوا بت ؟

چەند مرۆڤ ل رەمەزانا پار هەبوون د ساخ وساخلەم بوون و د خودان هێز وشیان بوون ؟ پاشى نەگەهشتنە ڤێ رەمەزانا ئەڤ سالە ؟ كى نابێژت بەرى رەمەزانەكا دى بێت ئەم ژى ب رێكا وان دا ناچین ؟ بۆچى هەر گاڤ ڤيانا مانا

د ڤێ دنیایا بەروەخت دا مە بخاپینت وخۆش خۆشکان بدەتە بەر دلـێ مـە ، دا مە ژ هشیاربوون وپەشێمانی‌یێ بدەتە پاش وگیرۆ بکەت ؟

یا ئەم هەمی دزانین ئەوە کو مرن مێڤانەکێ گرانە بێ ژڤان ودەستویر دئێت وگورزێ کۆرەیـە کەسـێ ژێـك جـودا ناکـەت ، ودلـێ خـۆ ژی ب کەسـێ ناسوژت ، هەر پێگاڤەکا ئەم د ژی‌یێ خۆ دا دهاڤێژین ئەم چەندەکێ یێ نێزیکی مرنێ دبین ، ئەڤە من دەست ب ئاخفتنا خۆ کری ئەز وهوین پێکڤە پێنج شـەش دەقیقەیەکان پتـر نێزیکی مرنێ بووین ، ئەم یێن بۆ پێشڤە دچین ل سەر رێکـەکا دویماهی‌یا وێ نەدیار ، ومرنێ خۆ د رێکا مە دا یا ڤەنیسای ، ودڤێت هەر بچـی ژی تە پێ خۆش بت یان نە !

ڤێجا پسیار ل ڤێرێ ئەڤەیە : ئەرێ ئێك ژ مە ئەگەر گەهشتە وی کـەندالی یێ مرنا وی چەنگێن خۆ یێن رەش ل هنـداڤ ڤـەداین وهێشـتا وی کـارێ خـۆ نەکری ویێ بێ ئاگەه .. حالـێ وی دێ چ بت ؟

ئێك ژ مە ئەگەر جهێ خۆ د قەبری دا ب کارێ چـاك رانەئێخسـت بـت وخۆش نەکربت ، حالـێ وی دێ چ بت گاڤا مرنێ چنگلـێ وی گـرت وئـەو هاڤێتە د وێ چالـێ دا ؟ وەرن دا بەرێ خۆ بدەینە دویماهی‌یا ڤێ دنیایا خۆ ، یـا ئـەم هـەمی پـێـڤـە د مەحتل وهندەك ژ مـە خودایـێ خـۆ سـەرا ژ بـیرکری ، کانێ دویـماهـی‌یا وێ چیە ؟

دبێژن : هەر رۆژ ملیاکەتـەك دئێتـە هنـداڤ مرۆڤـان ودبێـژت : « لِـدوا للموت ، واجمعوا للفناء ، وابنوا للخراب ـ بۆ مرنێ عەیالی بینـن ، وبـۆ نـەمانێ مالی کۆم بکەن ، وبۆ کاڤلبوونێ ئاڤاهی‌یان چێ بکەن » دنیا پەرێسان ئەڤ هەر سێ ئارمانجە هەنە ، وئەوێن ب دنیایێ هاتینە خاپاندن ب ڤان هـەر سـێ رێکـان یێن هاتینە دسەردا برن : عەیال .. مال .. وقەسر وقوسویر !

ڤێجا هندی عەیالە بۆ مرنیّیە نە بۆ تەیە ، ومـال .. بـۆ کەسـیّ بـەری تـە نەمایە دا بۆ تە بمینت ، وئاڤاهی .. ئەگەر قەسرا شەددادی وئەهرامێن فیرعەونی بێن تە بن مالا تە یا دویماهییّ هەر دیّ قەبر بت ، ڤێجا ئەڤە چ دنیایە خودیّ ژ بیـرا تە بری ؟

ئەڤ سالە ژی رەمەزان چوو ، و ب چوونا خۆ دو دەرسێن مەزن نیشا مە دان :

یا ئێکیّ : کو هندی زەمانە خۆ ل کەسیّ ناگرت ، هیڤییان دچنت ومرنـیّ دچینت .

یا دووی : کو دڤیت ئەم نەهیلین رۆژین مە ژ دەست مـە دەرکـەڤن وبـی فایدە ببۆرن ، چونکی گاڤا ئەو چوون ومـــە بـۆ خـۆ چـو تیـدا نـەکر ئـەم دی پەشیمان بین ل وی دەمی پەشیمانی چو فایدەی نەگەهینتە مە .

ئیك ژ مە گاڤا بەرپەری وی هاتــە پیچـان ومرۆڤیـن وی بـر دا تەسـلیمی ئاخی بکەن ، هەمی دی زڤـرن ووی هیلنە ب تنی ، تشتەك تی نەبت دی مینتـە ل نك وبیژتی : ب خودی ئەز تە ناهیلـم تو کیڤە بچی ئەز دی د گـەل تـە بم .. وئەو تشت کاری وییە ، ئەگەر یی باش بت دی بـۆ وی بتـە چـاڤ روهنـی ، وئەگەر یی خراب بت دی کۆڤانان لـی زیدە کەت .

ئەڤرۆ رەمەزانی ژ ناڤ مە بارکر پشتی بوویە شاهد بۆ مە یان ل سەر مـە ، ڤیجا خوزییا وی کەسی یی رۆژییـا وی ل ئـاخرەتی دئیـت وبـەرەڤانییی ژی دکەت ..

رەمەزان چوو ، وخوزییا وی کەسی یی د وی دەرسا مەزن گەهشـتی یـا رەمەزانی نیشا دای کو ئـەو خودایـی ل رەمـەزانی هیـژای پەرسـتنی هـەر ئـەو خودایە یی ل هەر یازدە هەیڤین دی ژی هیژای پەرستنی ..

رەمەزان چوو ، وخوزىيا وى كەسى يى تەخسيرى تيدا نەكرى وپشت نەدايە گازىيا خۆ ..

يا رەببى ! دوعا وهيڤىيين مە ژ تە ئەوە كو تە ئەو عيبادەت ژ مە قەبويل كربت يى مە د ڤى هەيڤى دا بۆ تە كرى ، وتە ئەم ژ وان دلخۆشان هژمارت بين يين تە ـ د ڤى هەيڤى دا ـ ژ ئاگرى ئازا كرين .

يا رەببى ! تو طاعەتى خۆ ل هەمى دەمين سالى ب رزقى مە بكەى ، وتو مە نەكەيە ژ وان نەزانان يين ل رەمەزانى ب تنى تە دناسن وقەستا دەرگەهى تە دكەن .

يا رەببى ! ئەگەر ئەڤە رەمەزانا مە يا دويماهىيى بت تو مە تيدا ئازا كە ، وئەگەر د علمى تە دا هەبت كو ئەم دى گەهينە رەمەزانەكا دى ژى تو ب خير وخۆشى وتەناهى وبەرەكەت ب سەر مە دا بينە ..

وهەچىيى عەبدينىيا رەمەزانى دكر ئەڤە رەمەزان خلاس ، وهەچىيى عەبدينىيا خودايى رەمەزانى دكر خودايى رەمەزانى پشتى رەمەزانى ژى هەر هەيە !

تم بحمد الله

ناڤەرۆك

بەرپەر	بابەت
٥	پیشگۆتن
٧	ئەگەر تو گەهشتیيە رەمەزانی
١٥	ب خیر بیت .. رەمەزان
١٨	ئەڤە رەمەزان هاتەڤە
٢٢	رەمەزان وبۆرینا دەمی
٢٧	رەمەزان ورووحانییەتەكا تایبەت
٣٤	دەرسەكا مەزن ژ فقهی رۆژىیی
٤٠	تەفسیرا ئایەتین رۆژىیی د سوورەتا (البقرة) دا
٥٢	فقهی رۆژىیی د شریعەتی ئیسلامی دا
٧٨	شەڤا ب قەدر
٨٦	ل رۆژا جەژنی
٩٣	هندەك گۆتن وكریارین خەلەت یین پەیوەندی ب رەمەزانی ڤە هەی
٩٩	ب خیر بچت رەمەزان

عن أبي هريرة قال : قال رسول الله ـ صلى الله عليه وسلم ـ : ﴿ رغم أنف رجل ذكرت عنده فلم يصل علي ، ورغم أنف رجل أدرك أبويه عند الكبر فلم يدخلاه الجنة ، ورغم أنف رجل دخل عليه شهر رمضان ثم انسلخ قبل أن يغفر له ـ دفنا وى ب ئاخى بكەڤت [1] يى ناڤى من ل نك بيته گۆتن وصلاوەتان نەدەته سەر من ، ودفنا وى ب ئاخى بكەڤت يى بگەهته دەيبابين خۆ ل دەمى پيراتىيا وان وئەو وى نەبەنە بەحەشتى ، ودفنا وى ب ئاخى بكەڤت يى بگەهته رەمەزانى ورەمەزان د سەر را ببۆرت بيى گونەهين وى بۆ بينه ژيبرن ﴾ . [2]

---

(١) مەخسەد پى ئەوە رەزيل ببت .

(٢) ترمذى وئبن حبان وحاكم ڤەدگوهيزن .